NAZ.
le III
I

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XLII
C
51
NAPOLI

XLII
C
51

LVCÆ FRVTERII BRVGENSIS LIBRORVM Qui recuperari potuerunt RELIQVIÆ.

Inter quos
VERISIMILIVM LIB. II.
Et VERSVS miſcelli.

Additus IVLII SEVERIANI
priſci ſcriptoris liber
Omnia nunc primùm edita, curâ
V. N. IANI DOVSÆ A NORTVVYCK.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III
NAPOLI

ANTVERPIÆ,
Apud Chriſtophorum Plantinum.
IↃ. CIↃ. LXXXIV.

IANO DOVSÆ A NORTWYCK

S. D.

VERE mihi ſæpe adfirmaſti. inter prima ingenia Belgij noſtri, imò Galliæ, Lucas Fruterius fuit. Scripta eius indicãt: quæ diu adſeruata, & nũc in lucem protracta tuâ vnius operâ, vidi & legi libens. Et quanquam adfecta ea potius, quàm confecta (mors enim interuenit, & curas eas omnes abrupit:) tamen facile de adoleſcentis eius ingenio iudicioq. æſtimare eſt, ἐκ τούτων τῶν ὀνύχων. Stylus electus, reconditè elegans: rerũ varia cõgnitio: notarum ſubtilitas: cenſuræ maturum quoddam iudicium. & antè omnia neſcio quid altum & ingenuum quod ſpirat in eius ſcriptis: quodq́. animã mihi obijcit non è plebe.

Benè ergo Douſa tu & amicè, qui hæc vulgas.nec memoriȩ magis eius & laudi conſultum is, quàm ſtudiis iuuentutis. Etſi enim multa ex iſtis dicta iam & obſeruata aliis (quid mirum! cū ſcripta hæc, niſi fallor, ante annos iam viginti) tamē non pauca etiam inſunt, quæ nouitate placebunt:& ex ijſipſis quæ dicta aliis, tractata quædam aut probata hic aliâ viâ. Denique,vt video,verſus etiam eius adiungis.quæ omnia nō dubiè gratum iucundumque videre litteratorum imæ &mediæ caueȩ:adquos crebra laus & fama Fruteriani ingenij peruenit,ſcripta & monumenta nulla. Quæ nunc quidē felicis & æterni tui nominis auſpicijs edita,& optimi Chalcographorū typis , non deſperant viam terere poſſe Æternitatis. Vale.

LVCÆ

LVCÆ FRVTERII BRVGENSIS VERISIMILIVM LIBER I.

CAPVT I.
Feſti Pompeij locus emendatus.

OMNIBVS credo modis obſcurum eſt, quid velit Feſtus Pompeius eo in loco ubi *Paricos quæſtores ait eſſe eos, qui ſolebant creari cauſſa rerum capitalium quærendarum.* Et ſanè rationem habent illi, qui hîc dubitant. ſi modò aliquando dubitatum eſt ab aliquo. Nam Feſti quidem ratio eſt præclara & illuſtris omnibus; at ipſum *Quæſtoris* agnomen illis querendum erat, qui vellent hunc Feſti locum à ſe non ignorari. Nos olim hoc ſtudioſórum gratiæ dedimus, ut diligenter videremus, quid ab hoc *Prætorio Quæſtore* in varias prouincias perſequendo, *lucello datum* cum Poëta doctiſſimò referre poſſemus. Et ſanè niſi multum fallimur, aliquantillum lucelli patet in tabulis Feſti Prætoris mei. Nomina verò ita in illis ſe habent:

.....*Capitalibus unde.....cidi appellantur.*

Ecce iam paret ſecundùm has teſtamenti Pompeiani tabulas dari deberè. ut enim in litura ſint, de *Quæſtoribus* tamen agi *Capitalibus* præclarè intelligimus; & quid de his tabulis contra

Paricoq; iudicium detrectantes pronuntiandum ſit, etiam videmus. Itaque de robore hoc tabulario, & de conſilij ſententia, cenſemus iubemusque, ut *Parici Quæſtores*, qui in alienam poſſeſſionem nullo ſuo iure venerunt, *Parricidi Quæſtoribus* locupletibus, aſſiduis, & ſuis hæredibus locum cedant, poſſeſſionemque eiurent. *Hacce ſicce exacta ſunto, edictoq; iuſſa Coſs. Pompeio* * *& Lucio Frugi Piſone.* De *Quæſtoribus parricidij* locus eſt elegans in Pomponij Enchiridio ſingulari, de origine Iuris, Digeſt. lib. 1. his verbis. *Et quia de capite ciuis Romani iniuſſu populi non erat lege permiſſum Coſs. ius dicere, propterea Quæſtores conſtituebantur à populo qui capitalibus rebus præeſſent. hi appellabantur Quæſtores parricidij. quorum etiam meminit Lex* XII. *Tabularum.*

* Feſtum, ac ſemetipſum deſignat, utpote binominem. eſtque ad vernaculum Fruterici cognominis ſignificatum alluſio.

Capvt. II.

Ouidij, & Tibulli loca aliquot emendata & aſſerta: & alter Virgilij locus vindicatus.

CRedo equidem multorum fuiſſe curam, ut quantum bonis auctoribus ſuo ſtudio prodeſſe poſſent, tantum & illis benignè tribuerent, cùm alij loquaces commentarios ederent, alij verbum aliquod rarius explicarent, alij denique tropos & ſchemata perſequerentur: quibus ego nec infelicius quicquam, nec magis Grammaticum duco. Credo equidem quę dixi omnia ſummo ſtudio à ſuperioribus factitata. Sed etiam illud credo, eiſdem à noſtris hominibus, qui acutius quiddam & ſublimius ſapiunt, parum omninò

ninò referri gratiæ non debeat. Alius verò eſt hodie doctiorum labor; alia induſtria. illi enim conquiſitis paſſim ſcriptis codicibus auctoribus bonis eam dignitatem reddũt, quã ſuis aliquando temporibus habuerunt; aut ſi id fallit, ingenio ſuo ad eam rem pudenter tractandam vtendũ iudicant. quæ ratio mihi (nam omninò libris manuſcriptis careo) pænè ſemper ſequenda fuit. nec pænitet tamen conſilij; imò interdum iuuat intelligere ab amicis meis quibus manuſcriptorum feſtiua eſt copia, locum aliquem quem ad illos miſerã ità ſe habere in ſcriptis libris, vt antè multò conieceram legi debere: ut illud quod aliquando in Ouidio annotaui.

Digna mouere fuit certè viuosq́, virosq́:
Sed neq, tum vixi, nec vir, vt antè, fui.

De hoc Naſonis verſu ſcripſeram ad Gulielmum Cantherum iuuenem doctum, meique amantiſſimum. reſcripſit ille gratulabundus tantundem literarum eſſe in codice amici cuiuſdam ſui, qui Ouidij opera manuſcripta apud ſe haberet. quod tamen ita non mouit me, cùm ego legem iſtiuſmodi reciprocationis nõ ignorarem, ut non multò prius in Veriſimilia hæc conieceerim, & indubitatò affirmarim lectori locum ita eſſe emendandum, vt ego vellem. Atque apud Ouidium lib. II. Ponticarum, peccatum eſt ab indoctis. vbi enim legitur:

Ore ferant grates, quoniam non poſſumus ipſi,
Dij tibi: qui referent, ſi pia facta vident.

Legendum omninò eſt, & Ouidij venuſtas id requirit:

O referant grates, quoniam non poſſumus ipſi,
Dij tibi: qui referent, ſi pia facta vident.

Sed illud miror Io. Pierium virum doctiſſimũ in Virgilio id non vidiſſe elegantiæ. nam vbi eſt, & rectiſſimè eſt:

Pan etiam Arcadia mecum ſi iudice certet,
Pan etiam Arcadia dicat ſe iudice victum.

Ille in priori verſu pro *Etiam, Deus* legit ex neſcio quo exemplari. quaſi verò non pẽdeant omnia à ſuperioribus: & languidam reddant ſentẽtiam hi verſus, ſi legatur *Deus*. Et tamẽ hoc etiam Pierij auctoritate adducti Antvverpienſes retinuerunt. Sic & in illo Tibulli peccatum eſt: nam vbi vulgò legitur:

En ego cum tenebris tota vagor anxius vrbe,
Securum in tenebris me facit eſſe Venus.

Deierare auſim Tibulli manes Geniumq́ue, ita ſcriptum à politiſſimo auctore, ut ſubſcribam:

Securum tenebris me facit eſſe Venus.

Et ſic Ouidius eâdem de re:

Mirabar, tenebris ſi quis iturus erat.

Ac Tibullus ipſe:

Ad iuuenem tenebris ſola puella venit.

M. Antonius Muretus, quem honoris cauſſâ nomino, verſum hunc in aliquot libris reperiri affirmat, in aliquot abeſſe, & duos treſúe alienos verſus adfert, quos non adſcripſi, quià adulterinos ſcio. Putat itaque Muretus ex hac diuerſitate aliquid vitij ſubeſſe Tibulli loco. Ego verò ſi legatur vti ipſe ſentio iudicoq., Tibulli genuinum eſſe non dubito. Simile eſt in illo eiuſdem Poëtæ

ver-

verſu: *Abſtineas auidas mors precor atra manus,*
Abſtineas mors atra precor. Hic idem vir doctiſſimus poſtquam variorum alieniſſimos verſus adduxit, parum referre ait, quam lectionem ſequamur. ego contrà ſentio, & ità omninò legi & ſcribi iudico, vt venuſtas Tibulliana requirit, & reciperationis noſtræ iam probata conſenſio. Nunc adeò cum in hoc poeta ſumus, vnum aut alterum eius carmen emendemus licet. Itaque vbi legitur:

Tiſiphoneq́; impexa feros prò crinibus angues
Sæuit, & huc illuc impia turba fugit.

Ego cum Virgilio ſcribendum puto *Implexa.* Sic enim ille de iiſdem Furiis: *Cæruleosq́; implexæ crinibus angues Eumenides.* Certè illud *Impexa* hîc locum non habet, nihilque energiæ ſecum adfert: imò nõ ſatis credo Latiniſſat. Nam quod idem Tibullus ſcribit: *Longos incompta capillos:* id eam rationem non habet, ut in ſuperiori verſu, *Impexa*, tolerari poſſit. Nam aliam omninò ſententiam facit ab illo priori. Addam vnicum iſtis locum, in quo elegantiam fortè ſecutus magis videbor, quàm rei veritatem. Sed ego me vtrumque à doctis & bonis ablaturum eſſe confido. Ait Tibullus:

Heu ſerò reuocatur amor, ſeroq́; iuuenta,
Cum vetus infecit cana ſenecta caput.
Tum ſtudiũ formæ eſt, coma cũ mutatur, vt annos
Diſsimulet viridi cortice tincta nucis.

In tertio verſu libenter legam: *Coma tum mutatur.* præſertim cum de *Cano capite*, priori verſu

locutus ſit. & certè in codice manuſcripto Danielis noſtri eſt: *Coma tunc mutatur.* quod paria facit cum hoc noſtro. Sed hæc omnia ipſa verſus & ſententiæ œconomia diſertè euincunt. In ſuperiori eadem latet elegantia, quæ in iſtis Tibulli verſibus, quos ſubſcribam, non ab omnibus credo obſeruatur:

Non tibi ſunt triſtes curæ, non luctus Oſiri,
Sed chorus, & cantus lenis, & aptus amor:
Sed varij flores, & frons redimita corymbis;
Fuſa ſed ad teneros lutea palla pedes,
Et Tyriæ veſtes, & dulcis tibia cantu,
Et leuis occultis conſcia ciſta ſacris.

Hîc ter iteratur *Sed*; etiam *Et* ter repeti vides, quod vtrumque poeticæ artis eſt caput vnicum; veruntamen ſi eodem in verſu concurrãt, neſcio quid venuſtius ſecum ferunt: ut in illo eiuſdem:

Sed corpus tetigiſſe nocet, ſed longa dediſſe
Oſcula, ſed femori conſeruiſſe femur.

Capvt III.
Plautus emendatus.

QVantum noceat magnis ingeniis Grammaticorum non accurata & diligens lectio, priùsquam ad grauiora diſcedunt; nuper adeò intellexiſſe videor, cum Plauti Curculionem ea cura euoluerem, qua meretur euolui auctor tantus. Ceterùm vix bene in proſcenio eram, cum moleſtiſſimum offendi quiddam, quod in ipſam Scenam properantem validiſſimè moraretur. id

erat huiuſmodi. Cappadox leno negotium ſibi faceſſere lienem dicit Palinuro, & itâ inſediſſe penitus, vt inteſtina omnia occuparit. eorũ hæc ſunt verba. PAL. *O ſcelerum caput,*

Salueto. quid agis? CA. *Viuo.* PA. *nẽpe vt dignus es.*
Sed quid tibi eſt? CA. *Lien necat, renes dolent,*
Pulmones diſtrahuntur, cruciatur iecur,
Radices cordis pereunt, chiræ omnes dolent.

Libet hîc cum homine doctiſsimo, Ioach. Camerario mirari, quid *Chiræ* ſignificent. Ille quidẽ *Fibras* hoc loco reponit. & rectè ſanè, ſi licet in omnibus auctoribus, cum aliquid in obſcuro eſt, & in vitio, ſubſtituere aliud minus quidem obſcurum & vitioſum, ſed tamen non ipſius auctoris, vel antiqui codicis. Ego quidem, qui didici apud Feſtum *Hiras* eſſe, non *chiras*, hoc in loco certiſſimò reponendum puto: *Hiræ omnes dolent.* *Hira* verò, teſte Pompeio, *inteſtinum ſignificat, quod Græci νῆστιν, Latini Ieiunum vocant. cuius diminutiuum eſt Hilla.* Dicit itaque Cappadox, cùm partes omnes corporis appellauit, quæ ſibi ex liene affectæ eſſent, omnia denique inteſtina eâdem illa tabe obſeſſa: quæ *Hiras* appellat Plautus. Sed & Macrobius docere nos poterat, *Hiræ* quid eſſent; niſi Feſtus prior id annotaſſet. Verba Macrobij ex ſomnio Scipionis ſunt eiuſmodi:

Et inteſtina principalia tria: quorum vnum (lege, *imum*) *Diſsipium vocatur, quòd ventrem & cætera inteſtina ſecernit: alterum medium, quod Græci μεσεντέριον dicunt: tertium quod veteres Hiram vocauerunt, habeturq́ præcipuum inteſtinorum*

rum omnium, & cibi retrimenta deducit.

Hactenus Macrobius. Mirum verò eſt, nî illud *Diſsipium* quod ſuprà legitur, corruptiſſimũ eſt. In antiquis codicibus, vt ex margine colligimus, *Diſseptum* ſcribitur. ex quo *Diſsiptum* fuiſſe ſcriptum ab auctore, ſuſpicari aliquis poſſit, vt apud Feſtum: *Conſiptum*, prò *conſepto*, eſt ex Ennio, & *Diſtiſum* prò *Diſtæſum*. Cùm hæc ſcripſiſſem ante annos meditata iam plures, prodierunt in lucem, ſingulari cum vtilitate ſtudioſorum omnium, Hadriani Turnebi viri Doctiſſimi Aduerſaria. quæ mihi quidem, vt harũ ſcriptionum Helluoni egregio, lecta & relecta ſæpius, non contemnendum fructum attulere. Inter cætera verò, quæ magnæ voluptati erant, hoc mihi gratiſſimum in primis fuit, in eadem ſententia de hoc Plauti loco eſſe eum, quem viuum omnes docti, nunquam moriturum, & mortuum tamẽ adhuc ſibi alijsque viuere præclarè ſentiunt. Exſtat in hunc heroem Elegidium noſtrum, quod hìc appingere viſum fuit. nec enim vir tantus vno in loco legi eſt dignus; ſed pluribus in libris linguisque ſonare eum, par eſſe, virtus illius optima mecum ſentit.

IN OBITVM VIRI SINGVLARIS D. ADRIANI TVRNEBI,

ELEGIA.

SIc tibi, Parca, frequens res ſit cum vilibus
vmbris,
Sic cadat in ferrum Mors numeroſa tuum.
Quæ tua ſæuitia eſt, doctis caput artibus auctum
Turnebi, immites dedere ad inferias?
Turnebi, cuius ſubnixum præpete penna
Nomen hiat rubris concolor hoſpes aquis.
Cuius & in famam victricibus Itala tellus
Vocibus inſurgit Gallia docta tibi:
Seque negat tanti ſub laudes ire minorem
Nominis: Hæc Virtus præmia ſola capit.
Quæ niſi quanta viget Turnebi in pectore ſedit,
Sidit in Aurati pectore tota mei.
Hos poſſe indomitis ætatibus exigere æuum,
Eſt adeò inſanæ credulitatis opus.
Fata vetant, Turnebe tamen te viuere verum eſt:
Scriptaque ſunt Famæ poſthuma Regna tuæ.
Felices animæ, quæ poſt mortalia ſæcla
Viuere concipiunt, viuere cum nequeunt.
Atque vtinam plures, quos hæc habet ora, diſerti
Tramite Turnebum conueniente premant:
Cumque habeant, vitæ Mortem omnibus eſſe
nouercam,
Morte obita, famæ ſtent ſine labe ſuæ;

Atque aliquid viuax ſcriptã referatur in vrnam.
Sic iuuat & fati me quoque iura ſequi.
Sic iuuat indocto finem ſtatuiſſe dolori:
O pereat, quiſquis non ita cumque perit.
Paruus amicitiæ tecum mihi venerat vſus,
Paruus amicitiæ nec tamen vſus erat.
Te memini quiddam ingenio inueniſſe ſub iſto,
Quod cuperes votis grandius ire tuis.
O ego ne tanto poſſem ſupereſſe dolori:
Quàm malim nulla carminis arte frui!
Et tamẽ hoc quantũ eſt peregrini munus amici,
Eſſe graue exopto docta Iuuenta tibi.
Siue aliquis ſacris raptorũ eſt ſenſus in vmbris,
Hoc graue Turnebo ſic quoque munus erit.

CAPVT IV.

Ennij verſus repurgati apud Nonium.

FAcilius credo ferendum eſt apud Nonium nunc voculam vnam, quam facile ſuſpicari poſſumus abeſſe, nunc minutatas aliquot literas, quas in ordinem ſuum reſtituere nullius propè induſtriæ cenſeatur; quàm elegantem aliquam ſententiam fallere, & in obſcuro eſſe; quæ ſi plana & diſtincta ſit ſuis partibus, nimium incredibili voluptate lectorem perfundat. Ecce verò quod dico apud Noniũ in verbo *Spernere*, quod ille *Segregare* interpretatur. Satis credo obſcurè & coactè hæc ſunt verba, nam verſus dicere omninò non placet, cum nec formam quidem illorum præ ſe ferant, vt ibi diſtincti ſunt & collocati.

Melius

Melius eſt virtute ius. nam ſæpe virtute mali nanciſcuntur ius, atque æquum; ſe à malis ſperni procul.

Ex his omnibus nullum idoneum ſenſum elici poſſe vident omnes, & tamen ſi vel apicem vnũ addas, & in pedes ſuos conſtituas verſum, ſumma erit elegantia, & Carmen Ennij Philoſophicum quiddam ſpirabit. Ego ſic lego, & quadratos efficio, nam certè *Herculis Lytra* verſibus ſcripta fuerè:

Melius eſt virtute ius. nam ſæpe virtutem mali
Nanciſcuntur; ius atque æquum ſe à malis ſpernit procul.

Sic demum ſapere,& ratione vti Poeta videtur; cum, vt prius legebatur, & à theſi ſua, qua *Ius virtuti præſtare*, volebat dicere, ineptè diſcedat; & rationem omnem probandæ veritatis negligat. Sed miror ſanè Henricum Stephanũ, virum elegantem & doctum,id non vidiſſe;cum Poëtarum Fragmenta nuper ederet. nullo enim cum ſenſu & ibi leguntur iſthæc Ennij. Sed nimirum hoc ille, vt mille alia, Appendici ſuæ reſeruauit. Ne quis autem illa dictione offendatur, quæ eſt in ſecundo verſu: *Ius atque æquum ſe à malis ſpernit procul.* nam & antiqua eſt locutionis formula, & illa Prudentius ferè vtitur in Pſychomachiæ libello,hoc verſu:

Monumentáque triſtia longè Spernit. Sed magis credo ad illud Virgilij vidit, quod eſt huiuſmodi: *Longeq́; recuſat.* Eſſet puto non nullus, qui in Ennij verſu, *Spargit*, legi poſſe contenderet.

ego non auſim, præſertim auctoritate Veterum Codicum deſtitutus. Sed hæc ſatis ſunto in re perſpicua & vera.

CAPVT V.

Tibulli loca aliquot emendata.

MVlta ſunt apud Tibullum, Poetam cultiſſimum & doctiſſimum, quæ mihi quidē ſuſpecta ſunt, neſcio an alijs. certè nihil eiuſmodi video in illorum libris: niſi fortè illud eſt aliquid, quod Franciſcus Robertellus, homo Italus, ſcribit, in libro quodam manuſcripto quem ab amico acceperat, legi verſum Tibulli hoc modo:

Neu quiſquam multo percuſſum tempora Baccho
Excitet, infelix dum requieſcit amans.

In noſtris libris eſt elegantiſſimè, *Perfuſum tempora.* nec quicquam immutandum. cum idem Poeta alio loco ſic ſcribat: *Et multo tempora funde mero.* Ecce omnia hîc gemina & eadem ſunt. nam in hoc verſu, *Tempora funde,* eſt *Perfunde* vt in illo eiuſdem: *Mox etiam niueó fundere lacte parent,* Sed & Horat. *Tamen vda Lyæo Tempora populea fertur vinxiſſe corona:* Et in illo pari modo Tibullus: *Nec ſtragula picta ſoporem,*

Nec ſonitus placidæ ducere poſſit aquæ, *Ducere,* prò *Inducere,* ſimplici prò compôſito vſus ſcilicet. Ecce nihil hoc Poëta ſui ſimilius in tota Latiorum Poëtarum turba eſt. Malè itaq. conſuluit ſibi Robertellus, cum optimam lectionem

ſolli-

ſollicitare conatur: & *οἰνοπλῆγα* ſuum Ouidio pudentius condonaſſet, qui *Tempora quaſſa mero*, dicit quodã in loco: Archilodius autem pari tralatione; *οἴνῳ συγκεραυνωθεὶς φρένας*, apud Atheneũ. Itaq. hoc mihi conſilium meum perplacet, quod de Poëtarum recta emendatione aliquando mecum inij, nimirum Poëtas ex ſuis ſcriptis æſtimandos primum, deinde ex aliorum frequenti lectione. Hoc vt ſemper obſeruaui hîc docebo, & loca aliquot eà ratione quàm dixi correctos proponam. Itaque quò loco legitur apud Tibullum:

Sic veteres ſedes incoluiſtis aui.

Legendum ſic edico:

Sic veteris ſedes incoluiſtis aui.

Nam alio loco idem Tibullus ſcribit:

Ritus vt à priſco conditus exſtat auo.

Et alio:

Quos tulit antiquo condita meſſis auo.

At *Sedes*, hîc ſunt *Aedes*, antiquorum more, ne quis in *Aedes* mutandas putet. *Aui* perpetua illa ſunt Epitheta in hoc Poëta. Sed vt ſemel dicam quod ſentio, nos hæc paucis ſcribimus & doctis; reliquorum turba quid de his ſentiat & loquatur, ſusque deque id eſt nobis. Et tamen vt & illis fiat ſatis, etiam alterum proferam locũ. Eſt ille lib. II. Elegia I.

Nunc mihi fumoſos veteris proferte Falernos
Conſulis, & Chio ſoluite vincla cado.

Video hîc *Veterem conſulem*, vt illîc *Veterem auum*; & tamen etiam ex iſto verſu vetuſtas hæc

B cum

cum verbi immutatione profligata eſt à Pierio Valeriano in illo inſigni Syntagmate Hieroglyph. Ille enim hunc Tibulli verſum ſatis ſuo iure mutat & legit:

Nunc mihi fumoſi veteres proferte Falernos Conſulis,&c. Quaſi verò hîc de *Fumoſo Conſule* agatur, & non potius de *Amphora Horatij, fumum bibere inſtituta,* ſit ſermo. Sed, ô, ſed errãt etiam docti homines, dum ingenio ſuo nimis fauent, aut memoriæ indulgent. Non aliter falluntur nonnulli, qui cum Tibulli locutionem & numeros parum exploratos habent; tum ipſi, quæ illo indigna ſunt, & ſemetipſis adlaudare, vel ſtudioſis perſuadere conantur; vt nuper * quidam, quem honoris cauſſa non appello; & hic tamen quaſi magnum quid allaturus gratiam ſibi ſtudioſorum omnium excipit, cum tamen nec gratia vlla dignus ſit, niſi ea ſit mala. Ità ſcripſit Tibullus:

* L. Carrio, I.C. in Scholijs ſuis ad Valerium Flaccum,

Ruſticus è lucoq; vehit malè ſobrius ipſe
Vxorem plauſtro, progeniemq; domum.

Ille, quem ſupra dictum volui, legendum putat:

Ruſticus è luco reuehit malè ſobrius ipſo,&c. cum tamen omnia à ſuperioribus faciant; quod ille non vidit: & languida omnino ſententia fiat, ſi ità legatur. Quare pudenter in Tibullo verſandum eſt ei, qui velit placere quàm plurimis, & cautè videndum, quid coniecturæ boni habeant, præſertim alienæ. Nam pari præmio dignus eſt, qui alterius calidum figmentum & ſignum in

pergula

pergula doctiorũ proponit, quàm ille qui ſignifex fuit,& tamen ipſi tabulæ ſuum nomen inuidit callidus. Pergimus in Tibullo. Scribit ille Elegia 1. lib. 11.:

Rure leuis verno flores apis ingerit alueo,
Compleat vt dulci ſedula melle fauos.

Ego qui, *Vernum rus* non alibi,& tamen *Vernos flores* paſſim odoratus ſum; imò in ipſo Tibullo paullò poſt ſequi nõ ignoro,legẽdũ cenſeo:

Rure leuis vernos flores apis ingerit alueo,

Vt infrà ſtatim:

Rure puer verno primùm de flore coronam
Fecit,& antiquis impoſuit Laribus.

Leuis autẽ *apis*, ne quem offendat, Virgilium illi grauiſſimum vindicem eſſe ſciat: ait ille:

Illæ (apes) *continuò ſaltus, ſiluasq; peragrant,*
Purpureosq; metunt flores, & flumina libant
Summa leues:

Atque illud obſeruandum, malè legi apud cultiſſimum Poëtam hunc verſum:

Atque aliqua aſſiduè textrix operata, Mineruam
Cantat,& à pulſo tela ſonat latere.

Legi enim debere ipſe Tibullus monet:

Atque aliqua aſſiduè textis operata,&c. Sic ille lib. 1. *Atque aliquis voti compos liba ipſa ferebat.* Atque illud quod nunc adſcribam, illis dedi, qui Tibulli ſuperiorem locum à ſe defendi poſſe diffidunt. Sed videant illi, ac pudenter donatis vtantur. Tibulli eſt huiuſmodi:

Atque aliquis ſenior, veteres veneratus amores,
Annua conſtructo ſerta dabit tumulo.

Locutiones iſtæ ſunt Veterum, & elegantiæ abſtruſioris: nunc quod addam quibuſdam fortaſſis leuius videbitur, ideoq. illi de loco digniori prouidendum non fuit. itaque hîc legatur licet. Eſt apud Tibullum de Bacchi præſtantia & vini:

Ille facit dites aminos deus: ille ferocem
Contudit, & dominæ miſit in arbitrium.
Armenias tigres, & fuluas ille leænas
Vicit, & indomitis mollia corda dedit.
Hæc Amor, & maiora volet, &c.

Puto legendum, ſi quid video in his rebus: *Hæc amor & maiora valet.* Leuia ſunt iſthæc ſcio. & tamen ſine talibus grauiora placere non poſſunt. & neſcio quid nebulæ obijcitur lectoribus ab hiſce friuolis, præſertim incautis, quibus & nos quoque conſultum velle debemus. Adijciam & geminum iſtis vnicum, quoniam iam nobis diſplicere cœpimus. libri III. Elegia poſtuma hæc ſunt:

Lena nocet nobis, ipſa puella bona eſt.

Lena vetat miſerum Phryne, &c. Vereor vt bene habeat locus, adeoque labor, vt legam: *Lena necat miſerum Phryne, &c.* Hæc nos è Tibulli vernis floribus mella libabamus, quæ vereor ne quibuſdam Corſicum μελιτροφεῖον ſapiant. Sed & nos cum Lucretio

Scimus, amaracinum, ſubus vt ſuat acre venenum.

CA-

CAPVT. VI.

De Tibulli quibuſdam locis ſuſpiciones iuſtæ.

ECce iterùm ad Tibullum relabimur, nimis enim auctor ille nobis placet cum dictionis puritate, tum proprij ſermonis elegantia. Dicant & ſentiant alij quod velint. Ego nō vereor, quod ſcio quoſdam velle, ne Tibullus noſter illi ſecúdus fiat, cuius facilitas & luxuria antiqui temporis doctiſſimis parùm omninò grata fuit, quantum ex illorum ſcriptis colligere eſt nobis. Sed nos credo cùm hæc nimis anxiè perſequimur, doctiorum de his iudicio parum fidimus, quorú eandem eſſe opinionem certè dubitandum eſt nemini. Tibullus itaque quo loco habet:

Me mea paupertas vita traducat inerti,
Dum meus aſsiduo luceat igne focus.

Non videtur mihi ſatis cultè loqui, quantum ego quidem iudicare poſſum. Nam vt illud; *Vita inerti traducere*, poſſit aliquis ex Martiali defendere, qui de moleſto illo genere delatorum ſic ſcribit:

Turba grauis paci, placidaq́; inimica quieti,
Quæ ſemper miſeras ſollicitabat opes,
Traducta eſt Gyaris; nec cepit arena nocentes:
Et delator habet, quod dabat exſilium.

Quod tamen eo in loco Epigrammatarij ambigua eſt lectio, & alij habent libri, *Tradita Getulis*. ego quid ſentiam non ſanè habeo, certè fuit tempus, cum eſſe legendum in Tibullo crederé: *Vita traducat inerti*. vel quod aliquis ſuſpicari

poſſit, *vitæ inertis.* vt idem dicat, quod eâdem Elegia ſub aliis verbis dici credimus:

Non ego laudari cupio, mea Delia, tecum
Dummodò ſim, quæſo ſegnis inerſq; vocer.

Atque ego quidem vt dixi, ità ſanè diſertim in Cod. Man. Danielis mei habetur. quin & eâdem Elegia aliquid eſt, quod parum conſtat ſibi; & tamen illud mihi conſtat, non eſſe Poetæ noſtri. Sic eſt in vulgatis:

Iam ſubrepet iners ætas, nec amare decebit,
Dicere nec cano blanditias capiti.

Legendum certè eſt, ſi illud conſideramus, quod Tibullus dicit; *Dicere nec cano blanditias capite.* Nam parum eſſe honeſtum, ait, Senem amoribus & blanditiis iuuenilibus vacare: *Turpe* eſt enim, vt ait Naſo, *Senex miles, turpe ſenilis amor.* Et ſanè ità eſt quoque in manuſcripto Danielis noſtri, quem iam ſæpe atteſtatus ſum. Elegia 11. exſtat etiam quiddam malè proprium, & à Tibulli Venere perexiguè faciens. nam vbi legitur:

Nam fuerit quicunque loquax, is ſanguine natam,
Is Venerem è rapido ſentiet eſſe mari.

Malo legere, & omninò ità reſtituendum puto:

Is Venerem è rabido ſentiet eſſe mari.

Tibulli ſententia id requirit, & Epitheton nimis apud omnes Poëtas frequens. Nam vt *Rapidum flumen* vocet Tibullus, & rectè vocet, non tamen hinc colliget quiſquam, locum illum ſuperiorem mendo vacare. ſed quanquam hæc, aliaque plurima ſunt huiuſmodi, vt ineptis eſſe

faſti dio

faſtidiò poſſint, tamen alia quoque leuiuſcula vt ſint, omittẽda non puto. Ait Tibullus Elegia IV.

Iam tu qui Venerem docuiſti vendere primus
Quiſquis es, infelix vrgeat oſſa lapis.

Libenter hoc loco ſcribam, ſi cum gratia & venuſtate antiqui ſermonis fieri poſſit:

Iam tua, qui Venerẽ docuiſti vendere primus, &c.

Vt idem auctor infra: Eleg. IX.

At te, qui puerum donis corrumpere es auſus
Rideat aſsiduis vxor inulta dolis

Et alio in loco:

At tibi, quæ pretio victos excludis amantes,
Eripiant partas ventus & ignis opes.

Hæc ego omnia bellè dici & feſtiuè credo, ſed & illud ſcio Tibullum loqui, & defendi poſſe. quod nos omninò non offendit, & tamẽ cultius futurum exiſtimo, ſi ità credamus ſcriptũ fuiſſe à Poëta cultiſſimo. Atque illud addam, cum huc audaciæ vẽtum eſt, vt quæ alijs placere iuxtà mecum ſcio, eadem mihi leuiter placere ſuſtineam fateri: addam inquam vnicum, vt dixi:

Iam tener aſſueuit munera velle puer.
Iam tu, qui Venerẽ docuiſti vẽdere primus, &c.

Secundum illud *Iam*, parum ſuaue accidit auribus meis, nam huius loco Poëta noſter mille locis, *At* reponit. vt hoc probem nihil eſt: ſciunt qui hunc auctorem dignè pertractarunt. Hactenus cum Tibullo.

Caput VII.

Locus Lucillij apud Nonium reſtitutus.

NImium honeſta ratio eſt & cura, Auctoribus bonis, ijsque præcipuè quorũ operibus caremus omni ſtudio conſulere atq. adeſſe. quod in Nonij codicillis ſedulò fieri eorum expoſcit mala ratio & vitioſitas. Nam illi certè, ſi qui alij omninò, poſſunt malæ tractationis legitimè agere. ſunt enim vel corruptiſſimi. In his magna fuit omnium cura & diligentia: ac nuper adeò Iunij noſtri induſtria ſingularis ſe erga auctorem hunc dedit. & propediem, vt intelligo, Ioſ. Scaligeri, Magni illius Cæſaris filij, Nonium exſpectamus multò integerrimum. Certè magnum ſpecimen in Coniectaneis Varroni dicatis editur. Et quia huius induſtriæ laus eſt publica, nos quoque omnem Genium calamumq. mouimus, vt ex cæcis hiſce aurifodinis aliquantillũ metalli prorueremus. Sed nimis vereor, ne, quod aiebant antiqui, *Pannum in purpura à me ſit poſitum. Sic tamen audentes ipſa Minerua iuuat.* Carmen eſt Lucillij Quadratum apud Nonium in verbo *Rogare*, habens quidem latentem elegantiam, & tamen credo hic calculus in turbido papyri æquore numerari, vel legi à quibuſuis non poteſt. Ego, vt iudico, aliquid vidi, quod Lucillij venuſtatem vetuſtatemque adiuuerit. Vulgò ità leguntur verſus iſti:

Ferri tantum ſi roget me, non dem, quantum auri petit,

Si ſe

Si ſe cupit,& ſi quoque à me, quæ roget non impetret.

Prior verſus rectè ſe habet,alter verò plus habet quàm Lex horum carminũ requirit aut permittit. hoc ego cum animaduerterem,& quid in re eſſet non ignorarem,vidi legendum leuiſſima immutatione hoc modo:

Ferri tantum ſi roget me, non dem, quantum auri petit,
Si ſe rupit, ſic quoque à me quod roget non impetret.

Facilis omninò error fuit, ex *Rupit*, *Cupit* facere, cum errore craſſiori prò *Fera vite*, vna dictione *Ferabite* ſcripſerint librarij apud hũc eundem Nonium. Sed nos ad Lucillium redimus. Hoc nimirum eſt illud vulgò quod dici ſolet; *Duos apros vno in ſaltu captos eſſe.* Nam certè multum omninò dubitaui,an illa Talionis Lex, quæ apud Feſtum eſt,poſſet cum Agellii illa commutari. Nunc verò maximam partem eam à me ſuſpicionem remoui. In Agellio eſt:*Si membrum rupit*; apud Feſtum *Rapſerit*, ex qua alii *Rupſit*,alii *capſerit*, efficiunt: at quàm effectè & integrè ipſi viderint. mihi placet *Rupit*. Sic certè veteres concipiebant ſuas leges: *Ni iudicatum facit, ni ſuo viuit.* Illud Feſti *Rapſerit*, neſcio vnde correpſerit in textum. Sanè huic Talionis Legi parùm conuenit, niſi ad Virgilianos *Popas* referamus, qui *Tergora diripiunt coſtis*, & tamen Legem nullam talionis meretur. Sed & illud quod eſt apud Feſtum in Fœdere Latino: *Pecuniam quis nancitor*

habeto: & ſi quid pignoris nancitor (malè eſt in Feſto *Nanciſcitur*) *ſibi habeto*. dici credo prò *Nancitur*, quod eſt noſtris *Nanciſcitur*. *Nancio* certè apud Priſcianum eſt. Niſi hoc remedii adhibeas huic Legi, non ſatisfacias tibi, nec videre poſſis quid velint ſibi Legis verba. nota eſt iam paſſim literarum *V*, & *O*, apud maiores conſpiratio: Sic *Apot*, prò *Aput*, eſt apud Feſtum, & alia ſexcenta, quibus recitandis nihil omninò eſt opus. aliquis credo ità conciperet Legis verba: *Qui nancit, ſibi habeto*. Ego non auſim, nec velim.

CAPVT IIX.

Locus Feſti explicatus ex iudicio V. D. IO. Aurati.

A Nullo ſatis, neque prò merito laudari poteſt ingenium præceptoris mei, Ioannis Aurati. Hic enim vir vnicus ſi quàm auarè premit ſcripta ſua, tàm ea liberaliter in lucem atque oculos ſtudioſorum permitteret, eſſet nimirum, nec fallor, cur neque Robertellos ſuos, neque Sigonios Italiæ inuideret Gallia. Hic vir quem dico, meque eum dicere, honeſtum ſentio, cum nuper ab eo quærerem de quodam Feſti loco, qui mihi hoc, vel nullo alio interprete egere videbatur, promtiſſimè vix perlectis verbis ſatisfecit opinioni de ſe meæ. Feſti difficultas eſt huiuſmodi: *Pennatas impennatasq́ agnas, in Saliari carmine ſpicas ſignificat cum ariſtis; & alias ſine ariſtis agnas nouas volunt intelligi.* Mirabar ego, & erat ſanè cur mirarer, *Agnas prò ſpicis ariſtatis*

capi

capi in Saliari Carmine. Sed nimirum omnis admiratio ex ignoratione genus & cauſſam trahit. vnde etiam apud Plautum *Mirari*, prò ignorare eſt, illo verſu Prologi Aululariæ:

Ne quis miretur qui ſim, paucis eloquar.

Mirabar inquam, & ignorabam quod mirabar, nec me pudet huius meæ tarditatis. fecit enim illa, vt omnibus doctis hic Feſti locus núc pateat, qui antea latebat. Nec tamen exiſtimo Ant. Auguſtinum, virũ principem in his rebus, cuius ea Commentaria videntur doctis, quæ Feſto commodiſſima acciderunt; nec alios plures, quos fert Italia eximios, hoc officii Feſto negaturos fuiſſe, ſi quàm locus eſt difficilis, tam iis facilis, & peruius eſſet viſus. Etenim leuiora attigerunt. Sed quid ego diutius Lectorem moror? Hic eſt viri Maximi, Ioannis Aurati, de Feſti loco ſenſus, hæc ſententia; vt *Agnas* iſtas *Saliorum* à Græcorum fontibus accerſendas putet, & quidẽ certiſſima & doctiſſima ratione. *ἄχνη* enim apud illos *Acus* ſunt & paleę minutiſſimum illud quod excutitur in tritura. & ità apud Ariſtoph. interpretem poſitum. Difficultas hæc illinc eſt, quòd Græcorum Duplex in Latinorũ Liquidam migrauit, quod in aliis verbis non temerè factum reperias. Quid enim? tot tantosq. ætatis huiuſce doctiſſimos viros, imò adhuc rudes in Græcorũ literis, quid *ἄχνη* eſſet ignoraſſe credemus? qui tamen huic loco opem nullam adferre potuerunt. Illud addam, quod non incommodum Feſto futurum puto, veteres, teſte Iſidoro *Pen-*

num acutum dixiſſe; vnde *Pennata agna*, & *Bipennis* denominata.

CAPVT IX.

Martialis Epigramma retractatum.

ELegans eſt in perparcum & ſordidum Martialis Epigramma, in quo more ſuo inuehitur in auaritiam Næuoli, qui cum Luculli chlamydes togis ſuis æquare poſſet, vnamq́. Tribum, (quod ait Poeta) veſtire, nihil tamen amicis de tantis opibus, imò amiculis, qui frigus iniquum ſcapulis æquioribus ferre non poterant, impartiebatur. Epigrammatis hæc ſunt verba:

Florida per varios vt pingitur Hybla colores,
Cùm breue Sicaniæ ver populantur apes:
Sic tua ſuppoſitis perlucent prœla lacernis:
Sic micat innumeris arcula ſyntheſibus.
Atque vnam veſtire Tribum tua vellera poſſunt,
Appula non vno quæ grege terra tulit.
Tu ſpectas hiemem ſuccincti lentus amici
(Prò ſcelus) & lateris frigora tuta times.
Quantum erat, infelix, pannis fraudare duobus
Non metuas mortem, Næuole, ſed tineas.

Extremum hunc verſum doctiſſimus vir, & mihi nullo meo merito amiciſsimus Hadrianus Iunius ex Manuſcripto exemplari doctiſſimè reſtituit, cum prius nullo ſenſu, nedum argutia ſollenni conſtaret Epigramma. Sic igitur Iunius:

Quantum erat infelix pannis fraudare duobus
(Quod renuis) non te Næuole, ſed tineas.

Ego

Ego qui hanc emendationem non damno, qui enim poſſim? cum ex vetuſtiſſimo exemplari ducta ſit, vix tamen mihi tempero, atque adeò non tempero, quin eam quam olim ſuſcepi opinionem de hoc loco nunc exponam. Memini legere me apud Papinium, Poetæ noſtri æqualẽ, arguti quiddam, ſed tamen diuerſum ab hoc Poëtæ noſtri, quod tale eſt. Statius Apophoretum Gripo miſerat, carmen nimirum elegans & doctum: Gripus librum prò libro remiſit. Vnde Statius iocatur, & enumeratis omnibus, quæ Apophoreti loco donarentur amicis, tandem ad minima gradum faciens, ait:

Quantum vel dare cereos nitentes,
Cultellum, tenuẽ sue codicillos?
Ollares, rogo, non licebat vuas,
Cumano patinas in orbe tortas:
Aut vnam dare Syntheſim (quid horres?)
Alborum calicum atque cacaborum?

Quanta hæc eſt, ô docti, feſtiuitas, quanta argutia in illo, quo ſuſpendit auidam Gripi mentem Papinius. Non aliter factum puto à Martiali, qui probè in multis cum Statio, aut Statius cum illo conuenit. Itaque libenter legam, atque adeo exiſtimo Martialem ità ſcripſiſſe, vt ſubſcribam:

Quantum erat, infelix, pannis fraudare duobus
(Quid renuis?) non te Næuole, ſed tineas?

Ecce, vt iam omnia bellè conſentiunt & argutantur. Illud prius *(Quod renuis)* languidulum ſanè eſt & nullam ſecum elegantiam adfert, in

quam

quam deſinat Epigramma. Iudicent docti, ego mihi ſatisfeci.

Capvt. x.

Ciceronis Loca aliquot retractata, & aſſerta aliorũ.

MAgnam illi ſequuntur laudem, & aſſequũtur facillimè apud humaniores, qui optimis auctoribus auctoritatem priſtinam & nitorem conciliant, ac cur eos maiori cùm fructu & aſſiduitate legamus efficiunt. Illi verò hanc ſibi famam cumulant, qui vt illud quod ex libris ſcriptis eſt erutum, omni ex parte non aſſequuntur, tamen ea fide nobiſcum agunt, qua codices Manuſcripti cum illis. Nimis enim vel maximè dicam, placet mihi Pet. Victorij ſingularis fides & ingenuitas, in ijs Commentarijs quæ Catoni, Varronique & Columellæ communicauit, ex quibus primùm hoc capiunt fructus ſtudioſi, quòd loca plurima, quibus ſeſe explicare non poterant, planiſſimè ea ſibi enodari intelligũt. adeoque hoc iucundiſſimum eſt, etiam ſibi à talibus viris aliquid ſuæ coniectioni relictum loci. Quod ſanè, ne quid diſſimulem, nuper vſui mihi venit, cum Caroli Langij, viri elegantis & docti, Commentarios euoluerem, quos ille non ità pronuper Ciceronis Officijs, & Lælij Amicitiæ, ac denique Catonis Senectuti liberaliter condonauit. in quibus equidem quid præſtiterit vir doctiſſimus, ſanè mecum norunt illi, qui eius libellum vel legerunt, vel certè legiſſe debuerunt.

Ego

Ego id ſentio me & plurimùm profeciſſe ab illo, & aliquid niſi fallor à me. Quod nunc quidem hîc referam, non ea ratione, vt iudicium tanti viri laceſſam, aut attractem, ſed magis vt illud adlaudem & exoſculer. ac primum illud quod eſt in præfatione Officiorum huiuſmodi:

Quamobrem magnopere te hortor, mi Cicero, vt non ſolùm Orationes meas, ſed hos etiam de Philoſophia libros, qui iam ſe illis ferè æquarunt, ſtudioſè legas.

Langius in aliquot veteribus ſcribi ait: *(qui iam illis ferè æquarunt)* quod ſanè locutionis genus videtur mihi aliquid æqui boníque in ſeſe habere. Oppius Commentar. lib. 8. *Exſtruitur agger in altitudinem pedum* IX. *collocatur in eo turris* X. *tabulatorum, non quidem quæ mœnibus æquaret,* (ita enim, non *æquaretur* legendum) *id enim nullis opibus effici poterat, ſed quæ ſuperare fontis faſtigium poſſet.* & apud Gellium Vetus Poeta: *Acquiparant Ioui*: atque illud Catulli de Suffeno (*Tantum abhorret ac mutat*) Sic enim legi debet omninò. non vt in noſtris eſt & Mureti exemplaribus (*nutat*) quod nihili eſt verbum ea in re & loco. Ac illud eſt aliquid, aut potius plurimũ, quod in libello horum Poetarum ante annos LX. Pariſiis impreſſo, ita hic locus legitur, vt ego eum eſſe emendandum ſemper cenſui. Si cui verò ſuperior illa ſententia Tullij minus placet, ille exiſtimet Ciceroni accidiſſe, quod omnibus auctorum ſcriptis. nec ſibi tamen perſuadeat Tullium non etiam vetuſteſcere aliquando, vt alios

eiuſdem ſæculi auctores. Sed illud ſecum ſtatuat, quæ nobis hominibus nouis in hac Latinitate videntur antiquiſſima, ea viſa vel noua, vel præſentia Latinorum Poſtumis. Atque illud eſt, quod ſuprà dixi, aut dictum volui, hæc & alia, vt Cicerone indigna, ſuſtulerunt ſiniſtri Commentatores. Pergimus verò in Langii Commentarijs. Scribit ille li. 11. Officiorum, vbi de Phareo Tyrannò & Thebe illius vxore agit Cicero; *Thracias* notas eſſe in Codicibus ſuis. Hæ ſanè placere debent doctis, & Langio ipſi, ſi modò illud non placet nobis, quod obſignandũ literis & adnotandum in libris ducimus. Nam & *Thraces gladiatores* ſunt apud Feſtum, & *Thracia* in pluribus Manuſcriptis, atque in Philippicis 11. de Antonio. *Mirmillo in Aſia depugnauit, cum ornaſſet Thracidicis comitem & familiarem ſuum, illum miſerum fugientem iugulauit.* quod & Caligula facit apud Suetonium. Sæpe hic locus Ciceronis me exercuit, & etiamnum exercet. neſcio enim omninò, quid *Thracidica* ſint, niſi fortè prò armatura gladiatorum accipiendas putet aliquis: vel ſanè *Thracijs ſicis* reponat: *Parma Thracia* ſunt apud Feſtum. Pergit ecce Langius gratificari ſtudioſis, & mihi præſertim ille in Lælio, vbi de commoditatibus amicitiarũ diſputatur his verbis: *Cumque plurimas & maximas commoditates amicitia contineat, tum illa nimirum præſtat omnibus, quod bona ſpe prælucet in poſterum, &c.* Langius hîc, vt alijs quoque locis, rectè admonet in omnibus Veteribus legi: *Bonam*

ſpem

ſpem prælucet in poſterum. ac certè hic conſenſus optimorum exemplarium id efficere debet apud doctos, vt Ciceroni hanc lectionem, vel Lælio potius reſtituendam credamus. Eſt enim & proba & vetus. *Tute puer Lautus es, luces cereum,* & *Lucere facem,* credo eſt apud Plautum. Atque illud videmus in illo; *Bonam ſpem prælucere,* plenũ eſſe ſignificatione quadam ſua & energiam latere in verbis, & propriè dici quod dictum vult Lælius. Ait enim, ſpem bonam portendi & præferri illi qui amicũ habet egregium, nec vnquam ſibi defuturum eius officium in ſenectute. ac ſi aliqua calamitas bonorum illi contingeret, ſpem eſſe certiſſimam in amici officio & benignitate. Sequitur altera pagina, vbi Lælius de amicitia finem loquendi, & his verbis facit: *hactenus mi videor de amicitia quod ſentirem, potiſsimè dixiſſe.* Veteres libri omnes, vt idem teſtatur Langius, *Potuiſſe dicere* deſcribunt. quod & de Lælio placere debet, & de conſenſu librorum veterum. Agnoſcit enim vir prudens Lælius & ingenij facultatem, & quid ſentiret, & quantum ſentiret, ſatis dictum à ſeſe vult intelligi. Nec tamẽ quod hîc ait Langius nihili eſt, cum in Diuinatione (*potiſsimè dicere*) legi ait in Veteribus, nec tamen tantum eſt, vt hoc loco Lælij ſententiam perturbet aut euincat, quem loqui exiſtimandum eſt, non Ciceronem; quanquam & Ciceronem, & Lælium. In eodem Lælio vbi legitur: *Amicitiarum ſua cuique permanet ſtabilis & certa poſſeſsio.* Langius in Parcenſi exemplari ſcribi fatetur:

Amicitiarum ſua cuique pertinet ſtabilis & certa poſseſsio. Quam lectionem cur Cicerone indignam exiſtimemus eſt nihil. Nam antiquam eſſe apparet & bonam. Sic *Pertinax digitus* apud Horat. *& pertinacia*, in bonam partem apud antiquos capitur: & in Scipionis Somnio: *Sol ſubter mediam ferè regionem obtinet*. Ac ſanè, ſi argutari volumus, *Pertinet*, prò *Contingit*, & *Eſt*, accipi poſſet. quinimò ſi *Permanet ſtabilis*, Ciceronis eſt, vt eſſe poteſt; iniucunda tamen erit inculcatio alterna. Nam ſequitur è veſtigio: *Nam ſi illa maneāt*. Quare videant doctiores, & Langius ipſe, quem & iam in ſua cauſſa iudicem eſſe facile patiar; & lite cadere, hoc quidem ſub arbitro, glorioſum mihi ducam. Hæc mihi paucula adnotare viſum eſt, tum vt Ciceroni vetuſtatē curæ fuiſſe, poſſimus perpeti, & hanc in illo agnoſcere; tum adeò, vt omnium ſtudioſorum nomine Langio gratias agerem, qui tanto nos affeciſſet bono; denique vt Veriſimilia mea hac varia acceſſione probare ſe poſſent eruditis.

CAPVT XI.

Locus Feſti emendatus, & alter explicatus.

QVod de Naturali Hiſtoria dixit quidam, *Eum doctum videri non poſſe, qui Plinium non legiſſet*; id ego ſanè meritiſſimò dicam de Feſto. Hic enim auctor ſi quàm facit ad multa auctorū loca vel explicanda vel corrigēda, tam ipſe emēdatus eſſet, & ſui auctoris, nil eo eſſet profectò ad omne

omne genus diſciplinæ accommodatius. Nunc verò quia & illi id accidit vel temporis iniuria, vel hominum inſcitia, quod optimis quibuſque ſcriptoribus accidiſſe queruntur docti omnes; certè hoc vnum reſtat, vt quod aliorum ex libris hinc accommodari poteſt, id illi omne liberaliter de alieno conferamus, parcè tamen & pudēter de noſtro, niſi fortè ſequeſtrum ad hanc rem idoneum habeamus, qui pignus ab alio occupatum iniuſtè poſſit ſummo iure & ratione euincere. *Lingulaca* (inquit Feſtus) *genus eſt piſcis, & mulier auguratrix*. Illud extremum parum videtur mihi conſtare ſibi, niſi fortè antiquius eſt vocabulum, quàm quod huic ſæculo notum eſſe poſſit, quod ego non arbitror. quicquid tamen eſt, eò labor, vt legendum putem: *Mulier argutatrix*. Nam illud *Garrulatrix*, quod in margine Pompeiano eſt, mihi ineptum quiddã, ne quid grauius addam, ſapit. Ego vt *Argutatrix* reſcriberē, id mihi ſumſi ex Plauti & Nonij ſententia, qui auctoritatem non defugient ſcio. nam eam mihi iam præſtituri ſunt. Plauti in Caſina hæc ſunt:

STA. *Emito ſepiolas lepidas lolligiunculas*
Hordeias. CH. *Imò triticeias, ſi ſapis.*
ST. *Soleas.* CH. *Quî quæſo potius, quàm ſculponeas,*
Quibus batuatur tibi os ſenex nequiſsime.
OL. *Vin' lingulacas?* ST. *Quid opus eſt, quandò vxor domi eſt?*
Ea lingulaca eſt nobis, nam nunquam tacet.

Ecce vt pulchrè patet ratio accepti à Plauto, & redditi Feſto. & tamen Nonius ipſe ex Vartonis Papia, *Lingulacas* verboſos interpretatur. Atqui illud quoque quod ait Feſtus, *Lingulacam piſcis eſſe genus*, in ſuperiori exemplo ſeſe oſtendit facillimè. Res enim illîc eſt de piſcibus coëmendis inter Villicum & Dominum. Nec certè Plinius hunc piſcem prætcrijt, aut neglexit. Ait enim: *Vocabula piſcium pleraq. tralata à terreſtribus ex aliqua parte ſimilibus rebus, vt Anguilla, Lingulaca.* Quod verò ſuprà eſt in Plauti verſibus; *Soleas CHA. quî quæſo potius, quam ſculponeas?* Eleganter illudit delicijs domini ſeruus. Nam *Sculponeis ſoleis* illi commitigandum caput exiſtimat, non *Sandalio*, quod fit apud Terentium. Sunt autem *Sculponeæ, rudia & ruſtica calceorum ſeruilium genera, vt Perones.* Cato illorum meminit. Mirum verò eſt, nî *Lingulacæ* illæ Plinij, quas ſuprà propoſui, piſces ſunt illi, quos lingua Belgica *Tongas* appellãt, à linguæ ſcilicet forma; quas Francia tamen *Sollas*, credo *Soleas* volens exprimere. quæ in Plauti illo exemplo etiam ſunt, vel ſanè à *Lingula, gladioli genere* nomẽ illis manet. quod magis puto. Et tamen *Gladioli* nomen quoque ſuum apud Latinos habent, vt Xiphiæ apud Græcos. Addam vnicum ex eodem Feſto, quod quidem non emendabo, ſed explicabo tamen. *Obedirè*, inquit, *Obaudire eſt.* Videri poſſit alicui grauior hîc difficultas; quàm ſanè eſt, cùm præſertim *Obaudire* dicatur, qui male audit, & famoſus eſt; vel ille qui leuiter auſcultat

auſcultat alienis ſermonibus. at ego ſimpliciter interpretandum ex Plauti Perſa cenſeo, vbi hæc ſunt verba:

SA. Mane, & ſi properas, Pægnium auſculta.
PÆ. Emere oportet, quem tibi obedire velis.

Nihil quidem hîc eſt aliud *Obedire*, quàm *obaudire* apud Feſtum. niſi in ſeruorum conditione ludat, qui Domini nūmis omne obſequiū &officiūm legitimè debere cenſentur. Neſtor tamen nouarienſis, qui pleraque quæ bona habet à Feſto traducit, ità ait: *Obedire & obaudire eadem ſunt*. Itaque priorem meam ſententiam fugitiẽtem ad me recipio, & quaſi de via reprehẽdo.

CAPVT. XII.

Ouidij verſus vnus altérue interpolatus.

MVlta ſunt apud Auctores bonos peſſimè accepta à ſciolis, quæ quidem tolerare ſit, niſi illa cum Veterum librorum ratione componas; præcipueque Grammaticorum, aut Rhetorum ſcriptis, At vbi illò ventum eſt, certa tunc mater inuenitur; pater, vti ſemper, incertus eſt. Priſcianus quo libro Veterum pleraque congerit, ait quoque Ouidium *Flammeſco* ſcriptum reliquiſſe in hoc verſu:

Vidi ego iactatas motu flammeſcere flammas,
Et vidi nullo concutiente mori.

Noſtri habent libri *mota face creſcere*: non abſurdè quidẽ, niſi quod *Mota fax*, & *Iactatæ flammæ*, ingrata ſint ſuperbis auribus. Illud quoque

neſcio quomodò placet doctis viris:

Prima malas docuit mirantibus æquoris vndas
Peliaco pinus vertice caſa vias.

Mihi placet ſcribi; *mirantibus æquoris vndis*.Hoc iſtud Poëticum eſt,& Ouidio ſatis dignum.Nec illud reſpondet palato meo, neſcio an alijs arrideat, quod Eleg. VII. libri III. Eſt huiuſmodi;

En quiſquam ingenuas etiamnum ſuſcipit artes?

Malim ego, ſi conijcere licet, aut fieri illud hoc loco debet, reponere: *Et quiſquam ingenuas.* Nec enim Poëta vult credo dicere,artes liberales non ſuſcipi & addiſci,ſed eo honore non eſſe,quo deberent, tam apud Romanos, quàm apud amicã ſuam. Poſſet & illud; *En quiſquam*, prò *An* poſitum videri nonnullis. vt apud Virgilium;

En erit vnquam Ille dies.

En vnquam patrios longo poſt tempore fines Reſpiciam? Ego nolim id ſuſpicari: nam illud *En* Veterum, ante vocalem videtur tantùm poſitum fuiſſe. Itaque ἐπέχω: et ſi eligendum ſit alterum, potius *An* legerem. Sed iſta ſanè res diſquiſitionem anxiam non meretur. Nunc adeò quod appingam, opinor,nulli bono & docto nauſeam mouebit, nedum in calumniam adducet auctorem. Scribit Ouidius lib. III. Elegia VI. parùm ſe officioſum fuiſſe amicæ; itaque noſcit emeritum latus in vegeto & robuſto adhuc corpore, nec ſatis perſuadet ſibi,quæ cauſſa ſit huius tantę invenuſtatis. Verba Poëtæ ſunt hæc:

Digna mouere fuit certè Diuosq́ virosq́:
Sed neque tum vixi,nec vir,vt antè,fui.

Hic

Hic videt acutus Lector, reciprocationem hanc non conſtare omninò ſuis legibus,& iuxtà cum Ouidio inuenuſtam eſſe ſententiæ Venerem. Quare legendum eſſe ſemper exiſtimaui, & nunc cur idem non ſentiam,certè à nullo hactenus ſum edoctus:

Digna mouere fuit certè viuosq; viroſq;:
Sed neque tum vixi,nec vir,vt antè,fui.

Equidem hoc iſtud, quicquid eſt,neque *Centumuirali Iudicio,* neque *Nongentorum ciſtis* reſeruabimus. Nam his tantis ſuffragijs omninò nõ indiget, ſed potius ſeipſum tuetur ſummo ſuo iure, id eſt, ratione. Sic idem Elegia eadem:

Ah pudet annorum,quod me iuuenemq; virumq;,
Nec iuuenem,nec me ſenſit amica virum.

Iſtud fortaſſe leuiuſculum videbitur, quod nunc adſcribam, & tamen omittendum non fuit, cum nullum ità leue ſit vocabulum, quod decenter & apto loco poſitum ſeſquipedalis alicuius vicem non impleat. ait Poeta: *Obſequium tigreſq; domat, tumidóſque leones.* Manuſcript. exemplar, quod apud me eſt,edit, *Numidaſq; leones.* quod vt ſit veriſimilius & rectius facit Virgilius, qui *Pœnos Leones,* habet noto loco; quos Cornelius Nepos *Mauros* vocat. Extremum nunc iſtud quale futurum ſit aliis, equidem addubito; mihi certè nunquam diſplicere potuit, præſertim fidem facientibus antiquis libris, & ratione ipſa,quod caput eſt in hoc negotio. Ouidij hæc ſunt:

Eximia eſt virtus præſtare ſilentia rebus,
At contra grauis eſt culpa, tacenda loqui.

Manuſcriptus Codex quem ſupra adduxi, diſertè ſcribit: *Exigua eſt virtus*, quod aduerſario illi: *At contra grauis eſt culpa:* pulchrè opponitur. Nil grauius addam, præſertim verò cum Ouidius alibi de eâdem re ſic argutetur:

Quis minor eſt vnquam, quàm tacuiſſe, labor?

CAPVT XIII.

Locus Tibulli diſertè emendatus & coniectura, & Veteribus libris.

AVdendum eſt pudenter in literis, ſi ita rei fert modus; ſin ità verò non eſt vt fiat, audendum eſt tamen nihilo ſegnius. Talibus certè auſis benignus quidam Genius adſpirat. Quid enim faciendum credimus ijs Auctorum locis, quos vel iniuria temporum nobis imminuit, vel inſcitia ſuperioris ſęculi aliquot ſuis vocibus alienauit? Certe ità ſentiunt doctiores, primùm libris Veteribus hanc rem, ſiue litem decidendam eſſe, pòſt deinde ſi manuſcriptorum, quod nimis ſæpe experiri cogimur, deſit facultas, proximum eſt nimirum coniecturæ acutioris præſidium. quod ego cum ſemper obſeruaui in his libris, tum nuper adeò in loco quodam Tibulli faciendum mihi fuit. quod niſi facinus effeciſſem, futurum erat ſanè pudore illo parum forti & ſubruſtico, vt non ſolùm de hoc Tibulli verſu dubitarem ſemper, verùm etiam ad hanc rem Poëtę cultiſſimi lectores, vigilantes (quod aiunt) ſom-

ſomniarent. Itaque ſic iudico, parum omninò abeſſe eum à laude ſumma, qui primus locum aliquem ſuſpectum ſibi audet pronũtiare, quàm ille abeſt, qui poſtmodò ad eundem ſcopulum impingens, quid in illo periculi ſit, per idem iter ingreſſuris benignè oſtendit. Hoc ego dictum volui, quia in quodam Tibulli verſu id audaciæ meum feci, vt & ſuſpectum mihi diſertim edicam, & quemadmodum emendandus videatur, etiam dicam. Locus de quo agitur eſt lib. II. Elegia eâdem, vbi Chærinthi Natalem celebrat Poëta: & illum ex more, Votum à Dijs poſtulare facit; atque ex perſona Chærinthi auguratur, illum felicis coniugij & caſti Votum cogitare, quod vnicum eſſe & præſtantiſſimum prudenter ſentit Poeta cultiſſimus. Eius hæc ſunt verba:

Auguror: vxoris fidos optabis amores.
Iam reor hoc ipſos edidiciſſe Deos.
Nec tibi malueris, totumq́ uæcunque per orbem
Fortis arat valido ruſticus arua boue:
Nec tibi, gemmarum quicquid felicibus vndis
Naſcitur, Eoi quà maris vnda rubet.

His quidem verſibus probè ingenioſis & doctis hoc vitij ſubeſſe libet ſuſpicari, quod equidem ſi tollatur, futurum eſt vt & venuſtiores ſint, & ad ipſius Tibulli mollitiem nimirum commodiſſimi. Hos itaque primum coniectura reſtitui, vt ſubſcribam, deinde quid conſilij ceperim de mea coniectura poſt addam. Coniectura hæc eſt:

Nec tibi gemmarum quicquid felicibus Indis
Naſcitur, Eoi quà maris vnda rubet.

Ego audaciam coniectandi cum mihi ipſe probare non poſſem (quod tamen rarum eſt in his rebus) feci ſtudioſè, vt Aurati mei, quem in hac palæſtra vnicum eſſe mihi iure perſuadeo, iudicium explorarem, qui me non ità confidentem de coniecturæ meæ ſinceritate planè reſtituit & confirmauit. Atque hoc illum tum memini dicere (nihil auribus noſtris damus lector) ſiquidem Tibullus non ità ſcripſiſſet, eo tamen modo ſcribere debuiſſe. Id quidem elogium tanti viri, prout debuit, grauiſſimum mihi tum fuit. *Quis enim* (ait ille) *damnet ſua vota libenter*? Et tamen ita molli ſum fronte, vt editurus propemodum non viderer, niſi certiſſima poſt auctoritate ad id eſſem pertractus. Namque non ità nuper, cum ad Petrum Danielem, virum optimum & doctiſſimum, veniſſem fortè, incidi in quaſdam *Poetarum Gnomas*, lato ſatis & veteri charactere perſcriptas, in quibus & hoc Tibulli Carmen, quod ante aliquot menſes emendarã, diſertè expreſſum reperi. Quæ me res & Aurati mei iudicium admirari, &, ne tantam ſtudioſis vtilitatem inuiderem, ſanè effecit.

CAPVT XIV.

Propertius coniectura emendatus.

LIbet nunc, poſtquam Tibullo ſatis eſſe factum putamus, etiam Propertio, Collegæ illius

illius καὶ συντποιητῇ aliquod grati animi munus exhibere, quidq́.ex eius temeraria propè dicam, ſed verè dicam, lectione fructus fecerim, liberè fateri. Propertius itaque, quem verè *Tranſmarinam Venerem* appellare poſſumus (cum propter varia in eo à Græcis tralata dicendi genera, tum etiam propter quaſdam & audaces & proprias ſibi Phraſes, quas in alio Poëta haud temerè reperias) ſcribit lib. I I I. ad Tullum, cui iam multo tempore *Cyſicum placere frigidam* queritur, vt in Italiam redeat, & patriæ officium præſtet atque amicis. Hoc vt faciat Poeta, Tullum per omnes Græciæ præclaras vrbes deducit, & quæ maximè in his viſenda ſint demonſtrat; tãdem, vt omnia hæc vnum in locum conferas, Italię tamen felicitati ceſſura, Propertius Tullo perſuadere conatur. Inter ea verò, quæ Italiæ laudibus adſcribit, & iſtud eſt, quod nec terreſtribus, nec aquaticis ſerpentum generibus infeſtetur, quæ omnia in Propontide eſſe eum docet.

At non ſquammoſo labuntur ventre Ceraſtæ,
Itala portentis nec fuit vna nouis.

Quid primo verſu ſignificetur, ſatis equidem liquet, quid verò ſequenti, etiam atque etiam obſcurum eſt. nullo præſertim idoneo exiſtente ſenſu ex verbis incommodiſſimis. Ego cum accuratè rem omnem diſpexiſſem; deprehendi tãdem omninò expeditius fore negotium omne, ſi hunc in modum relegamus verſum Propertij: *Itala portentis nec fluit vnda nouis.* Hic verus eſt & germanus loci iſtius ſenſus, quantum quidem conie-

coniecturæ dandum eſt, quæ aliquando rationibus adiuta doctis tam certa eſſe poteſt, quàm vel manuſcripti Codicis oculata auctoritas. Nec verò difficilis eſt erroris huiuſce ratio. fieri enim poteſt, vt literæ quædam vetuſtate ipſa non tam corrumpantur, quàm etiam planè euaneſcant & depereant. Librarius verò poſtumus & imperitior, id ipſum quod ex naufragio illo annoſitatis emerſerit, in tabulas ſuas, nulla ratione in conſilium vocata, tranſcribat. Sic optimi nonnunquam auctores & temporis iniuria, & librariorum vel imperitia, vel latiſſima culpa mutili atque corrupti ad nos deueniunt; & non prius medicinam accipiunt, quàm vel reperto exemplari manuſcripto, vel certè doctiorum coniecturis aliqua illis ex parte ſubueniri poſſit. Satis autem credibile eſt omnia (quæ quidem ad noſtram ætatem fuerint) exemplaria manu deſcripta ita habuiſſe, quandoquidem impreſſa idem edant omnia. Cum autem nullo pacto hæc labes elui potuerit, Codicum ſcriptorum opera, quod illi certè vnum, idemq. loquerentur, coniecturæ proximus fuit locus. quam equidem hoc in loco referre viſum eſt, cum vt alios ad ſimilia auctorum vulnera ſanāda excitarem, tum etiam vt in hoc Propertij carmine doctiorum ingenia exercerentur, ſi quid fortè melius reperire poſſent. Ioannes Auratus, quem ego virum plurimi vt meretur facio, cum illi de hac re Pariſijs adeſſem, dicebat videri ſibi duriuſculam hanc eſſe loquendi rationem, vt *Vnda portentis fluere* diceretur,

retur, nihilominus ſi id probarē vel apud alium Poetam, vel etiam apud eundem eſſe auctorem, ſibi vehementer placituram eſſe coniecturam meam, cui ego eâdem in Elegia ſimilem dicendi modum eſſe perſuaſi ipſo ſtatim verſu primo:

Tulle, Propontiaca quà fluit Iſthmos aqua. Addebat hîc Auratus noſter, & Muſarum, etiam hoc modo legi poſſe verſum: *Itala portentis nec facit vnda nouis,* vt non aptam eſſe alendis monſtris Poëta ſignificet. Quod autem attinet ad *Fluit* noſtrum, non vno id loco ſollicitatum eſt in Propertio. nam lib. IV. Eleg. IX. quæ de morte Caci eſt, ità Anus luci reſpondet Herculi fontem quærenti, & fontem luci illius, quem Anus illa incolebat, ait verò:

Dij tibi dent alios fontes: hæc lympha puellis
Auia ſecreti limitis vna fuit.

Certè hoc loco, *Fluit* legendum eſt, nam & hoc ſententia requirit, & Ara maxima ab Hercule poſt excitata, ad quam puellis adire nefas eſſe voluit vltor Hercules. & alibi:

-- *Non illa mihi formoſior vnquam*
Viſa, nec oſtrina cùm fuit in tunica.

Et hîc credo commodè, *Fluit*, legas. Sic Tibullus: *Vt mea luxuria Nemeſis fluat.* Ego, quid mihi de ſuperiori loco, & his paucis optimum videtur, iam expoſui; & ſatis, vt volo, feci. Si cui verò vel manuſcriptum exemplar, vel coniectura ipſa melius ſuaſerit, libens lubenſque de opinione mea abiero.

CAPVT XV.

C. Calphurnij Poëtæ locus interpolatus.

EXſtat ſuaue inprimis & iucundum parentis ruſtici cum filio colloquium in ijs quæ Bucolicá appellat Calphurnius. hîc perſuadet nato pater ruſtica hac viuendi ratione nihil eſſe tum beatius, tum etiam optandum magis; docetque intereà iam ſeneſcens pater, quæ vera ſit diſciplina rerum ruſticarum, quis modus, quæ conditio: cũ de ouium tonſura abundè dixit, venit ad earum notas & ſigna, quæ niſi fallor extremo in armo imprimi conſueuerant, tum vt hoc quaſi ſigno vicini pecus in agro compaſcuo ſuis inuſtum gregibus dignoſcatur, tum verò vt lites moleſtæ euitẽtur, quæ ex hac re ſuboriri poſſiunt. verba Calphurnij ſunt huiuſmodi:

-- -- -- -- Viui quoque pondera melle
Argenti coquito, lentumque bitumen aheno,
Impreſſurus oui tua nomina. nam tibi lites
Afferet ingentes lectus poſſeſſor in aruo.

Monet hîc pater filium, vt gregem totum ſibi deſignet & inſcribat, rationemque aliquam addit, ſed ridiculam ſanè & nullius ſenſus; imò alicuius, ſed peruerſi. videtur enim dicere hac ratione imprimenda ouibus nomina dominorum, vt lites nobis conciliemus. quod ipſum indignum omni ratione eſt, & à ſententia Poetæ longè eſt alieniſſimum. Ego qui in his rebus, vbi deſperata eſt ſalus, more meo vtor, repo-

reponendum & reſcribendum conijcio:

-- -- — *Nam tibi lites*

Auferet ingentes lectus poſſeſſor in armo.

Hic verſus,& hæc ſenilis ratio quin ſincera, & propè dixerim Calphurnij ſit ipſa, nihil equidem dubitare me fateor. Dicit verò Poeta, vel Senior potius, hac ratione notandas oues,vt * lites euitentur multæ per hanc *armi ſignati Legem.* *Lectus poſſeſſor* hîc aliud nihil eſt, quàm nomen ipſum poſſeſſoris lectum in armo pecudis ſuæ. De hac ratione nominum imprimendorum parum ſanè apud auctores bonos legere memini, niſi illud Virgilij quod ex Georgicon III. eſt, & multum & plurimum facit ad Calphurnij ſententiam: *F. litis.

Poſt partum cura in vitulos traducitur omnis:

Continuóq; notas,& nomina gentis inurunt.

Sed & Feſtus *Signare*, inquit, *ſignificat modò ſcribere, modò annulo ſigna imprimere, modò pecora ſignis notare.* Et alio in loco: *Dignorant, ſigna imponunt, vt fieri ſolet in pecoribus.* Illud autem prius, *Lectus poſſeſſor in aruo*, qui defendet ſibi, Calphurnio quæſo ne defendat. Ab illo enim hoc ego defendendum, depellendumq. cenſeo. nam & languidulum eſt & ineptum, & à Calphurnij maieſtate nihil omninò facit. Hactenus.

CA-

CAPVT XVI.

Feſti Pompeij loca duo.

MVlta legerit oportet, multa cògitarit, plurima verò meminerit, qui Feſti Pompeij, auctoris antiqui, Fragmenta non reſarcire, quod nefas eſt, ſed aliqua tamen ex parte quid in multis velint ſibi, oſtendere poſſit & velit. Nos ſanè illud, quod Canis è Nilo delibabimus, nimirum paucula, & ſic effugiemus non Crocodili aſſultus, ſed tamen reliqua Feſti opera interrupta, minasque murorum ingentes. At bene habet, quòd hoc noſtro ſæculo Architecti plures doctiſſimi hoc Feſti opus in commune locatū habent, cuius certè redemtionem etſi non ſperent, aliquando ſuis tamen poſteris illam à Repub. literaria euenire poſſe prudenter intelligunt. Ego quidē etſi illis artificibus me adiungi fas non puto, idem tamē in illorum poſtumis me eſſe facilè poſſum perpeti, dum tamen eodem iure laudis erciſcundæ vel diuidundæ cum illis, pro rata parte, vti frui mihi liceat. Sed nos tandem locato operi manum demus. Feſtus in Saliari Carmine *Promenervat*, ait ſignificare, quod *Monet* apud noſtros. Sciendum verò Horatium, cùm de obſoletis & obſcuris Veterum Carminibus diſputat ad Mæcenatem Epiſtola illa doctiſſima etiam, Saliarium Carminum meminiſſe, ait enim:

Iam Saliare Numæ Carmen qui laudat, & illud
Quod mecum ignorat ſolus vult ſcire videri, &c.

Itaque quod ignorare ſe fatetur Horatius, illud equi-

equidem & nobis exhibere negotium pati poſſumus. Sed & illud huc facit, quod apud Feſtum nullum Carmen eſt Saliare, ſed nuda tantùm verba aliquot, ex quibus quid efficias, etiam atque etiam dubitandum eſt. *Promenervat* tamen quid originis habeat, poſſum cum Feſto intelligere. Nam ille alio loco, quod & apud alios memini obſeruare, *Minervam à bene monendo dictam ſcribit.* quanquã Cornificius apud illũ ſatis ſuo iure, *quòd fingatur pingatúrque minitans armis* appellatam putet. Hoc illud eſt, quod in Saliari Carmine *Promenervat*, prò *Monet*, accipi debere ait Feſtus. Ac ſanè *Meneruam* veteres dixiſſe non dubito, vt *Deanam*, & *Deum*, quem anteà *Dium* vocabãt. vnde *Me Dius Fidius*, quod neſcio, an apud Feſtum rectè prò Iouis filio Hercule accipiatur. Et Dij ſanè ipſi facilè arguunt, patrem ſibi Dium eſſe, quod eſt Iouem. Quod volo comprobat etiam Cato Senior, cuius apud Feſtum hæc ſunt verba:

Domi cum auſpicamus, honorem me Dium immortalium velim habuiſſe, ſerui, ancillæ, ſi quis eorum ſub centone crepuit, quod ego non ſenſi, nullum mihi vitium facit. Sed hoc loco ineptiſſimè ad marginem repoſitum eſt, *Deum*, quod in Feſto nimis frequenter factum eſt ab imperitis. Non poſſum hîc me continere, quin quod ad rem pertinet adſcribam vnicum, quod Grammaticos fruſtrà torſit hactenus, & etiamnum torquet ſcio. Id eſt huiuſmodi. Sæpe apud Terentium eſt, & Comicum Plautum: *Quid me fiet?* quod illi ſic

expediunt ſibi, vt eſſe putent, *Quid de me fiet?* Quaſi verò, ſi id voluiſſent, non ità quoque extuliſſent antiqui, ſed nimirum indulgent ſibi Grammatici nimium quantum, & errant, qui hoc cum illis ſentiunt. Nam prò eo *Quid mi fiet?* ponitur apud Terent.& alios.quod ſatis ex Feſto licet colligere, qui ità ſcribit: *Me pro mihi dicebant antiqui, vt Ennius cum ait: Si quid me fuerit humanitus, vt teneatis. & Lucillius: Nunc ad te venio, vi quæ res me impendet agatur.* Sed & Plautus prò me facit, & Terentium interpretatur, cum ſcribit in Bacchid. & diſertis verbis enuntiat quod volo: *Quid* (inquit) *mihi fiet?* Quod ſolum poteſt eſſe ſatis ad ſententiam meam confirmandam. Et tamen vnum aut alterum locum Feſto addã, & mihi interim conſulam,& illis ſatisfaciam, ſi fieri id quidem poteſt,qui nihil aliud ſunt quàm Grammatici. Itaque Varro Rei Ruſt. lib.11. *Non minus res admiranda, cùm mî eſſet dicta, in Arcadia, ſcio me eſſe ſpectatam ſuem, quæ præ pinguitudine carnis non modo ſurgere non poſſet, ſed etiam vt in eius corpore ſorex exeſa carne nidum feciſſet, & peperiſſet mures.* Et apud Plautũ in Aulularia.

Neque partem ab eo, quiqui eſt, inde poſces, neque furem excipies?
LY. Ità. EV. Quid ſi fallis LY. Tum me faciat, quod vult magnus Iuppiter.

Addam prò corollario Capitis huius, rationem, cur *Me* prò *Mi* dixiſſe videantur Latini. primùm illa eſt certiſſima, quòd hæ literæ E. & I. communem habent familiam, & modò in hanc,

hanc, modò in illam tranſeant, altera & mea ratio hæc eſt. puto ego antiquos *Meî* ſcripſiſſe, comprehenſis literis Græcorum more, ut in aliis caſibus, quod conſtat poſtea abiectum eſſe alteram vocalem, quod in alijs etiam factum ſcimus ab antiquis. Sic *reiam* dicebant *plauſtrum*, & *Veiarios ſtipites*, & *Veiaturam*. Ac illud Varronis maximè facit ad ſenſum meum, *Viam ab antiquis Veam eſſe dictam à vehendo*. Sed Plauti illud, nimium eſt verum: Sapienti verbum ſat eſt. Sic & *Sibe*, & *Tibe*, quæ pro *Tibei* & *Sibei* in antiquis monumentis ſunt. Sequatur itaque qui volet ſententiam quam volet. ego quod volui effeci; at quàm effectè & concinnè, iudicent doctiores.

CAPVT XVII.

L. Apulei locus vnus correctus, & alter illuſtratus.

APuleius in ijs, quas prò ſe ſcripſit, Apologijs ſanè oſtendit quantus vir fuerit. nec ego vereor dicere, quicquid alij ſentiant & occentent, doctiſſimum fuiſſe hominem, & (quod præcipue vrgent illius aduerſarij) Latinæ linguæ vel exactiſſimum Cenſorem, quod equidem, ſi vſus veniat, demonſtraturum me facillimè confido. Scribit hic Philoſophus, oris & dentium munditiem obiectam ſibi, tanquam ea Philoſopho indigna eſſent, quod volebat calumniator Æmilianus, Apuleius in contrarium vrget, & probat, nil minus quàm oris illuuiem libero & liberali viro conuenire. Eius verba, quibus ſen-

tentiam ſuam affirmat, ſunt iſthæc: *Planè quidem, ſi quis ità vt tu Aemiliane, nunquam fermè os ſuum niſi maledictis & calumnijs aperiat, cenſeo, ne vlla cura os percolat, neque ille exotico puluere dentes emaculet, quos iuſtius carbone de rogo obtriuerit; neque ſaltem communi aqua perluat, quin ei nocens lingua, mendaciorum & amaritudinum præminiſtra, ſemper in fœtutinis & olenticetis ſuis iaceat. Nam quæ malum ratio eſt, linguam mundam & lotam, vocem contrà ſpurcam & tetram poſſidere? viperæ ritu, niueo denticulo atrum venenum inſpirare? Cæterùm qui ſeſe ſciat rationem prompturum neque inutilem neque iniucundā, eius meritò os vt bono potui poculum prælabitur.* Nihil hîc eſt in verbis proprijs & elegantibus quod offendat, niſi illud vnum quod extremum eſt: *Vt bono potui poculum prælabitur.* Neque enim ſenſus exiſtit aliquis, ne dicam vllus. Ego itaque qui didici veteres V, & B, nonnunquam confundere, cum *Cluentium Habitum*, pro *Auito* ſcribunt & *Abere* prò *Auere*; atq. olim in Pauli quodam loco doctiſſimorum Iuriſconſultiſſimum & Iuriſconſultiſſimorum doctiſſimum Cuiacium *Abita patrimonia* prò *Auitis* accipienda docuiſſe; ità hoc in loco legendum puto; *bono potui poculum prælauitur*, prò *Prælauatur.* Alium nunc locum proferam non quidem æquè obſcurum, quamuis & obſcurum, & peſſimè interpunctum: *Primò igitur*, inquit, *legerunt è ludicris meis Epiſtolium de Dentifricio, verſibus ſcriptum ad quendam Calphurnianum, qui cum aduerſus me eas literas promeret, inuidit profectò cupi-*

ditate lædendi, Si quid mihi ex illis fieret criminoſum, id mihi ſecum eſſe commune. Difficultatem huic loco peperit *Inuidia*, imò *Inuidit*, verbum inuiſum & ignoratum ijs, qui hæc deſcripſerunt. Vult enim Apuleius dicere, Calphurnianum, cum verſus illos, quos de dentifricio ſubſcribam contrà Apuleium aduerſarijs prodiderit, non vidiſſe, hoc eſt *Inuidiſſe*, ſe ſibi iniuriam facere, ſi modò aliquod crimen acciperent verſus, vel darent auctori. Sic Auſonius:

Ignoſcenda iſthæc, an cognoſcenda rearis,
Attento, Drepani, perlege iudicio.

Prò ijs dicit, qui premi debere iudicantur, verſibus. Sic itaque reſcribendus eſt Apuleij locus: *Primo igitur legerunt è ludicris meis Epiſtolium de Dentifricio, verſibus ſcriptum ad quendam Calphurnianum; qui, cùm aduerſus me eas literas promeret, inuidit profectò cupiditate lædendi, ſi quid mihi ex illis fieret criminoſum, id mihi ſecum eſſe commune.*

Nunc addam, prò corollario Capitis huius, ipſos Trimetros Apulei, tum quia lepiduli ſunt, tum quia emendatione quadam egere mihi videntur:

Calphurniane ſalue properis verſibus.
Miſi, vt petiſti, munditias dentium,
Nitelas oris ex Arabicis frugibus,
Tenuem, candificum, nobilem puluiſculum,
Complanatorem tumidulæ gingiuulæ,
Conuerritorem pridianæ reliquiæ,

Ne qua viſatur tetra labes ſordium,
Reſtrictis forte ſi labellis riſeris.

Secundum illum verſum ità conſtituo: *Miſi, vt petiuiſti, mundicias dentium.* Reliqua huiuſmodi ſunt, vt ne Momus quidem ea refellat, nedum ego, qui Auctoris gloriæ inprimis faueo.

CAPVT XIIX.

Locus Feſti ſincerè emendatus ex auctoritate Quinctiliani Rhetoris.

QVantum Grammaticorum & Rhetorum auctoritati dandum ſit, in ijs præſertim quæ apud Feſtum ſunt obſcuriſſima, nemo eſt modò aliqua humanitate imbutus, qui non videat. Ego quidem ea ſemper opinione fui, vt Grammaticis & Rhetoribus in hoc negotio primas tribuerem, idque non aliena ratione, cum & illi meliora habuerint exemplaria, & diligentius excuſſerint omnia; tum denique quod nihil omninò citarent, quod non ad rationes ſuas & regulas (quas vocant) peropportunum eſſet. Quod quidem vti manifeſtius fiat & illuſtrius, Feſti locum vnum adducam, quem in omnibus libris eſſe corruptiſſimum ſcio, nec potuiſſe coniectura facilè ſanari, aut expleri, etiam ſcio. Sic habet Feſtus: *Recipie apud Catonem pro recipiam, vt alia eiuſmodi complura.* Id mihi quidem prima facie rude & impolitum videbatur, ità hanc dictionem terminari apud Catonem. & tamen qua ratione adiuuari Feſtus poſſet, non ſanè videbam;

debam; adeoque de loci iſtius emendatione deſperabam, cùm paulò poſt temporis in Oratorios Quinctiliani libros incidi, in quibus deprehendi ſtatim ipſo initio gratum quiddam mihi, ſed quod Feſto ipſi numerò gratius ſciebam fore. Quinctilianus itaque, quo loco de Orthographia multa ſcribit luculenter & grauiter, Catonem Cenſorium in verbis ferè omnibus, in quibus A ſcribimus, illum E ſcripſiſſe ait, adeò vt *Dicem* & *Faciem*, prò *Dicam*, & *Faciam*, reliquerit. ſed præſtat ipſius auctoris verba adſcribere: ſunt illa huiuſmodi: *Quid? non Cato Cenſorius, Dicam & Faciam, Dicem & faciem ſcripſit? eundemq; in ceteris quæ ſimiliter cadunt, modum tenuit? quod & ex veteribus eius libris manifeſtum eſt, & à Meſſalla in libro de S. litera poſitum.* Si eundem certè, quod vult Quinctilianus in ſimiliter cadentibus modum tenuit, dubio procul apud Feſtum, *Recipiem* legendum eſt, & ità locus reponendus: *Recipiem apud Catonem, prò Recipiam, vt alia eiuſmodi complura.* Huc addendus & alter locus Feſti, qui eâdem medicina indiget. *Attinge* (inquit Pompeius) *prò attingam poſuere.* Hoc quoque loco, *Attingem* reponendum eſſe vident docti omnes. Itaque nos manum de Tabula.

CAPVT XIX.
Agellij aliquot loca.

SCribit Agellius libro I. capite xv. probè à veteribus & ſcitè dictum eſſe,eorum orationem qui plurima & incondita & temeraria effutirent, in ore naſci, non in pectore. Sunt verò Agellij hæc verba: *Qui ſunt leues & futiles & importuni locutores. quiq; nullo rerum pondere innixi, verbis humidis & lapſantibus defluunt: eorum orationem bene exiſtimatum eſt in ore naſci, non in pectore. Linguam autem debere aiunt non eſſe liberam, nec vagam: ſed vinculis de pectore imo, ac de corde apertis moueri, & quaſi gubernari.* Cùm in hunc locum incidiſſem, mirabar equidem illum tanto tempore medicina caruiſſe: cum facillimè ſanari poſſet, reſectis, quæ ſuperfluæ ſunt, quibuſdam literis. Quid enim eſt dicere, *Linguam debere uinculis de pectore imo, ac de corde apertis moueri?* Quin potius, imò rectius legimus hoc modo: *Linguam autē debere aiunt, nō eſſe liberam, nec vagā, ſed vinculis de pectore imo, ac de corde aptis moueri, & quaſi gubernari. Vinculis aptis*, hîc eſt, aptatis & alligatis, à Græcorum ἅπτομαι. Ne verò nouum, vel potius inuſitatum quibuſdam videatur, adducam Catulli locum, vbi idem verbum ſimiliter accipi intelligimus. Scribit itaque ille; *Aptis ſarcinulis & expeditis*. vbi ſubſtrictas & alligatas ſarcinas, quæ in viam deferuntur, accipere debemus. Et Virgilius III. Georgicōn.

-- -- *Dehinc, vbi libera colla*

Ser-

Seruitio aſſuèrint, ipſis è torquibus aptos

Iunge pares, & coge gradum conferre iuuencos.

Sic illum ſuperiorem Agellij locum ſemper eſſe enodandũ cenſui, cum non longo poſt tempore contigit mihi exemplar manuſcriptum, vetus quidem illud & emendatum ſatis, ſed hoc ſolo peccans, quòd non omnes Agellij libros cõtineret. In hoc exemplari hic locus ita legebatur: *Sed vinculis de pectore imo, ac de corde aptiſsimo vehi.* Quod eſſe corruptum ſtatim ſenſi, ſed tamen ſuſpicioni meæ, quam de hoc loco multo antè habuiſſem, vehementer facere. Si enim diſtinguas illa, fiet, *Aptis ſi mouebi.* Nunc autem ſæpe accidit, vt eandem literam geminent librarij. quicquid id eſt, tandem *Aptis* emergit & remanet. quod ipſum Agellij loco optimè conuenit. ſed nos ad aliam tranſeamus. Eodem in libro cap. V I I. citat Agellius verſum Plauti ex Amphitruone, ſed corruptum, nam legit: *Non verò mihi in mentem fuit.* aliter manuſcriptum illud Collegij Trilinguis exemplar in quo exſtat, *Numerò mihi in mentem fuit.* Et in Codicibus Plautinis ità exprimitur, vt apud Agellium eſt reſcribendum. Ad finem iſtius Capitis ſunt hæc verba: *At ſi explicuit, diceret, imperfecto & debili numero verborum ſonus clauderetur.* Rectius, vt mihi quidem videtur, eſt in manuſcripto illo, quod ſic habet: *Imperfecto & debili numero verborum ſonus clauderet.* Adiungam & vnum locum, qui eſt capite I I X. de

μεταμέλεια Demoſthenis; *qui cum ad Laidem adiret, ſibique corporis ſui copiam fieri rogaret: Lais μυρίας δραχμὰς ἢ τάλαντον popoſcit: hoc facit, nummi noſtratis denariûm decem millia. Tali petulantia mulieris atque pecuniæ magnitudine ictus, expauidusq́; Demoſthenes, auertit iter: & diſcedens; Ego, inquit, pænitere tanti non emo.* Hic Codex manuſcriptus ſincerius multò habet & rectius. legit enim, *Pecuniæ magnitudine ictus, expauidúſque Demoſthenes auertitur, & diſcedens*, &c. Fortè & in hoc loco legendum eſt: *Demoſthenes auertit, &c.* Agellij enim hæc ſunt, aut ego fallor. Nunc verò, ſi priorem illam & Agellij lectionem ſequimur, bis idem inculcari videbimus. Quid enim aliud eſt, *Auertere iter*, quàm *diſcedere?* ſed *Auerti* vel *Auertere*, longè aliud vult. idque plerumque expauidis & attonitis accidit, præſertim verò riſu excipientibus dictum alicuius ridiculum, vt ſeſe auertant, & ſecum mirentur, & rideant ſoli.

LV-

LVCÆ FRVTERII BRVGENSIS VERISIMILIVM LIBER II.

CAPVT I.

Locus Plauti ex ipſo auctore emendatus.

QVANTO antiquior eſt auctor quiſpiam, aut remotior à vulgi ſordibus, hoc & corruptior, & fidei peioris eſſe conſueuit. Sciunt illi me nihil dare auribus meis, quibus ea felicitas eſt, vt libros manu deſcriptos apud ſe habeant; & arbitrari ex re nata poſſunt, quod nobis vt aſſequamur egregio labore conſtat. Et tamen quicquid id eſt noſtrũ, tam placere debet ſtudioſis, quàm illud quod ex eorum refici poteſt libris, vel non poteſt credo ſemper, nam & illi nonnunquam ſunt corruptiſſimi. Nimirum Plauti hic locus, quem adducam, fidem faciet ſententiæ de his noſtræ. Exſtat ille in Menechmis vbi inſolenter ſuaque ſponte inſanientem generum ſocer à lorarijs in medicinam ſublimem dari iubet, quem, vt fortè obuiam fit, ſeruus Soſidis liberat Meſſenio; cui pro ea re geſta Surrepticius ille optima quæque apprecatur, aitque:

Et tibi Dij ſemper adoleſcens, quisquis es, faciant bene.

Nam

Nam ſi abſque te eſſem, hodie nunquam ad ſolem occaſum viuerem.

Paucis credo hic Plauti locus ſuſpectus fuit, & qua ratione emendaretur etiam credo paucis illis obſcurum fuit, mihi verò & ſuſpectus fuit ſemper, & multa auctoris optimi lectione, quid vitij eſſet latente cauſſa paullò poſt deprehendi. Nam vbi id conſilij in auctore aliquo veteri tenes, vt omnes illius elegantias, & dicendi floſculos cautè obſerues, dici vix poteſt, quantum auxilij ad loca aliquot corrupta & difficilia pararis tibi, quod nos pro noſtro ingenio in ſingulis autoribus obſeruamus, & ſic Plauti locũ eſſe reſcribendum cenſemus:

Et tibi Dij ſemper adoleſcens, quiſquis es faciant bene.

Nam abſque te eſſet, hodie nunquam ad ſolem occaſum viuerem.

Hæc Phraſis, *Abſq; te eſſet*, ità Plauto eſt familiaris, vt exemplis ſuperſedendum mihi putarim. Belgica quoque lingua noſtra id antiquitatis ſeruat. nam dicimus, *Ten hadde door v gevveeſt.* Illud ſuperius, *Nam ſi absque te eſſem*, pingue quiddam ſonat & verſum perturbat. Itaque dicit Menechmus, ſi Meſſenionis præſenti auxilio caruiſſet, ſibi eo die moriendum fuiſſe. Illud verò, *Ad ſolem occaſum*, ex Formulis antiquis eſt deſumtum, in quibus erat: *Sol occaſus ſuprema tempeſtas eſto.*

CA-

CAPVT II.

Marci Varronis locus apud Nonium reſtitutus.

QVamuis hoc in ſtadio literarum currentibus nulla nonnunquam palma exſpectanda eſt, imò nulla exſpectanda eſt aliquando, hac re tamen eripi nobis non poteſt, quin elegantiſſimam Varronis de vitæ humanæ ſtadio ancipiti ſententiam, quoad eius fieri poteſt, emendemus, & in numeros ſuos reſtituamus. Vt enim Terentius noſter venuſtè vult dicere, Nemini Fortunam perpetuo eſſe bonam, nec à carcere cœpto itinere, æquabili curſu ad metam contendere, ità ſanè vt hoc dicat verbis commodis & ſuis apud Nonium deſtituitur, & quod eſt caput rei, peruerſo verborum & verſuum numero pleraque ſibi non conſtant. Ità legis apud Nonium:

Nemini
Fortuna currum à carcere intimo miſſum leui
Inoffenſum per æquor candidum ad calcem ſibit.

Hæc omnia quàm elegantem ſententiam habeant, non dicam; quam tamen efficere debeant, vti volo ſperóque, proponam. Sic itaque legendos Varronis verſus exiſtimo:

Neminis Fortuna currũ à carcere emiſſum intimo,
Laue, inoffenſum, per æquor candidum ad calcem tulit.

Nunc dicam, & vident omnes, quid hoc loco facinoris fecerimus, primum illud *Carcere intimo miſſum*, mutauimus prò ratione carminis Quadrati, & ſcripſimus, *Carcere emiſſum intimo*: ex

Sibit

Sibit autem, quod nequam eſt & nihili vocabulum, *Tulit* fecimus, pudenter credo & commodè. Certè *Subit*, quod aliquis ex *Sibit* effici poſſe crederet, huic loco perexiguè faceret, imò dicã, quod ſentio, ineptiſſimum eſſet. Quare videant doctiores, an aliquid viderimus, nos quidem nobis ſatisfecimus.

Capvt III.

Accij Plauti locus ex Feſto emendatus, qui nullis libris manuſcriptis adiuuari potuit, niſi ipſius Plauti Chirographis.

SÆpe hoc mecum optare ſoleo, ne Typographica res illis temporibus enata eſſet, quibus quidem literæ aliquæ fuêrunt, non tamen in eam dignitatem & ſplendorem venerant, quo in ſplẽdore & dignitate noſtro eſſe hoc ſæculo conſpiciuntur. Quod licet votum meum quibuſdam placiturum non eſt, ego tamen cur ita exoptem rationem ſtudioſis exponam & doctis, quorum calculum facilè me aſſecuturum confido. Nolo hîc commemorare, quanquam res eſt grauiſſimè pernicioſa, quot quantisque non mendis literarijs, ſed verò emendationibus malis contaminarint auctores bonos, quod in dies magis magisque apparet; ſed illud oculis ſiccis ſcribere & meminiſſe non poſſum, horũ hominum improbitate atque inſcitia antiquiſſimos nobis Codices funditus perijſſe, quos Vulcanus omnes *ſerillibus flammeis* inuoluit, ne quid mali furti aut

probri ad ſuperos efferrent poſtmodùm. Et vereor ſanè, ne Telchines iſti locum nobis Plauti corruperint, quem nunc emendare meditor, certè in omnibus quæ quidem viderim exemplaribus (vidi autem quampluria) omnibus iiſdem literis verſus editur. vt ſuſpicer Librariorum culpa factum, qui antiquæ vocis interpretamentũ in textum coniecerint, priore illa & optima voce, ſed illis nimirum incognita, violenter & præter æquum loco ſuo emota. Locus Plauti, ne longũ faciam in Amphitruonis Prologo exiſtit, quem ego malæ poſſeſſionis titulo Prætoria cautione eiectum legitimè multabo, ipſumque loci dominum inducam, qui violenta ratione poſſeſſionis ſuæ cauſam & modum perdidit. Plauti locus ità ſe habet:

Nunc hoc me orare à vobis iuſsit Iuppiter,
Vt conquiſitores ſinguli in ſubſellia
Eant per totam caueam ſpectatoribus,
Si cui fautores delegatos viderint,
Vt his in cauea pignus capiantur togæ.
Siue etiam qui ambiſſent palmam hiſtrionibus,
Seu quoiquam artifici, ſeu per ſcriptas literas,
Siue qui ipſi ambiſſent, ſeu per internuntium,
Siue adeo Aediles perfidioſè cui duint,
Similem rem ipſe in legem iuſsit eſſe Iuppiter,
Quaſi Magiſtratum ſibi alteriue ambiuerit.

In his credo nullam eſſe fraudem exiſtimãt plurimi, atque idem exiſtimatum eſt iam toto ſæculo à viris doctiſſimis. mihi tamen hoſpiti quodammodò & peregrino in his rebus, quę humanitatis

nitatis rationem ſubducunt, non modò non videtur tolerari poſſe, quod vrgeo, ſed verò exturbandum longiſſime quicquid eſt gloſſariæ improbitatis. & ex Feſto ipſiſſima Plauti & antiquiſſima ἔκφρασις reſtituēda videtur, quod equidem iam iamque effectum dabo, ſi prius, vt omnia legenda cenſeo, deſcribam. nam & priora cum corruptela ſunt. & facillimè ijs ſuccurri poteſt tum ex Chirographis, tum apertiſſimis coniecturis. Sic itaque totum locum reſcribo:

Nunc hoc me orare à vobis iuſsit Iuppiter,
Conquiſitores ſinguli in ſubſellia
Eant per totam caueam ſpectatoribus.
Si cui fautores delegatos viderint,
Vti his in cattea pignus capiantur togæ.
Si verò qui ambiſsit palmam Hiſtrionibus,
Seu quoiquam artifici, ſeu per ſcriptas literas,
Siue ipſe ambiſsit, ſeu per internuntium,
Siue adeo Aediles perfidioſe cui duint,
Sirempſe lege iuſsit eſſe Iuppiter,
Quaſi Magiſtratum ſibi alteriue ambiuerit.

Ecce verò nunc ea ſubſcribam, in quibus alium me præſto à ſuperioribus illis, primum illud, *Vti his*, ex Codice Chirographo eſt. quod ſequitur autem: *Si vero qui ambiſsit*, noſtrum, quicquid eſt tandem, hoc eſt. In omnibus quidem eſt, *Siue qui ambiſſent*. quod nec ad verſum, nec ad Plauti venuſtatem aliquatenus facit, noſtrum illud, *Si verò*, nec mihi quidem maximè placet, dum tamen exemplaribus melioribus caremus in his Veriſimilibus meis hoc ludicrum appareat licet.

Ambiſsit,

Ambiſsit, denique ex ratione legitima eductum eſt, ſic enim antiqui concipiebant legum ſuarum verba, vt dicerent. *Qui contra hæc eierit, fecerit, faxit, facit.* adeoque hic præſens eſſe poſſit *Ambiſsit*, ſi infelici quadam argutia hic opus eſt omninò. Nunc illud eſt, cum me eſſe Tullium exoptem, vt quibuſdam duriſſimæ ceruicis hominibus ceruices adeoque cerebrum ipſum emolliam, quanquàm illis non ità anxiè placere iſthæc cupimus, & cupimus tamen. nam omnibus omninò prodeſſe velle debemus. ſi modò hæc ratio diſciplinæ humanitas vocanda eſt, vt vocitanda eſt certè. Magna quidem res hoc in foro vertitur; cui tamen in iudicium deducendæ facilis ſanè labor & obuius fuit. At verò qui hanc rem, ſiue litem approbare tantæ concioni difficile foret illi, qui rem ab alio vix enarratam ſatis, ipſe vellet perorare incognitam. Sed egò ſpero omnibus bonis prò me facilia fore hæc omnia. Itaque hoc dico, carmen illud quod in noſtris exemplaribus inſedit, gloſſam eſſe Grammatici cuiuſdam qui ſciret voculam illam quæ hic deſideratur (*Siremps*, nimirum eſt ea) ſignificare *Similis eadē ipſa res*. Sic enim Paulus apud Feſtum: *Siremps dicitur, quaſi ſimilis res ipſa. habetur hoc in libris Catonis.* Ecce verò quòd dico; nec dubitandum, cum audimus eadem propemodum perſonare. namque habemus: *Similem rem ipſe in legem iuſsit eſſe Iuppiter.* In quo ſi non hoc animaduertas verſum eſſe alienum à Trimetris legibus, omninò tamen Latinitatem re-

quiras. Poterant equidem ſcribere: *Similem ipſe legem iuſsit eſſe Iuppiter.* Sed malo, ità vt auctus in veteribus eſt, ediderint locum, quàm illud ingenioſæ fallaciæ obiecißent nobis. illud enim effeciſſent hoc peſſimo ſuo bono, vt via, quæ iam quaſi manu duxit me ad veram credo Plauti elocutionem, ea planè mihi facilis & peruia eſſet viſa; nec quicquam pænè deſideraſſem. nunc verò ex illis reliquijs malè conſarcinatis hoc boni emergit, vt erroris occaſionem cum mecum inierim, tum omninò nihil dubitem quin Plautus cum Catone & ſæculo ſuo ſcripſerit. *Sirempſe lege iuſsit eſſe Iuppiter, &c.* hoc erit: *Simili re ipſa lege.* quod cum ad marginem ex gloſſis Veterum adiectum eſſet, Librarij (quod nimis heu frequenter perpetrarunt) hoc illud in textum contulerunt. non tamen ſine labe quadam, cum de verſu ageretur, alioqui eiſdem procul dubio verbis edidiſſent ſcio, vt in multis auctoribus factū iuſtiſſimè dolemus, atque vt ſemel dicam quod ſentio, certè neſcio quid velint illa verba: *Similem rem ipſe in legem iuſsit eſſe Iuppiter.* Quid eſt enim? *Similem rem in legem iuſsit eſſe.* Sed nimirum ità ſuſpicari libet in margine fuiſſe. *Simili re ipſa,* quod eſt, Sirempſe; indeque deformatam bellam iſtam & feſtiuam phraſim. Atqui dicat aliquis; Cur non & reponis, cum ſequi veſtigia huius gloſſæ debeas: *Sirempſem legem iuſsit eſſe Iuppiter.* Reſpondet huic obiectioni Soſipater Chariſius, Principis notæ Grammaticus, *Siremps tantùm duos caſus accipere*, principem nimirum, & quo

& quo Græci deſtituuntur in ſuis. Itaque hoc loco *Sirempſem* inculcari non poſſe, aliud quod repoſui, genuinum eſſe Plauti deierem. nimirum dicit Comicus, Iouem Theatrales haſce notas, & culpas ea lege ſancire, qua puniuntur ambitus rei, ſiue in ſua cauſſa, ſiue aliena ambiuerint. Verba ſunt Catonis apud Feſtum, quæ non malè facerent noſtræ ſuſpicioni, ſi modò integra eſſent. & tamen vt vt ſunt adſcribam, ſunt verò huiuſmodi:

. . . . *Cato in diſſuadendo le* . . . . .
. . . . *licta eſt, & prætereà rogas* . . . . .
. . . . *ea ſi populus condemna ve* . . . . .
. . . . *ſiet quaſi aduerſus le* . . . . .

Siremps, in his fragmentis poſtrema linea paruiſſe mihi videtur, nempe hoc modo:

Siremps ſiet, quaſi aduerſus leges egerit feceritue.

Eadem ratione & Plautus loquitur, cum ait:

Sirempſe lege iuſsit eſſe Iuppiter,
Quaſi Magiſtratum ſibi alteriue ambiuerit.

Atque illud addam pro corollario Capitis huius, etiam verba hæc ſolemnia fuiſſe in Legibus antiquarum harum Legum, vt ſcriberent: *Siremps Lex eſto.* Hæc ſunt apud Feſti Commentatorem Italum:

DE. EO. AGRO. SIREMPS. LEX. ESTO.

In alia tabula:

SIREMPSQVE. EIS. VIATORIBVS. EQVE. EIS. VIATORIBVS. Q. OMNIVM. RERVM. IVVS. LEXQVE. ESTO. QVASE I. SEI. EI. VIATORES.

IN. EAM. DECVRIAM. IN. TRIBVS. VIATORIBVS. ANTEA. LECTEI. SVBLECTEI. ESSENT. QVAM. IN. QVISQVE. DECVRIAM. EORVM. EX. HAC. LEGE. VIATOR. LECTVS. ERIT. SIREMPSQVE. EIS. PRÆCONIBVS. DEQVE. EIS. PRÆCONIBVS. QVÆSTORI. OMNIVM. RERVM. IVVS. LEXQVE. ESTO.

Sciendum denique Plautum maximè curioſum fuiſſe omnis vetuſtatis legitimæ, omnibusque ijſdem verbis vti. quod pluribus locis obſeruauimus, nec opus eſt hoc loco nos multos eſſe in iſtis, quæ doctos homines quidem iuuare non poſſent, indoctis autem vererer ne cerebrum excuterent. Itaque ſapientibus verborum credo eſt datum ſatis. Nos manum de tabula, quod aiunt.

Capvt iv.

M. TER. *Varronis loca duo apud Nonium emendata.*

PLurima ſunt apud Nonium Marcellum, non incelebrem Grammaticum, quæ vel ad elegantias Veterum faciant, niſi plerumque corrupta ſint & malè accepta ab indoctis. & ſunt nonnulla, imò dicam compluria, quæ ad vitam & mores informandos plurimum & adferunt fidei & diſciplinæ; niſi &, illa quoque maximam

partem

partem in litura eſſent, & fallerent parum cauti lectoris ſecuritatem. Nos quidem, qui id conſilij & rationis habemus cum Muſis atque auctoribus bonis, vt illorum ſententiam non perfunctoriè tranſeamus, nec (quod faciunt plerique) vt in omnibus idem dulcedinis ſibi fingant, id nos imitamur in his rebus. Dum igitur nuper apud Nonium, quid *Sacrum* eſſet veteribus, addiſceremus, Terentij Varronis elegantiſſimam *γνώμην* eruimus. namque illa reuera demerſa erat exſcidio. Ecce ità habes in Nonio:

Signata ſacra eſſe deſierunt, poſteaquam homines ſunt facti.

Equidem ex his inelegans ſententia exiſtit, & tamen ſi vnica vocula accedat optimam ſententiam effeceris, & verſum, qui nullus iam cernitur, Quadratum eduxeris. Nimirum ita ſapiet Varro:

Signata ſacra eſſe deſierunt, poſtquam homines facti ſunt ſacri.

En tibi veriſſimum atque præſtantiſſimum elogium viri ſapientiſſimi. cur illud extremum addiderim, iam vident docti: ſed magis credent neceſſariò adijciendum fuiſſe, ſi intelligant Nonium, *Sacrum* prò exſecrabili & ſceleſto, interpretari eo loco, quo hunc adducit Varronis verſum. Atqui in ſuperiori illo nihil erat, quod ad ſceleſtos referres, & verò ludit in Paronomaſijs frequenter Varro, cum dicit; *Sacra reſignata*, euulgata, & proſtituta eſſe cœpiſſe; cum iam homines ſceleſti & ſacri ſunt effecti. Addam nunc

 locum

locum Varronis alium, qui quidem maiori induſtria eguiſſe videbitur doctis. & meritò ſanè, ſed tamen neſcio quo fato mihi obuenit leuiſſimè, vt pleraque omnia, quæ à coniectura mihi ſunt oborta in his libris. Locus eſt in Nonio, vbi, quid *Saperda* ſit antiquis, diligenter annotat. Nimirum *Saperda elegans & ſapiens vocabatur.* Hoc vt probet, Varronis iſtęc citat ex Menippęa, quæ Modius inſcribitur:

Omnes videmur nobis eſſe belli, feſtiui ſaperdæ,
cum ſimus κάπροι.

Nihil hinc credo venuſtatis captat eruditus lector. namque qui hîc ſunt κάπροι, vel κόπροι, quod alibi credo exſtat. Ego qui ſcio Varronem pro more ſuo ludere, non dubito quin legendum ſit, vt ſubſcribam:

Omnes videmur nobis eſſe belli, feſtiui, ſaperdæ,
cum ſimus σάπροι.

Sic tandem aliquid dicit Terentius, ne plurimùm dicam. Quid hîc σάπροι ſint, qui *Saperdis* opponuntur, ſciunt qui vel primoribus labijs Græcas literas attigerunt. Itaque verbum non addam.

CAPVT V.

Ex Fragmentis veterum Poetarum loci plures reſtituti.

MAgno ſanè cum bono atque voluptate elegantium ingeniorum Fragmenta veterum Poetarum venerunt in lucem, quæ prius impre-

improbo labore (nam quo nomine appellem hanc induſtriam?) Robertus Stephanus ex varijs auctoribus collegit: poſt deinde Henricus Stephanus illa in commodiorem methodum redacta nobiſcum communicauit. ſed hoc miror, hominem ingenioſum tot tantiſque mendis leuiſſimis dico conniuiſſe, ſic ego appello illa (ne quis hîc ὑπερφρονεῖν me putet) quorum emendatio ità mihi nihilo conſtitit, vt aliqua non prius perlegerim, quàm emendarem. Atqui hoc dico, ne quidam malè feriati homines hæc ita eſſe ingenioſa putent, vt ipſi ſeſe ingenioſos præſtent in meis ſcriptis. quod etiam Martialis abhorruit, ſed maiori fateor cum ratione, quàm nos, quibus capitalis iſtæc ingenioſitas futura nõ eſt, quod Martiali euenire poterat, ſi quis Epigramma aliquod, ficto quod plerumque facit nomine ambiguum, in aliquem directum detorſiſſet. ſed nos ad rem veniamus. Ordiemur autem ab Achille Accij, qui primas in Fragmentis tenet; ac prius fateor leuiuſculum erit, ſed fortaſſè ad Accij ſententiam magis faciet, quàm illud quod eſt in noſtris tale:

Ne tum cum feruat pectus iracundia.

Quin potius reponimus:

Ne-dum cum feruat victus iracundia.

Ac ſanè vt dicam quod ſentio, iſtæc leuia nullam grauem auctoritatem mereri debent, & in adiaphoris ponantur licet. quod iam appingam ſpero grauius futurum doctis. Accius Æneadis vel Decio:

Calleti voce, canora fremita peragrant minitabiliter. Ecce omnia quidem hæc nulla ſunt, quæ aliquid erant nimirum, ſi leuiſſima mutatione ità ſcribamus:

Gallanti voce, canoro fremitu peragrant minitabiliter. Alius hic credo: *Calenti voce*, etiam reponi poſſe contēderet. ego dubito an ſatis ad maieſtatem Accij faceret iſta caliditas. Itaque ἐπέχω: Hoc illud ſuperius, *Gallanti voce*, nemini nouū eſſe debet, qui modò legerit apud Nonium, *Gallare*, & *Gallulaſcere.* Næuius Exodio: *Puerum mulieri præſtare nemo ſcit quantò melior ſit, cuius vox gallulaſcit, cuius iam ramus roboraſcit.* Nonius, *Pubeſcit* interpretatur, neſciò à qua cauſſa, ſed nimis ſæpe Nonius ad ſecundas cauſſas nos reijcit, cùm priores tamen ignoremus. Atqui illud non hîc omittam, mirari me, quid hæc verba ad Decium Accij faciant, quæ ſatius Baccharum titulo continerentur. ſed fieri poteſt, quod infrequens non eſt in Nonio, vt ſuo loco non poſitus ſit verſus, vel ſanè inſcriptio ſit falſa. Et cū hæc eſt harum rerum conditio, vt ferè ſemper dubitandum fluctuandumque ſit nobis, dubito & ego de ſuperiore facinore meo, aioque vel in illis ſub, *Calleti voce*, nomen Tragicocomediæ latere, vel etiam denique legi poſſe: *Galle tibi voce canora fremitum peragunt minitabiliter.* vt alieno loco inculcatum videri poſſit. Eodem in Decio eſt aliquid, quod credo non ſibi conſtat; id tale eſt: *Et nunc quod eorum ſegnitas ardet focus.* Malim ego ſimplicius & rectius, niſi fallor, legere: *Et*

nunc

nunc, quæ eorum ſegnitas, ardet focus. Aliquis Argutior credo etiam legeret ex ſuperioribus veſtigiis: *Et nunc Deorum ſegnitate ardet focus.* Ego non auſim Deos hoc crimine, quo vulgo tamen vrgentur, vrgere. prius minus ambiguum videtur mihi, & ſequendum magis. Pergimus. Accius Andromeda:

Quod beneficium haud ſterili in ſegete Rex te obeſſe intelligis.

Hîc quoque, vt alibi, ſemper hærendum eſt lectori incauto; negligenti verò omnis fructus perit. dicam breuibus, quod in re eſt. ità legendũ exiſtimo cum ſua quadam venuſtate:

Quod beneficium haud ſterili in ſegete, Rex, te obeſſe intelliges.

Ecce vt grata eſt Andromeda, vt purè eloquitur, quod tacere ſine probro non poſſit. *Obeſſe* hîc eſt prò obſeuiſſe, vt in Metaphora maneat Andromedæ oratio. Hîc hîc latebat vitium, quod ſublatum & carmen pulcherrimè fulcit, & Accium nobis hac in parte imitandum proponit. cuius & hoc, quod nunc adſcribam, perturbatum eſt. Namque vbi legitur apud Macrobium in Accij Armorum Iudicio:

Nam trophæum ferre me à forti viro pulchrum eſt:
ſi autem & vincar, vinci à tali nullũ eſt probrũ.

Non ſatis credo intelligitur, quod genus carminum lateat. Ego exiſtimo Trimetros conſtitui poſſe, ſi ità reponamus:

Trophæum ferre me à forti pulchrum eſt viro.
Si autem & vincar, vinci à tali nullũ eſt probrũ.

Imò etiam ſic ſcribi poterunt, vt propius ad veſtigia ſuperiora accedamus:

——— *Nam trophæum ferre me à forti viro,*
Pulchrum eſt; ſin autem & vincar, vinci à tali
nullum eſt probrum.

Sic ſanè torquere nos debemus in rebus hiſce ambiguis & perplexis. Sed hic Protheus, cùm ità nonnunquam ſe permittit in varias formas, fieri non poteſt, quin ſcopum meditetur, quem his rationibus perſæpe aſſequitur. Habes in eodem Armorũm Iudicio: *Virtuti is par, diſpar fortunis patris.* Sanè legendum eſt, ſi rationem Trimetri ſpectamus:

Virtuti ſis par, diſpar fortunis patri.

Et Virgilius cum idem exprimere voluit, mecum paria facit. dicit enim:

Diſce puer virtutem ex me verumq; laborem;
Fortunam ex alijs. Accius Epigonis:
Nunc pergamus, ſupplicijs placans cælitum aras
expleam.

Hæc omnia non tam ad Cælitum opem reſpiciunt, quàm ad Herculis cuiuſdam ἀλεξικάκου induſtriam, quæ ità præſtari poteſt, ſi neglectis monſtris hoc iter inſiſtamus: *Nunc pergam, vt ſupplicijs placans cælitum aras expleam.* Hîc non tantùm illud præſtitimus, vt emendaremus corruptum locum, ſed etiam verſum quadratum conſtituimus, qui antea erat nullus. Pergimus. Accius ἐπὶ ναυσιμαχῇ:

Mundam falſo ſanctã obtexus ſanguine, atq; acerbos alta in amni corpore expleui hoſtico.

Equi-

Equidem hoc loco nihil in mundo eſt mundum, & in mundo eſt tamen nobis, vti emendemus iſtæc & purgemus. Henricus Stephanus, *Mundam* hanc ſuſpectam habet; nec id iniuria. namque hoc in vocabulo omnis elegantia Latinitatis demerſæ eſt quaſi adobruta. Ego ità legendum credo:

---- Vndam ſalſo ſanctam obtexi ſanguine,
Atque aceruos alta in amni corpore expleui
hoſtico.

Ecce vt elucent omnia, quæ anteà tenebricoſa erant maximè, vt ſapiunt auctorem ſuum, quę prius inſipida barbariem meram olebant. Hadrianus Iunius, vir ſingularis, in Nonio ſuo pronuper edito ità legit; ἐπὶ ναυσὶ μάχη: *Cùm Andriam vndam, &c.* atq. ità legitur in Nonio quod ignorabam ἐπιναυσιμαchumandria: *Mundam,* &c. Ego de *Andria vnda* nihil vnquam legi. etiam credo, *Scamandriam vndam ſalſo ſanctam obtexi ſanguine*, legi poſſet. Sed hæc ſemel dicam μάλα ἀμφήριστα ſunt, quæ tamen, ſi vſus veniat, defendi poſſent. Nunc ecce Accij verſus pulcherrimos & floridiſſimos, quos ego quidem multis olim tẽpeſtatibus ſapere docui, vel (quod eſt verius) conſiſtere perfeci in pedes ſuos, vnaque literula adauxi audaculus. Apud Nonium veterem propemodum & nouum ità leguntur: Accius Myrmidonibus:

Tu pertinaciam eſſe Archiloche hanc prædicas.
Ego peruicaciam aio, & à me vti volo.
Nam peruicacem dicis me eſſe, & vincere

Perſa-

Perfacile patior, pertinacem nil moror.
Hac fortes ſequitur, illam indocti poſsident,
Tu addis quod vitio eſt, demis quod laudi datur.

In olim impreſſis ineptè legebatur: *demis quod laudatur*. Nos id ante annos aliquot vidimus, & emendauimus, *Laudi datur*. Quod gaudeo Iunium noſtrum in Chirographo ſuo deprehendiſſe. Verùm nos ne actum agamus, iam denuò hos verſus deſcribemus, vt ſecundus qui eſt in iſtis antiquitatem ſuam legitimè obtineat. ait Actius:

Tu pertinaciam eſſe Archiloche hanc prædicas.
Ego peruicaciam aio, & ea me vti volo

Vide mi Lector quid auſus fuerim, vbi legebatur credo inuenuſtè:

Ego peruicaciam aio, & à me vti volo:

Feci, *Ea me vti volo*. quæ dicendi Lex in antiquorum Edictis perſæpe eſt obuia, vt exemplis eſſe opus non exiſtimem. Pergimus nos Accij telam detexere. Scribit ille ijſdem Myrmidonibus:

Quod ſicut decuit iſta res mecum, aut meus mertaret dolor,
Iam diu inflāmari & ardere naues vidiſſent ſuas.

Achillis hęc ſunt verba, deuorantis iniuriam Regis ſecuro in littore. vnde ſtrages Gręcorum conſpiciebat pertinaci lumine. Sed hoc nihil eſt, niſi deſcribamus verſus ipſos qui latent:

Quod ſi vt decuit iſta mœchum, aut me eius mœraret dolor,
Iam diu inflammari, ardere naues vidiſſet ſuas.

Iam hîc addam, nihil me tribuere primo illi verſui,

ſui,quem forſan peruertiſſe poſſum: ſed illud aſ-ſero,ſecundum bene habere.namque illud quod eſt in vulgatis, *Iam diu inflammari & ardere*, nihili eſt,& Grammataſtri infelicis commentum, qui aliquid deſiderari crederet. Sed antiqui non ità ineptiunt in hiſce minutulis, vt hoc ſæculo facimus nos ipſi, & nefas putamus, ac maieſtatem Latini ſermonis nobis perijſſe clamitamus, ſi non ſemper has coniunctiones interſeramus, quas neque Salluſtius obſeruauit, vt diligenter adnotat Cornelius Fronto, nec Cicero credo ipſe. Sed nimirum iſtæc,vt alia multa, Ciceroni violenter extorta ſunt à ſuis aſinis, *Ciceronianis* volui dicere. Accius Neoptolemo:

Vbi nihil contrà rationem & quam habuit aſſenſit ſilens.

Quod ex his verbis colligas nihil eſt, quod emendes aliquid eſt, nimirum ità erunt emendata aliquatenus:

Vbi nihil contra rationem æquam habuit, aſſenſit ſilens.

Verſus nunc eſt, & ſententia non mala, quæ prius nihili erat & nequam. Eſt & in Neoptolemo locus,qui nullis placere poſſit, cum mutilus ſit. Eſt autem talis:

Do & pudet quæ grauium me,& vero piget.

Piget etiam nos huius loci.neſcio enim quid ſibi velint hæc omnia: Ego ſi mihi ſatisfacere hîc vellem,ità legerem:

Dolet pudetq́, Graium me, & verò piget.

Non hîc dicam, quid coniecturæ meæ tribuendum

dum ſit. namque in his rebus alea quædam iacienda ſemper, neq. Venerem ſperare poſſimus timidi. Sed & illud meminiſſe debemus, frequenter omninò prò Venere Canes damnoſos ſubſilire. Hac re tamen nobis eripi non poteſt, quin & tertium in Neoptolemo locum indicemus. *Decorare* (inquit) *eſt ſatius quam vrbem taniјs*. Neſcio quid hîc decori ſit in principe vocabulo, quod neque ſententiam aliquam facit, & ipſum tamen id efficere poterit, ſi legamus:

Deos ornare eſt ſatius, quàm vrbem taniјs.

Etiam credo hoc noſtrum nihili eſt; atque vtinam ſemel ea felicitate eſſent literæ, vt Nonium purum putumque haberent, meaque hæc ludicra ad me redirent, quibus ego quidem vti frui vt meis poſſem, non tamen Accij eſſe cogerer profiteri. Hæc nos quædam à Nonio mutuabamur, quorum pleraque ſi reuiueret Nonius, ſua eſſe negare poſſet, ſcio. Namq. quo non torquemus inuita quædam? Sed verò vehementibus hiſce atque inueteratis corruptelis & morbis, acribus omnino remedijs depugnandum eſt.

CAPVT VI.

Albij Tibulli carmen emendatum atque expoſitum.

Tibullus quo loco Sulpiciam ſacrificantem deſcribit his ferè verbis agit:

Natalis Iuno ſanctos cape thuris aceruos,
Quos tibi dat tenera docta puella manu.

Tota

Tota tibi eſt hodie, tibi ſe lætiſsima compſit,
Staret vt ante tuos conſpicienda focos.

His verſibus Poeta Dominæ ſuæ ornatum, & cauſſam illius Iunoni acceptam fert, ſed verò vti hoc dicat, commodis credo verbis non vtitur, latetque ſecundo in carmine leue quidem mendū, & tale tamen mendum, quod ſententiam auctoris peruertit, atque antiquitatis rationem nobis ſubducit. verùm enimverò facile tolli poteſt, & ſublatum neſcio quantum venuſtatis afferet ſecum, ipſiq. Tibullo plurimum Romanæ ſimplicitatis concedet. Nam certè iam ineptit cum ait: ***Tota tibi eſt hodie.*** Credo elegantius ità loquimur: ***Tota tua eſt.*** atque ità ſcripſiſſet, ſi hac vocè vti voluiſſet. Sed aliud in herba latet, & legendum eſt, quantum ego iudico: ***Lota tibi eſt hodie.*** Sic idem Poëta de eâdē Sulpicia ad Martē:

Sulpicia eſt tibi culta tuis, Mars magne, Calendis.

Ecce hîc eſt: *Sulpicia eſt tibi culta,* vt ſuprà: ***Lota tibi eſt,*** & ***Compſit ſe:*** nec ego ad hanc emendationē tam adductus ſum duriore illa Latini ſermonis ratione, quàm verò ſollenni quadam antiqui moris lege, qua cautum erat, vt qui ad Deos accederent, ***flumine,*** vt ait ille, ***viuo ſeſe abluerent,*** poſt deinde cetero etiam cultu eſſent conſpicui. de manuum iſta ablutione, vt pluria dicam, nihil eſt. vnum illud Plauti ſatis eſt, quod in Aulularia legis huiuſmodi:

Ego, niſi quid me vis, eo lauatum, vt ſacrificem.

Denique Pollux ἀπονιψαμένους inter προσιόντας τοὺς θεοὺς locat.

CAPVT VII.

M. Catonis locus apud Gellium explicitus, vtq́; legi debeat indicatum.

QVæ exſtant M. Catonis apud Gellium de *matrona bene dotata*, atque de *ſeruo receptitio*, ea non tam corrupta, quàm obſcura; neque tam obſcura, quàm inepta videri poſſunt; ſi vt in omnibus impreſſis frequentantur, ità eis temerè vtendum putemus nobis. Catonis hæc ſunt:

Principio nobis mulier magnam dotem attulit. Tũ magnam pecuniam recipit, quam in viri poteſtate non committit, eam pecuniam viro dat mutuam: poſteà vbi irata facta eſt, ſeruum receptitium ſectari atque flagitare virum iubet.

Ex hoc Catonis loco quid *Receptitius ſeruus* veteribus fuerit, doctiſſimè colligit Gellius, & Verrij Flacci, qui multo aliter ſentiebat, opinionem promptiſſimè refutat. Atqui pulcherrimis hiſce in verbis illud vitij eſt, quod & diſtincta ſunt perperam, & non intellecta ab illo, qui continuam Catonis dictionem à reliquo orationis corpore diuulſit, debet verò legi hoc modō:

Principio nobis mulier magnam dotem attulit, magnam pecuniam recipit, quam in viri poteſtate non committit.

Nunc quæ me ratio, vt ita ſentirem legenda iſtæc, mouerit, dicam; primum totius orationis æquabilitas, deinde vnica Priſciani auctoritas, qui apud veteres *Tulō* in vſu fuiſſe affirmat. Denique vltima hæc ratio optima eſt, quā Agellius ipſe

ipſe præſtabit nobis. namque eodem Capite ità ſcribit: Sed vereor vt nonnihil vacillet locus:

Ipſe etiam Cato mulierem demonſtrare locupletem volens:

Mulier, inquit magnam dotem dat, & magnam pecuniam recipit:

Hoc eſt, & magnam dotem dat, & magnam pecuniam retinet.

Hoc vnum etiam auidiſſimis ſufficere poterat. ſed aliquid quoque à Soſipatro veniat opis nobis. Scribit ille III. libro Grammatic.

Suſtuli, eius perfecti inſtans Suſtulo eſt, atqui dicebant antiqui Magnam dotem ad nos attollit: Cato: Magnam dotem attulit, quod geminum eſt. Dotem attollit eſt adfert. Dotem attulit, eſt dotem attollit.

Et verò ne longè abeam, Virgilij quendam locum ſubtiliter & verè interpretari libet mihi, qui talis eſt:

Vrbem, quam dicunt Romam, Melibœe putaui
Stultus ego huic noſtræ ſimilem, quò ſæpe ſolemus
Paſtores ouium teneros depellere fœtus.
Verùm hæc tantũ alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi.

Certè cum dicit Poeta, *tãtum alias inter caput extulit vrbes*, hoc dicere eum exiſtimo, Romam inter alias vrbes tantum excellere atque efferre caput, quantum exſuperant viburna cupreſſi. & credo ſanè à præſenti maieſtate & politia commendat Romam, atque *Extulit caput* attollit & effert, hîc ſignificare lubet ſuſpicari, alij olim tritam inſiſtant viam. mihi placet callis muſteus.

CAPVT IIX.

Ennij verſus apud Gellium integritati ſuæ reſtituti.

APologus eſt Æſopi Phrygis apud Gellium libro II. cap. XXIX. de amicorum & propinquorum leui & inani fiducia. Verba ſunt Gellij: *Hunc Aeſopi Apologum Qu. Ennius in Satyris, ſcitè admodum & venuſtè verſibus quadratis compoſuit, quorum duo poſtremi iſti ſunt, quos habere cordi, & memoriæ operæ pretium eſſe hercle puto:*

Hoc erit tibi argumentum ſemper in promptu ſitum,
Ne quid exſpectes amicos, quod tu agere poſsis.

Cum hos verſus apud Gellium legerem, etiam atque etiam dubitabam de fide exemplaris mei. recurri itaque ad Aldi codicem, vt aliquid opis mihi ille præſtaret, ſed idem omninò apud illum reperi. Putaui igitur nihil eſſe reliqui præter coniecturam. feci proinde ſtudioſè id & nauiter: & extorſi tandẽ iſtud boni, vt verſum Quadratum, quod Gellius volebat, efficerem. ſic itaque legebam:

Hoc erit tibi argumentum ſemper in promptu ſitum,
Ne quid exſpectes amicos, quod tute agere poſsies.

C. quoque Plinius Epiſtol. lib. II. ad Octauium in eandem ſententiam ſcribit: *Sed diſpice, ne ſit parum prouidum, ſperare ex alijs, quod tibi ipſe non præſtes.* De hac ſuſpicione mea aliorum facio iudicium. certè huic loco nil aptum magis inue-

inuenire potui, præſertim verò cùm vnius literæ adiectione omnis difficultas tollatur. *Tute*, repoſui, vt hiatus omnis indecens tolleretur. & alioqui prior lectio retineri poſſit. nã ſæpe apud Comicos obſeruare eſt, vocales aliquando non abſumi. id quod à Græcorum Poëſi traxit Romana antiquitas.

CAPVT IX.

Feſti locus ex Neſtoris ſententia verè emendatus.

VIleſcunt, adeoque ridentur ſuperioris ferè ſæculi auctores Grammatici. inter quos Neſtorem, Catholicõtem, Dathum, & alios numerari video. qui quidem omnes, vt rudi & indocto ſeculo claruerunt, ipſi tamen ætatis ſuæ principes exſtitere. quin etiam hoc dicere auſim, plus veræ diligentiæ ab eorum vno in ſtudijs poſitum eſſe, quàm hoc felici ſæculo à decem aliis. adeò obſcura erant & impedita omnia, vt nil præclarum eſſe perſuaderẽt ſibi, quod non idem & obſcurum & difficile exiſteret. Quæ certè res, miſerumque eorum fatum, illis eſſe me æquum iudicem dedit ſemper, atque adeò ad eorum lectionem pellexit. Nuper itaque cùm Neſtoris Nouarienſis Dictionarium percurrerẽ, deprehendi ſtatim plurima, quæ ille ex Feſto, Nonio, ac Donato, alijſque Grammaticis citaret, multò diuerſiſſimè legi ijs in libris, qui nobis quotidiè in manibus ſunt. Feci igitur ſtu-

dioſè, & locos aliquot cum Codicibus noſtris cõtuli,& ſæpenumero variam lectionem, eamq. rectiſſimam obſeruaui. Inter alia verò quæ ex Feſto adnotaram, vnum fuit mirè elegans & rectum, quod erat huiuſmodi. Scribit Feſtus, *Cracentes* ab antiquis prò *Gracilibus* poſitos; idque confirmat Ennij verſiculo, qui talis eſt: *Succincti gladijs media regione cracentes.* Scribit è diuerſo Neſtor in verbo *Gracilis*,&inter alia veteres *Gracens* prò *Gracilis* dixiſſe perſuadet, Feſti auctoritate adiutus, quæ ex ſuperiori illo loco deriuabatur. Ceterùm Neſtor, *Gracentes* legit;& ſic verſum Ennij reponendum docet:

Succincti gladijs media regione gracentes.

Id certè quin rectum ſit,& prope dicam Feſti ipſius, nil ſanè obſtare puto. nihil enim abſurdi ſit, ſi à *Gracilis*, *Gracens* fecerint antiqui; cùm è diuerſo multò ſit obſcuriſſimum illud *Cracentes*; tametſi & hoc Plautino quoque ſuffragio firmari ac defendi poſſit; qui *Craſſari*, prò *Graſſari* vſurpauerit in Pœnulo; cuius loci enodatio tot tantiſque ſæculis doctos homines occupatós habuit;& certè à nemine facilè ex coniectura inueſtigari poterat; præſertim verò cum Lector omne caſcum, ſacroſanctum eſſe ipſo nomine, tum re ſciat: & putet omninò quiduis etiam ineptiſſimum, auribus modò antiquum ſit, rectum & incorruptum eſſe.

CA-

CAPVT X.

Loca duo Propertij correcta ex Soſipatri & Diomedis ſententia.

NVnc etiam Propertio ſuus à Feſto dandus eſt locus, qui licet à te, Murete doctiſſime, ex Veterum codicum fide ſit etiam doctiſſimè emendatus, eſt tamen in eo (quantum quidem per ætatem iudicare mihi licet) aliquid, non dicam à te minus excuſſum (hoc enim vel ſuſpicari piaculum eſſe ducerem) ſed tamẽ ex Grammaticorum fide emendandum & reſtituendum. Id cùm tibi aliquando Pariſiis oſtenderim (cum te in has Muſarum ſedes opportuniſſima Cardinalis tui Eſtenſis legatio adduxiſſet) tuoque iudicio approbarim, non temerè me facturum putaui, ſi his libris coniectaneorum inſererem. Eſt verò huiuſmodi. Propertius libri II. ad Cynthiam Elegia penultima, vbi de vini incommodis agit, ſic ſcribit:

Vino forma perit, vino corrumpitur ætas,
Vino ſæpe ſuum neſcit amica virum.
Me miſerum, vt multo nihil es mutata Lyæo.
Iam bibe, formoſa es; nil tibi vina nocent.
Cum tua propendent demiſſa in pocula ſerta,
Et mea deducta carmina voce legis.

Sic verſus hi in omnibus, quæ quidẽ viderim, exemplaribus leguntur. nec id immeritò; cùm præſertim in manuſcriptis quoque codicibus, vti ſuſpicor, nulla ſit diuerſitas. idque ex ſcribentium audaci vecordia effectum ſit, qui & veteri

illa & proba lectione offenſi eam ſuo loco emouere ſunt auſi. Debet verò verſus ille,

Cum tua propendent demiſſa in pocula ſerta. Legi hoc modo, quem Soſipater hîc præſcribet. Hęc autem ſunt ipſius verba: *Serta, fœmininè exſtulit Propertius, & Cornelius Seuerus.* Propert. *Cum tua propendent demiſſa in pocula ſerta, &c.* Seuerus: *Huc ades Aonia crinem circumdata ſerta.* Ex hoc Soſipatri loco verſus ille Propertij emendandus eſt. & alioqui animaduertit Lector Chariſianum iſtud & mollius eſſe & rotūdius, quàm prius illud, quod & rude eſt & ingratum. Et de hoc plus ſatis. ad alia veniamus. Diomedes, vbi de *Nexo* multa meminit, veteres *Nexo, Nexis, & Nexiſti* dixiſſe perſuadet. idque auctoritate Propertij, quem ità ſcriptum reliquiſſe teſtatur. Elegia VI. ad Cynthiam:

At tibi, qui noſtro nexiſti retia lecto, &c. In omnibus certè impreſſis Codicib. *Tendiſti retia lecto,* legitur, non quidem abſurdè, ſed minus rectè. quandoquidem id à ſciolo quodam immutatum ſuſpicari libet. Semper autem Grammaticis in hac parte credendum eſt; qui & doctiores ſunt, & attenti magis, quàm rude illud Librariorum, ſed audax genus. Quare conſulerem illi, qui veteres auctores, Salluſtium, Plautum, Apuleium priſtinæ dignitati ſuæ reſtituere conatur; idque ope, atque ex fide codicum manuſcriptorum; prius quidem in Grammaticorū lectione diligentem eſſe; eosque omnes locos

quos

quos adducunt exſcribere: & ſic demum illos cum ſcriptis libris contendere.

CAPVT XI.

Næuij Carmen apud Gellium antiquitati ſuæ reſtitutum.

AVlus Gellius cum, quid *Reſcire*, & antiquè, & nouè ſignificet, luculenter oſtendit, verſus Næuianos prò ſententiæ ſuæ confirmatione adducit. Sunt verò hæc Gellij ipſius verba: *Aliter dictum eſſe Reſciui, aut Reſcire ap: d eos qui diligenter locuti ſunt, nondum inuenimus, quàm ſuper his rebus quæ aut occulto conſilio latuerint, aut contrà ſpem opinionémve vſu venerint: quanquã ipſum Scire, de omnibus communiter rebus dicatur, vel aduerſis, vel proſperis, vel inſperatis, vel exſpectatis. Næuius in Triphalo ità ſcripſit:*

Si vnquam quicquam filium reſciuero
Argentum amoris cauſſa ſumpſiſſe mutuum:
Extemplò illò te ducam, vbi non deſpuas.

Hos Næuij verſus cùm nuper admodum legerem, & Trimetros eſſe animaduertiſſem, ſenſi continuò alterum illum pede vno longiorem eſſe. videbam verò, Librariorum, vel ſciolorum potius indocta audacia verbum antiquum loco motum: proque eo, nulla metri ratione habita, nouum iſtud ſucceſſiſſe. Vetus autem, adeoque Næuij ipſius erat; *Sumpſe*. prò *Sumpſiſſe*. quæ verbi Syncope antiquis valdè frequens fuit. Legebam itaq. verſus hos modo illo quem ſubſcribã:

Si vnquam quicquam filium reſciuero
Argentum amoris cauſſa ſumpſe mutuum:
Extempulò illò te ducam, vbi non deſpuas.

Sic hoſce verſus eſſe legendos ipſa metri ratio, & adductum illud, adeoque rotundum & plenum Næuiani Carminis pondus deſiderat. Videntur autem hæc à patrefamiliâs ſeruo dici; cui minatur grauem multam dominus, ſi filius vel ipſius opera, vel alterius certè inſtinctu argentum mutuetur ab aliquo. Erant autem apud antiquos Serui, filiorumfamiliâs plerumque & comites & inſpectores vitæ totius ac morũ. *Sumpſe*, quod repoſui, & antiquum eſt & probum; adeoque auctoritate nulla indiget. Similia enim mille in Veterum libris reperias, in quibus & illud Horatij quoque:

Seruius Oppidius Canuſi duo prædia diues
Antiquo cenſu natis diuiſſe duobus.

Fertur. prò *Diuiſiſſe.* Sic Catullus alibi:

Aut facere ingenuæ eſt; aut, non promiſſe, pudicæ Aufilena fuit, &c. Terentius denique in Adelphis non paullò abſurdius verbum habet, quàm illud Nequij: *Nõ tu eum hîc modò rus produxe aiebas.* *Extempulo,* iuſſi imprimi, non tam quòd prius illud ineptum Næuio & antiquis eſſe putarem, ſed quia *Extempulò*, magis à Veteribus vſurpatum viderem. Poſſet certè, *Extemplò*, legi, quum etiam in primo verſu hiatus ille non abſumatur. Poſtremũ verò illud vide an à Feſto lucem aliquam accipere queat,ità inquam ſcribente:

Deliola (inquit) *locus eſt in vrbe ſic appellatus,*

quia

quia inuadentibus Gallis Senonibus vrbem, Sacra in eodem loco doliolis repoſita fuerunt. qua de cauſſa in eodem loco ne deſpuere quidem licebat.
Et de hoc Næuij ſatis. nunc ad alterũ quendam Feſti locum veniamus.

CAPVT XII.

Feſti Pompeij locus.

HOc ego emendationis genus eſſe præſentiſſimum iudico & optimum, quod ex ipſo auctore auctoritatem accipit & vigorem. Itaque Feſti illud quod ſubſcribam, vel mihi placere debet, vel diſplicere doctiſſimis. exiſtimo enim me rem factam habere & expeditam; ſed alij fortè, qui plura & legerunt & meminerũt, quàm ætas mea adhuc adoleſcens vel legiſſe poteſt, vel meminiſſe, aliud à me diuerſum ſentient. & tamen committere nolui etiam diſpendio exiſtimationis meæ, quam ſanè vix ipſe ſuſtineo, quin de loco quodam Feſti quod videretur mihi, liberè pronuntiarem. *Aduoſem* (inquit Feſtus) *aduerſarium ſignificat & hoſtem.* Ego ſanè quod ſentio dicam. ſentio ego vocem hanc vel obſcuritatis habere nimium, vel eſſe interuerſam & corruptam, legendumque *Aduoſtem. Aduoſtis* inde arceſſetur, quòd idem Feſtus, F*oſtim* prò *Hoſte* dictum ſcribit antiquis, vt Fœdum, prò Hœdo. V verò cum F, plurimum habet notiſſimæ affinitatis. Quare vltrà nihil probandum videtur; nec ſanè quod ſententiæ meæ addam habeo.

Viderint docti, ſi quid ego vidi, vel certè ipſi diſpiciant melius. mihi namq. inuiſum & ignoratum eſt illud Feſti ænigma, ſi non eſt Librariorum potius commentum, vel incuria. quod equidem mihi perſuadeo.

Capvt XIII.

Laberij verſus peruerſi, in Trimetros ſuos reſtituti apud Gellium.

Librariorum audax & inſcita induſtria multos nobis auctores mutilauit atque corrupit. quum plerique verſuum ignari, omniſque adeò Antiquitatis rudes, audebant tamen quiduis inuertere & immutare. hac ratione, nî fallor, inducti; quòd nil putarent à poſteris intellectum iri, quod non idem & ipſis in promptu & notitia exſtitiſſet. Nuper id expertus dico. Legebam per otium Gellij librum x. in cuius XVII. capite iniucundam Hiſtoriam & miſeram omninò deprehendi, Democriti videlicet propriam priuãque excæcationem, quam ille ſuis luminibus attulerat, vt contemplationes animi vegetiores exactiores eſſent, ſi eas videndi illecebris & oculorũ impedimentis liberaſſet. *Id factum* (inquit Gellius) *modumq; ipſum, quo cæcitatem facilè ſolertia ſubtiliſſima conſciuit, Laberius Poëta in Mimo, quem ſcripſit Reſtionem* (ſic enim repono ex manuſc. codice, cùm in omnibus, *Rectorem*, nullo hodie ſenſu legatur) *verſibus quidem ſatis mundè atq. graphicè factis deſcripſit: ſed cauſſam voluntariæ*

Varro Plauti *Reſtionem* citat.

cæcitatis

cæcitatis finxit aliam, vertitq́; in eam rem quam tum agebat non incōcinniter (vetus codex, *Incōuenienter,* habebat) *Eſt enim perſona, quæ hoc apud Laberium dicit, diuitis auari & parci, ſumptum plurimum, ἀσωτίαν τε & propinationem adoleſcentis filij, deplorantis. Verſus Laberiani hi ſunt:*

Democritus Abderites Phyſicus Philoſophus clypeum
Conſtituit contrà exortum Hyperionis, oculos
Effodere vt poſſet ſplendore æreo, ità radijs
Solis aciem effodit luminis, malis bene
Eſſe ne videret ciuibus: ſic ego
** Fulgenti ſplendore in pecuniam volo*
Lucificare exitum ætati meæ,
Ne in re bona videam eſſe nequam filium.

* al. *Fulgentis ſplendore pecuniæ.*

Hos ego verſus corruptiſſimos ſemper iudicaui, non tam quòd Trimetri eſſe deſijſſent, quàm etiam quòd haberent verba aliquot non ſatis, vt videtur, ſincera. Sed præſtat de ſingulis rationē inire, vt ſic tandem iuſtam ſummā conficiamus. ego igitur ſic eos reſtituendos autumo:

Democritus Abderites Phyſicus Philoſophus,
Clypeum conſtituit contrà exortum Hyperionis,
Oculos effodere vt poſſet ſplendore æreo.
Ità radijs ſolis aciem effodit luminis,
Malis bene eſſe ne videret ciuibus.
Sic ego fulgenti ſplendore in pecuniam
Volo elucificare exitum ætatis meæ,
Ne in re bona videam eſſe nequam filium.

Hæc certa eſt numerorum ratio & diſpoſitio, quam mihi coniectura leuis ſuggeſſit. De

verſuum genere nil addubito. de illa autẽ emẽdatione mea nihil grauius, tantum hoc dicam, & à ſenſu Laberij eſſe & noſtro. Vult enim Pater ille, pecuniæ ſplendorem, ſicut clypei illius, exſtinguere ſibi ætatis ſuæ exodium, ſiue extremam ſenectam. Hoc enim per *Exitium*, vel *Exitum ætatis* intelligere Laberium puto. *Elucificare*, eſt lucem eripere; *Exitium* verò prò *Exitu* apud Feſtum legimus, etiam ex Veterum ſententia, qui in tali ſignificatione vocabulum iſtud habuerunt.

CAPVT XIV.

Catulli locus examinatus.

Valerius Catullus, quũ monſtroſam Cęlij, & Quinctij iuuenũ duorũ cũ ſorore & fratre libidinem, verſibus munditer factis, eleganter deſcribit; vehementer ambigit, vtri horum fauere debeat impenſius: tandemque inducitur memoria officij inofficioſi, quod illi aliquando præſtiterat Cælius, vt in illum fauorem ſuum totum conferat. Sunt eius hæc verba:

Cui faueam potius? Cæli, tibi: nam tua nobis
Perſpecta exigit hoc vnica amicitia,
Cum veſana meas torreret flamma medullas.

In his verſibus non tam verborum & ſenſus rectam rationem, quàm fidem deſidero: adeoque ſubdubito, num modo iſthoc exſtent in ſcriptis libris, præſertim verò cùm videam impreſſos omnes, non *Exigit hoc*, edere, ſed *Exigitur*. quod
ipſum

ipſum parum Latinum cum ſit, ex illo tamen, niſi fallor, ſincera lectio deriuari poteſt. Quid enim vitij oblatum Catullo erit, ſi prò *Exigitur*, *Eſt igitur*, legerimus, ſicque verſum reſtituamus denique?

Cui faueam potius? Cæli, tibi: nam tua nobis
Perſpecta eſt igitur vnica amicitia,
Cum veſana meas, &c.

Igitur, hîc eſt *Tum*, cui mox Poëta *Cum* ſubiungit, & talis ſententia eſt: Cæli, me tibi fauere eſt æquum: nam vnica amicitia tua (id *Officioſitatem*, cum Veteribus poſſumus appellare) perſpecta eſt tum, cùm me παιδεραστεία vehementius occupatum haberet. Illud *Exigit hoc*, aut ſpurium eſt, aut certè à malè ſedulo quopiam, ac ſiniſtrè curioſo Catulliani nominis amatore commentum, qui timebat, ne quis numerorum Cenſor acutior in Poëta diligentiam, vel potius metri ſcientiam deſideraret, qui vltimam in *Exigitur* producere velle viſus eſſet, cum tamen iſtiuſmodi Penthemimeres Poëtis omnibus ità ſint frequentes, vt nil dici poſſit frequentius: adeoq. id apud veteres commune fuerit. Vergilius:

Omnia vincit amor, & nos cedamus amori. Hæc mea eſt de hoc loco coniectura, quam eo conſilio huc adſcripſi, tum vt Catullo ſua dictio reſtitueretur, tum adeò vt intelligerem aliquando, num illud *Exigit hoc*, à mala manu, an à Codice aliquo Manuſcripto huc profluxerit in contextum.

Capvt xv.

Pompeij Feſti locus expenſus & emendatus.

CVm nuper admodum frequens in Feſti Pompeij lectione eſſem, multa in eo ab intima vſque antiquitate accerſita obſeruaui, tum moribus & conſuetudine Veterum illuſtrata. i. deprehendi certè in his nonnulla, quæ prima quidem facie Lectorem minus curioſum latere atque effugere poſſent; quæ tamen ſi diligenti cura examinari contingeret ab aliquo, cum iudicio ea repetenti, parum Pompeiana eſſe ac ſincera, nihilque adeò conſtare ſibi, ſuopte indicio proderentur. Nam præterquam quòd multa eſſent nullius propè ſenſus, erant etiam quædam, quæ manifeſtò corruptiſſima iudicare quis meritò poſſet. Quod certè mihi & vitioſum eſſe & peruerſum videtur id adſcribam; non quidem hoc conſilio, vt in mea verba quenquam iurare velim, ſed tamen quià id ratio mihi, quantula eà cunque tandem in me eſt, perſuadet & dictat. Pompeius ſic habet:

Petiſſere, antiqui prò Petere dicebant, ea quidem forma verbi, qua ſunt Laceſſere, & Inceſſere. ſed, vt mihi videtur, tum ſignificabant, Sæpius petere, vt Petiſſant, ſæpius petant.

Dicit Feſtus, *Petiſſere*, apud antiquos dictum, prò *Petere*, eâ formâ, quâ ſit *Laceſſere*: mox ſubiungit planius quiddam, vt *Petiſſere, Sæpius petere* ſignificarit olim. ad extremũ verò, quaſi exemplo probet, ait: *Vt petiſſant, ſæpius petant.* Quod vlti-

vltimum mihi ſemper eſſe corruptiſſimum viſum eſt, præſertim verò quum exempla non ex eo verbo, quo de loquitur, accerſere ſoleat; ſed à ſimili verbo. Lego itaque, mecumque Auratus meus, qui coniecturam hanc meam iudicio ſuo confirmare dignatus eſt, hoc modo:

Petiſſere, antiqui prò Petere dicebant, ea quidem formâ verbi, qua ſunt Laceſſere, & Faceſſere. ſed, vt mihi videtur, tum ſignificabant, ſæpius petere, vt Pitiſſant, ſæpius potant.

Sic locum hunc Feſti reſtituendum iudico, præſertim verò cùm in exemplis adducēdis, non Optatiuis, vel Imperatiuis; ſed Indicatiuis aut Infinitiuis vti ſoleamus. quæ ratio ſola valere poſſit ad huius loci vitium, vel ineptiam potius indicandam.

CAPVT XVII.

Apulei locus vnus & alter interpolatus.

FLoridorum libros reliquit Apuleius, varijs coloribus Rhetorum inſignes, in quibus pleraque ſunt, quæ delectant Lectorem, multa quæ erudiunt, plurima quæ in alijs ſcriptoribus deſideres, in hoc reperias. Sed nimirum ſimile huic fatum eſt, quod optimis quibuſcunque ſcriptis, vt à mendis non vacet Auctor emendatus. Nos, vt poterimus, illum quibuſdam in locis ſibi reſtituemus, vt ſe noſcere aliquando incipiat. Nam certè vt nunc eſt, ſua credo non quædam agnoſcit, quæ vel ſciolorum

ſunt,

Pluris eſt auritus teſtis vnus, quàm oculati decem. Puto hoc in loco duo eſſe menda. itaque ſic lego, & de Socrate accipiendum exiſtimo: *Imò enimuerò hunc verſum ille ad examinandos homines conuerterit* (vel certè, *conuerteret*) *Pluris eſt auritus teſtis vnus, quàm oculati decem.* Nec enim, quum dicit *hunc verſum*, alium debuit vel ſubiungere, vel certè eundem. Et ſanè ex ſequentibus facilè eſt videre, quod dico. Nam ità Apuleius in Socratis ſententia perſiſtens adſcribit: *Ceterùm ſi magis pollerent oculorum, quàm animi iudicia, profectò de ſapientia foret aquilæ concedendũ.* Addit ex eadem ſententia de *Aquilæ* perſpicacitate: *De cælo improuiſa ſimul campis pecua, ſimul montibus feras, ſimul homines vrbibus, vno obtutu ſub eodem impetu cernens, vnde roſtro transfodiat, vnde vnguibus inuncet vel agnum incurioſum, vel leporem meticuloſum, vel quodcunque eſui animatum, vel laniatum fors obtulit.*

Hoc loco, *Agnus incurioſus*, ſi ſubtilius argutari velimus, prò pingui & habitiore exponi poſſit, vt Plautus contrà (Feſto auctore) *Curionem agnũ* vocauit *macrum, qui nimia cura macruiſſet.* Nunc porrò quum licet, & eſt materia, gratum facere pergam curioſis, aut certè mihi. Libro. I I I. Floridor. ſunt hæc; de Philemone Comico, qui ſubitis imbribus ex Theatro cedens, quum iam tertio Actu iucundiores affectus miſceret, promiſit populo ſe poſtero die finem Comœdię iam cœptæ impoſiturum. hoc vt dicat, vtitur his verbis: *Reliquum tum vanis poſtulantibus, ſine inter-*

ſunt, vel exſcriptorum ſomnia. Incipiam à principio libri primi, quod mihi quidem & obſcurum videtur vno in loco, & alio non ſatis integrum. Verba auctoris ſunt hæc:

Vt fermè religioſis viantium moris eſt, cum aliquis lucus, aut aliquis locus ſanctus in via oblatus eſt, votum poſtulare, portum apponere, pauliſper aſsidere: ità mihi ingreſſo ſanctiſsimam iſtam ciuitatem, quanquã oppidò feſtinè, præfanda venia eſt, & inhibenda properatio eſt.

Primùm quod offendit me eſt illud, *Portum apponere:* quod ſanè à me diſcere non potui, fortè ab alijs diſcam. Alterum eſt: *Ità mihi ingreſſo ſanctiſsimam iſtam ciuitatem, quanquam oppidò feſtinè, præfanda venia eſt.* Ego legendum putarem: *Quanquam oppidò feſtino.* Hoc enim velle videtur Apuleius. nam ita ſententiam concludit: *Habenda oratio, & inhibenda properatio eſt.* Et alioqui intelligit Lector *eruditus* ex Comparatione viatorum, qui quantumuis feſtinent, tamen religioni moram interijciunt, & vota poſtulant, & ſuſcepta ſoluunt. Sequitur ſtatim: *At non itidem maior meus Socrates. Qui cum decorum adoleſcentem, & diutulè tacentem conſpicatus foret: Vt te videam (inquit) aliquid eloquere. Scilicet Socrates tacentem hominem non videbat. etenim arbitrabatur homines non oculorum, ſed mentis acie & animi obtutu conſiderandos. Nec iſta re cum Plautino Milite congruebat, qui ità ait: Pluris eſt oculatus teſtis vnus, quàm auriti decem. Imò enimverò hunc verſum ille ad examinandos homines conuerterat:*

Pluris

Pluris eſt auritus teſtis vnus, quàm oculati decem. Puto hoc in loco duo eſſe menda. itaque ſic lego, & de Socrate accipiendum exiſtimo: *Imò enimuerò hunc verſum ille ad examinandos homines conuerterit* (vel certè, *conuerteret*) *Pluris eſt auritus teſtis vnus, quàm oculati decem.* Nec enim, quum dicit *hunc verſum,* alium debuit vel ſubiungere, vel certè eundem. Et ſanè ex ſequentibus facilè eſt videre, quod dico. Nam ità Apuleius in Socratis ſententia perſiſtens adſcribit: *Ceterùm ſi magis pollerent oculorum, quàm animi iudicia, profectò de ſapientia foret aquilæ concedendū.* Addit ex eadem ſententia de *Aquilæ* perſpicacitate: *De cælo improuiſa ſimul campis pecua, ſimul montibus feras, ſimul homines vrbibus, vno obtutu ſub eodem impetu cernens, vnde roſtro transfodiat, vnde vnguibus inuncet vel agnum incurioſum, vel leporem meticuloſum, vel quodcunque eſui animatum, vel laniatum fors obtulit.*

Hoc loco, *Agnus incurioſus,* ſi ſubtilius argutari velimus, prò pingui & habitiore exponi poſſit, vt Plautus contrà (Feſto auctore) *Curionem agnū* vocauit *macrum, qui nimia cura macruiſſet.* Nunc porrò quum licet, & eſt materia, gratum facere pergam curioſis, aut certè mihi. Libro. I I I. Floridor. ſunt hæc; de Philemone Comicò, qui ſubitis imbribus ex Theatro cedens, quum iam tertio Actu iucundiores affectus miſceret, promiſit populo ſe poſtero die finem Comœdię iam cœptæ impoſiturum. hoc vt dicat, vtitur his verbis: *Reliquum tum vanis poſtulantibus, ſine in-*

termiſsione de incipiti die perlecturum. Videntur mihi hoc loco duo vitia concurrere. Quid enim eſt: *Tum vanis poſtulantibus?* Quin potius: *Cũvenis poſtulantibus*, prò *Conuenis* reponimus? hoc eſt, ijs qui ad Ludos ſpectandos conuenerant. Nam his celebritatibus & Actibus frequẽs aderat conuenarum, & aliorum Græcorũ Athenis multitudo. Vel certè, quod erit facilius: *vanis poſtulatibus*. Aliud eſt malè diſtinctum, ideoque parum ſui ſenſus, & fortaſſe diſtinctum difficilius. Ego ſcribundum credo, *Deincipiti die*, id eſt, poſtero, ex Feſto; quod ſanè futurum puto plauſibilius. Ecce nunc finem faciam, ſi vnum addidero, quod corruptum ſanè eſt: & quo modo corrigi debeat adſcribam: De equi commoditatibus ſic loquitur:

Hiſce igitur moramentis omnibus qui volunt deuitari, aduectorem ſibimet equum deligunt diutinæ fortitudinis, viuacis pernicitatis, idem & ferre validum, & ire rapidum; qui campos colleſq; gradu perlabitur. Imò (vt ait Lucillius) tum cum eo equo per viam concito peruolant, &c.

Male hæc interpungunt, & Lucillij verſus mancus eſt, qui ità in pedes ſuos, cõſtitui poteſt:

Qui campos colleſq; gradu perlabitur vno. vt ait Lucillius. Quaſi dicat Apuleius, Equum deligi debere, qui pari gradu & agilitate in camporum planis, ac in montium abruptis feratur. Satis ſuperque Apuleio datum eſt operæ. nunc ad Propertium.

CA-

CAPVT XIIX.

Propertij locus emaculatus & expoſitus.

DEdita (inquit Feſtus) *data ſignificat*, adeoque idem eſt apud Vergilium: *Rumor Diditur in vulgus.* quod in ſermone communi & trito, *Editur*, vnde *Deditur*, prò *Datur in vulgus*, & *Dicitur in populo*. quicquid alijs ſubtilius argutantibus de hac voce videatur; qui *Diſpergi* & *Diſsipari* volunt eſſe *Didi*. nimirum credo prò *Diuidi* accipiunt per ſyncopen. *Didere* certè, & *Dedere* idem fuiſſe apud maiores ſuſpicari libet. vnde & *Dare*, prò *Dicere* apud Virgilium. Sed enim cùm huc incidimus, ex hac noua vetuſtate & Propertius adiuuari poteſt; & quoniam poteſt, adiuuabitur; non quidem mea opera, ſed maiori & grauiore Ioannis Aurati, viri principis in his Diſciplinis quas Liberales appellamus. cui etſi Latinæ Literæ debent multum, tamen Græcorum monimenta plurimum, quæ vir iſte ità intelligit, vt non putem ab ipſis auctoribus plura in ſuam ſententiam dici poſſe, quàm ille in alienam pronuntiat quotidie. Ille verſum Propertij ſic eſſe reſtituendum iudicat:

Oſculaq; oppoſito dicat ſibi didita vento.

Quod erit, malo augurio ſuauium tuliſſe. Ego *Dedita* exiſtimo legendum, quod quidem eſt idē cum *Didita*; ſed nimirùm ad veſtigia veteris ſcripturæ propiùs adſpirat *Dedita*. nam nullo ſenſu ſic eſt in noſtris libris:

Oſculaq; oppoſitò dicat ſibi debita vento.

Illud porrò quod eſt apud eundem Poetam:

Dum pugnant Danai, dii reſtat barbarus Hector,
Ille Helenæ in gremio maxima bella gerit.

Reſtat, hîc eſt, reſiſtit, & repugnat hoſtibus. quomodo etiam in Salluſtio accipi debet hoc loco, qui eſt ex Hiſtorijs eius huiuſmodi:

Et ponere validam vrbem multos dies reſtantem, pugnando vicit. Sed hoc fortaſſe leuiuſculum videbitur ijs, qui maiora ſemper meditantur. nec tamen puduit Feſtum in hoc verbo feſtiuiorem & minus vulgarem ſignificationem quęrere, quum *Reſtat*, prò *Diſtat* poſitum ab Ennio vult hoc verſu:

Impetus haud longè medijs regionibus reſtat.

Illud porrò quod eſt libro IV. huiuſmodi apud eundem Poëtam, de Caci & Herculis hiſtoria, quem ex Hiſpania in Italiam traducit Propertius, defeſſum diuturno æſtu, ac viæ labore ſcilicet, ad lucum puellis, non vitis ſacrum, qua de re anum ſacerdotem ſic loqui facit:

Dij tibi dent alios fontes: hæc lympha puellis
Auia ſecreti limitis vna fuit.

Sanè hoc loco, *Fluit*, legendum monuimus alibi, quod & ſenſus, & ſententiæ œconomia deſiderat. Itaque ſapienti verbum ſatis ſit.

CAPVT XIX.

Ex Columellæ hortulo flores aliquot.

NVper Iunij Columellæ, diligentis agricolæ & docti libellum, quem de Hortorum cultu

cultu ad Siluinum ſcripſit, legebam. in quo vir ille doctiſſimus feſtiuè eſt verſatus, & Virgilij veſtigia perſequutus. Nos ex illo floſculos aliquos collegimus, quos in ſertum contulimus, oblaturi illud ſtudioſis omnibus. eius itaq. Serti hæ ſunt partes. Columella ad principium, vbi monet qua ratione Hortus muniri debeat, poſteà ad cuſtodem eius, qui Priapus eſt, deſcendit, quẽ vult non tam operoſę & affabrè, quàm ruditer dedolari. Verba eius hæc ſunt:

Neu tibi Dedaleæ quærantur munera dextræ;
Non Polycletæa, nec Phradmonis, aut Ageladæ
Arte laboretur; ſed truncum forte dolatum
Arboris antiquæ numen venerare Itiphalli
Terribilis membri, medio qui ſemper in horto
Inguinibus puero, prædoni falce minetur.

Truncus fortè dolatus, hìc eſt, temerè & nullo artificio politus. Sic Horatius, *Fortuitum ceſpitem* vocat. Et illa *Priapi mentula ſine arte*, quæ in Catullo eſt, huc pertinet. *Itiphallus* eſt Priapus. & verò apud Gellium credo perperam citari *Næuium in Triphallo*, quum *Itiphallo* legi poſſit, & debeat fortaſſe. *Itiphallica* certè Catulli citat Terentianus. *Pectita tellus*, apud hunc eundem eſt illa quæ ornata iam eſt & diſcriminata, ac in honeſtum modum & areolas ſuas compoſita, vtque obſeratur, vel inſpargatur præparata. Sic ait Columella:

Verùm vbi iam puro diſcrimine pectita tellus
Depoſito ſquallore nitens ſua ſemina poſcit.

Sic infrà: *Ferroq; bidenti*

Pectat, & angentem ſulcis exterminet herbam.

Inde quoque illud Comici: *Ita depexum dabo.* & *Pecti pugnis* apud Plautum. quod Terentius, *Crinare ex ſuis virtutibus* appellat. Et *Pexa toga* apud Martialem eſt. Pergimus ad reliquias:

Florida (inquit) *cum ſoboles materno pullulat alvo*
Primitias plantæ modicos tum præbeat imbres
Sedulus irrorans olitor.

Hoc loco ſiniſtri Grammatici repoſuerunt, *Materno pullulat arvo.* Quaſi verò id velit Columella, ac non potius vetuſteſcat hoc loco. nam ſanè *Alvus*, commune genus habuit apud antiquos, teſte Soſipatro, qui hoc Cinnæ adducit: *At ſcelus inceſto Cinaræ creſcebat in alvo.* quare nihil mutandum, niſi ineptire occipias. Ait porro:

Cappadocamq́; premit ferali menſe Lupercus.

Sic Feſtus, *Propages* vult eſſe *Propagines à propagando, quod faciunt ruſtici, quum vitem vetulam ſupprimunt, vt ex ea vna plures faciant.* quanquã in hoc Feſti loco inſulſè ad marginem *Progenies*, additum eſt. Ceterùm prò *Ferali menſe*, forte *Februali* ſcribendum. nam Februario menſe Lupercalia erant Iunonis.

Hic Pagellarum aliquot defectus erat in Chirographo.

Pergit Columella, & nos cum illo:

Nomine tum Graio, ceu litera proxima primæ,
Pangitur in cera docti mucrone magiſtri,

Sic

Sic & humo pingui ferratæ cuſpidis ictu
Deprimitur folio viridis pede candida, betæ.

Ecce vt hîc *Litera pangitur*, ſic etiam apud Tibullum reponi debet quod aliquando fuit:

Indicet vt nomen littera pacta meum. non *Facta*, quod nuper acceſſit mala fide & re aliorum. Nec enim quia *Literam facere* dicimus, ideo hîc in Tibullo quoque inculcandum illud fuit. maiori enim vehementia opus eſt & vi, quæ in *Pangendi* verbo non tam latet, quàm exprimitur in illa Tibulli ſententia. De Proſerpinæ raptu, vbi Nymphas Sicanias alloquitur, ſic eâdem pagina,

Et quæ Sicanij flores legiſtis Haleſi,
Cum Cereris proles veſtris intenta choreis
Aequoris Aetnæi vernantia lilia carpſit.

Reponendum videtur mihi *Ennæi.* nam *Enna* vocatur hic locus ab Arnobio & omnibus qui de hoc raptu meminerunt, niſi, quia in Sicilia factus eſt, inde fecit ſibi Poëta quod non ſuſpicor. Idem *Flammeolam Calthàm* vocat, quam Virgilius *Luteolam*, quod idem eſt. idque tum eius, tum Feſti auctoritate probare eſt, atque hoc ex *Ciri* verſu:

Vt tibi Corycio glomerarem flammea luto.

Quod ipſum & alijs puto verbis in Bucolicis ſic reddidit Poëta: *Croceo mutabit vellera luto.* quod κροκόμαγμα Græcorum ſapit, vt aliquando vir doctiſſimus Hadrianus Iunius ad me ſcripſit. Sed & *Flammeum nouæ nuptæ*, lutei coloris erat, vnde & *Flammearij, infectores flammei coloris apud Feſtum.*

Quod verò ait: *Et celebres fortis, Fortunæ dicite laudes,*

Mercibus exactis, hilaresq; recurrite in hortos,

Fortis, interpretor *Bonæ*. ſic enim veteres, & Feſtus ipſe: *Forctis, frugi & bonus, ſiue validus.* Vt autem *Fortis*, prò *Bono*, & *Bonus* prò *Forti*, ſic *Bona* etiam *Forma*, & *Bona* prò *Formoſa*, & *Formoſus* prò *Bono*: quod Lucillius videri vult, quum ait:

Omnes formoſi fortes. ergò improbus eſto.

Sic *Fortis*, prò *Formoſa* eſt apud Plautum credo in Bacchid. quo loco ità colloquuntur amatores duo de amicarum forma:

Satin' fortis tibi viſa eſt? reſpondet alter:

Ni nactus Venerem eſſem, hanc Iunonem dicerem.

Merces verò *exactas*, quæ ſequuntur, ipſe Columella infrà, *adultas* interpretatur. niſi *exauctis*, malis legere, quod idem eſt. & apud Apuleium *Exauctus*, eſt *Exoletus*, qui nimirum creſcere deſijt. Addit paullò poſt:

Nec ſolùm teneras audent erodere frondes

Implicitus conchæ limax, hirſutaq; campe.

Hîc ego *Campen hirſutam* eſſe puto, qui & aliâs *Inuoluulus* dicitur. quod ipſa Græcorum origo in voce *Campe* non refugit, & Columella de eâdem infrà ſic:

Voluitur ad terram diſtorto corpore campe.

Nimirum ex vineis, vel alijs fruticibus incidit in flores, vel ad illos, vbi decidit, repit. Perducam verò opuſculum hoc ad finem ſuum. Sic ait Columella:

Sæpe

Sæpe ferus duros iaculatur Iuppiter imbres
Grandine dilapidans hominúmque boúmque labores.

Mirum ſane, nî hinc *Dilapidatio bonorum* originem trahit. neſcio enim aliam illi commodiorem exſculpere. Videntur enim, *Dilapidare ſua bona*, dici, qui vt infeſti & irati ſuis facultatibus, & meſſibus, vnde diuitiæ natæ, in eas quaſi grandines iaculari, & ſua ſibi diſperdere properant. Reddet nunc Columella rationem, qua à diris animalibus depaſtio adultorum ſeminum prohibeatur. inter plurima verò quæ recenſet remedia locum facit *Marrhubio*, & *Sedo* quoque, quod pro *Seſuuio* accipi vult Feſtus, ſicuti ſcribit. Prius tamen Columellæ verba ponam:

Profuit & plantis latices infundere amaros
Marrhubij, multoq́; ſedi contingere ſucco.

Sic igitur Feſtus de Sedo: *Sedum, alij Sadum, appellant herbam, quam Opillius Aurelius Seſuuium vocari ait, eamq́; in tegulis ſeri, nec quamobrem id fiat, indicat.* Columella quoque de eodem ſic libro 11. *Quædam etiam ſubterraneæ peſtes adultas ſegetes radicibus ſubſectis enecant. Id ne fiat, remedio eſt aquæ miſtus ſuccus herbæ, quam ruſtici Sedum appellant: nam hoc medicamine vna nocte ſemina macerata iaciuntur.* Sed & Plinius *Sedi* meminit libro XIIX, quum ait:

Quin & armo talpæ contacta ſemina vberiora eſſe. Democritus ſucco herbæ, quæ appellatur Aizoon, in tegulis naſcens tabuliſue, Latinè verò Sedum, aut Digitellum, medicata ſeri iubet omnia ſemina.

Proſequitur materiam Hortorum Columella, & nos illum. In numeratione herbarum, quæ in horto prouéniunt, etiam de *Trichilis* meminit. Sic verò ait:

Tum modò dependens trichili, modò more chelidri
Sole ſub æſtiuo gelidas per graminis vmbras
Intortus cucumis, prægnansq; cucurbita ſerpit.

Anguineum cucumerem intelligit, malè verò ad marginem adcuſum eſt, Cilyndri. Commodùm hîc mihi venit in mentem, quum hæc ſcriberem, de Carmine quodam Virgilij Elegiaco, quod Copam inſcripſit Mecænati dedicatum: vbi ait:

Quid iuuat æſtiuo defeſſum puluere obeſſe,
Quàm potius bibulo decubuiſſe thoro?
Sunt cupæ, calices, cyathi, roſa, tibia, chorda,
Et trichila vmbriferis frigida arundinibus.

Vult certè Virgilius dicere idem quod Columella ſuis verbis, de Pergulis compluuiatis, & vmbris illis viridantibus loquens, quæ ſolem defendant rigiditate fruticum, quibus integuntur naturaliter, non ex compoſito. Columella *Cucumeres & cucurbitas* ſuperimpendere facit, Vergilius *Trichila*. Illo tamen in loco Virgilij hoc primum obſeruandum, *Quàm potius*, prò *Potiſſimum* poni & accipi debere, vti & illud Tibulli, quanquam aliter & impreſſum ſit, & intelligatur:

Quis fuit, horrendos primus qui protulit enſes?
Quàm ferus, & verè ferreus ille fuit!

Sed illud, vt nunc eſt, non facit palato meo, legen-

legendum enim *ſemper* putaui: *Qui fuit*, &c. tametſi apud antiquos, *Quis*, & *Qui*, eadem ſignificatione polleant, etiam *Quiqui*, apud Plautum. ſic ergò poſſum memet mihi excuſare, vt alijs calumniandi materia per me nulla relinquatur, priuſquàm diſplicuiſſe me mihi ſenſero. *Quàm ferus* autem prò inſigniter fero & inhumano accipiendum in Tibullo, id quod in Plauto quoque & Lucretio, imò antiquis omnibus eſt frequentiſſimum. Atque etiam huius loco eſt, *Quamuis*, apud Catullum & Ciceronem ipſum in Lælio, quum ait:

Quamuis enim multis nominibus eſt hoc vitium notandum leuium hominum atque fallacium, ad voluptatem loquentium omnia, nihil ad veritatem.

Quanquàm hîc quoque, *voluntatem*, reponere magis placet. Hoc idem per, *Licet*, efferebant antiqui. Apuleius libro 1. Metamorphoſeω̃n: *Hæc itenditem mecum replicabam, & nox ibat in diem. Optimum itaque factu viſum eſt, anteluculo furtim euadere, & viam licet trepido veſtigio capeſſere.* Nec enim intelligit moram interponendam homicidio in ſocium commiſſo, non quidem à ſe, ſed à Meroë hoſpita, & Panthia in conſpectu ſuo, & eodem in lecto accubante. Illud verò ſuperius Tibulli ſic defendo & explico ex eodem Auctore, qui alio in libro ſic Elegiam incipit:

Qui primum caram iuueni, carumq́ puellæ
Eripuit iuuenem, ferreus ille fuit.

Durus

Durus & ille fuit, tantum qui ferre dolorem,
Viuere & erepta coniuge qui potuit.

Hoc verò exiſtimandum eſt in Tibullo, quod dicam; illum ſcilicet ſibi per omnia quàm ſimillimum eſſe & geminum. quod aliâs pluribus probabo. Tandem nunc tandem ad fines Horti & limites peruenimus. vtinam verò aliquod ſubtile corollarium, non futile carpſerimus. Hoc nos alijs diiudicandum relinquimus. nec enim in ſua cauſſa iudex capitur, & Legibus id ſancitum omnibus, quibus eſt ęquius ſeruire homines, quàm Leges ipſis.

CAPVT XX.

Amphitruonis Prologus cum cura diſcuſſus & fide.

MIror tot iam annis legi Plautum, & legi quidem à doctiſſimis, (ſic enim ingenij eius doctrina & vetuſtas requirit) nullum tamen ex ijs ipſo in limine Amphitruonis reſtitiſſe, quaſi parum auſpicatò ingreſſum, quum tot monſtra ſint obſcœna, quæ omen infelix ituro faciant; quaſique de via properantem reprehendant. Quid enim? an Mercurius προλογιζόμενος ſatis ſapit in ijs libris, quos vt emendatiſſimos nobis dedit Germania? an potius deſipimus ipſi, qui illis hoc priuilegij ponimus, vt neglectis aliorum Editionibus, his quaſi vnicis vti fruique perpetuemus? Quid Camerarius noſter omninò præſtiterit, non facilè dicam: nam

nam illius Chirographa cuius fidei & vetuſtatis fuerint, ſanè neſcio. interim ſi quid pudenter tamen ingenioſis coniectionibus effici à nobis poteſt, id omne proponetur ſtudioſis, imò Camerario ipſi (ſi modò ad hæcce iuuenilia animum per ætatem demittere iam poteſt) & erit credo aliquid (niſi meipſum ludo) quod & illi ſuauiter aurem premat, & nobiſcum vnà complacere poſſit. Prologi priora membra ſic diſtingui debent, ſi intelligi ea à ſe velit quiſquam, vt iam ſubſcribam:

Vt vos in veſtris voltis mercimonijs
Emundis vendundiſq́ me lætum lucris
Afficere, atque adiuuare in rebus omnibus;
Et vt res rationesq́ veſtrorum omnium
Bene expedire voltis peregriq́ & domi;
Bonoq́ atque amplo auctare perpetuo bono
Quaſq́ incœpiſtis res quaſq́ inceptabitis:
Et vti bonis vos veſtroſq́ omnis nuntijs
Afficere voltis; ea afferam, ea vti nuntiem
Quæ maximè in rem veſtram communem ſient:
(Nam vos quidem id iam ſcitis conceſſum & datum
Mi eſſe ab Dîs alijs, nuntijs præſim & lucro)
Hæc vt me voltis approbare, annitier
Lucrum vt perenne vobis ſemper ſuppetat;
Ità huic facietis Fabulæ ſilentium,
Itaq́ æqui & iuſti hîc eritis omnes arbitri.

Iſta hæc vera eſt œconomia vetuſtatis Plautinæ, quam nullus modò leuiter benigneque literis tinctus ſibi obſcuram aut grauem poterit

fateri.

ſateri. verùm, vt alij ediderunt, planè credo dubitare poſſent quàm plurimi, quid Mercurius vellet ſibi, cuius ſententiam tribus verbis ità explices licet: Quemadmodum à me expoſcitis, vt in mercibus veſtris vltrò citroque accipiundis & dandis vobis lucrum felix ſemper fiat; vtque me vultis de rebus promercalibus, tum ad Rempub. pertinentibus bona nuntia afferre; ità & vos huic facite Fabulæ ſilentium. Res omnis & aperta eſt, & antiqua ſimplicitate. Sic & Plautus Aſinariam auſpicatur, ſed breuiori omninò ambage:

Sicut tuum vis vnicum gnatum tuæ
Supereſſe vitæ ſoſpitem & ſuperſtitem,
Ità tete obteſtor per ſenectutem tuam,
Perq́, illam quam tū metuis vxorem tuam;
Si quid med' ergà tu hodie falſum dixeris,
Vt tibi ſuperſtes vxor ætatem ſiet;
Atque illa viua viuus vt peſtem oppetas.

Sequitur ſtatim ab initio:

Iouis iuſſu venio; nomen Mercurij eſt mihi.
Pater huc me miſit ad vos oratum meus,
Tametſi prò imperio, vobis quod dictum foret,
Scibat facturos: quippe qui intellexerat
Vereri vos ſe & metuere ità vt æquum eſt Iouem.

Extremum illud ineptum eſt & languidum, Iouem ſe dicere Iouem eſſe, & vereri à Romanis. imò ità Plautum ſcripſiſſe confidimus:

Quippe qui intellexerat
Vereri vos & metuere, ita vt æquum eſt, Iouem.

Et

Et mox: *Etenim ille, cuius iuſſu huc venio, Iuppiter*
Non minus quàm quiuis voſtrûm, formidat malum,
Humana matre natus, humano patre,
Mirari non eſt æquum, ſibi ſi prætimet.

Sic legendum, non: *Cuius huc iuſſu venio, Iuppiter*
Non minus, quàm voſtrûm quiuis, formidat malum.

Vt ſuprà: *Nunc cuius iuſſu venio, & quamobrem venerim.*

Poſt paullò hoc habes: *Nam iniuſta à iuſtis impetrare non decet,*
Iuſta autem ab iniuſtis petere, inſipientia eſt.

In codice Chirographo, quem olim leuiter percurri, eſt ſic:

Nam iniuſta ab iuſtis impetrari non decet,
Iuſta abs iniuſtis petere autem, inſipientia eſt.

Quam ego credo Plauti omnino genuinam eſſe Phraſim. ſic ille hoc in Prologo locutus eſt, quum ait Mercurius:

Ego has habebo hîc uſque in petaſo pinnulas,
Tum meo patri autem torulus inerit aureus.

Iam cœptum inſectamur iter, callemq. ſuetum. Ait Plautus:

Nunc iam huc animum omnes ea quæ loquar aduortite.

Rudis hęc eſt elocutio, & Plauto parum digna: quanquam videri poſſit quibuſdam vetuſteſcere aliquâ tenus. ſed apage nobis has delitias vetuſtatis,

tuſtatis, ſi ſunt huiuſmodi. Namque illud; *Animum ea quæ loquar aduortite*, ſordet ſanè. nec enim ſic diſponunt veteres, quum reſolui volunt conſtructionem ſuam, & accommodari prioribus. In olim-impreſſis & Manuſcriptis eſt, Plautinè credo, & ſimpliciter hoc modo:

Nunc iam huc animum ad ea quæ loquar aduortite. Habes è veſtigio:

Nam quid ego memorem, ut alios in Tragœdijs
Vidi, Neptunum, virtutem, victoriam,
Martem, Bellonam commemorare quæ bona
Vobis feciſſent, quis beneſactis meus pater
Deûm regnator, Architectu' ſt omnibus,

Miror, quid hic elegantiæ captent Germani codices, qui in hac parte inuenuſti omninò mihi videntur. Certè enim interrogatione includi omnia debent, & ità reponi:

Namquid ego memorem, vt aliàs in Tragœdijs
Vidi, Neptunum, virtutem, victoriam,
Martem, Bellonam commemorare quæ bona
Vobis feciſſent, queis beneſactis meus pater
Deûm regnator Architectus omnibus?

In meis Chirographis eſt, *Architector*, ſed mendosè, vt apparet doctis. nam *Architecton* legi debet. & hoc verbi non ſemel eſt apud Plautum. hocque etiam loco redintegretur licet. Sequitur à perpendiculo:

Sed mos illi nunquam fuit patri meo.

Suſpectus eſt mihi & hic verſiculus. Certè anxia illa metiendorum verſuum Plauti induſtriâ, ipſi nimirum auctori pernicioſiſſima fuit ſem-

ſemper, dũ alij ad eum verſum, alij ad alium prò libidine traducunt Comicum, qui cùm ſuis verbis & antiquis nondum conſtet, vel phraſibus priſtinis, tamen ad mira trahitur verſuum ludibria. Vellem equidem Plautum, & Terentium perpetuo charactere editos olim fuiſſe, vel ſanè vt in libris Chirographis deſcripti erant; iam certè via mollis eſſet & prompta Carminum ſobriè inquirendorum. Sed hæc quidem vota ſunt. dico tamen verſum illum Plauti vim paſſum ab aliquo. nam meus codex quamuis in charta deſcriptus ità habebat: *Sed mos nunquam fuit illi patri meo.* Atqui & illud dicam, ne ſic quidem placere mihi, quicquid eſt *Illius patris.* Nec enim ferunt aures meæ hanc demonſtrationem ineptam. Itaque liceat nobis inſanire noſtro periculo & iure, non Plauti, non vetuſtatis. ſed illi communes ſtudioſorum Nemeſes mereantur licet, qui mala fide vel Plautum, vel * Lucretium, vel Virgilium denique (nam & hic auctor male habitus eſt) tractant, mutant, rumpunt, corrumpunt, denique vt in peculio ſuo libidinem exercent. Vtinam verò plures Victorios, Langios, Fabricios, ac Muretos haberemus, qui id negotij conficerent in optimis auctoribus; quique aliorum temerarias Cenſuras, imò impoſturas ſtudioſis patefacerent. Quid enim iſtis in mutos hoſce Magiſtros non liceat, qui Falſi legitimè conuicti * ſexcentos ſtudioſorum manipulos ſeſe armaturos iactitant. quaſi verò his rationibus iſtæc agenda cenſeant

* al. *merentur.*

* In D. L. M. expetit hæc indignatio.

docti, & non potius ijs telis reficienda ſunt vulnera, quibus facta ſunt. O malè, ſemel dicam, pereant illi qui bonos Auctores peſſimis ſuis rationibus perdunt; eos dico præſertim, qui & curiosè tractari, & diligenter haberi deberent, & quorum rara, aut nulla exemplaria exſtant chirographa. Sed hæc omninò ſunt plura, quàm volui; & pauciora tamen, quàm debui. Redimus ad Plautum, in quo verſiculum illum ſuperiorē ſic libenter emendaremus:

Sed ille mos nunquam fuit patri meo.

Videant nunc elegantis literaturæ homines, quid Plauto dignum ſit magis. nam certè vt dicamus; *Mos mihi eſt*, ſine aliqua voce demonſtratiua, adduci vt credam non poſſum ſanè. Paruo interuallo hæc inuenias, quæ diuerſam lectionem & venuſtiorem requirunt.

Quid igitur? quoniam hîc ſeruos quoque partes habet,
Faciam hanc, proinde vt dixi, Tragicocomœdiam.

Elegantius procul dubio eſt in noſtris, & olim impreſſis, qui habent:

Quoniam hîc ſeruos quoque partes habet,
Faciam ſit, proinde vt dixi, Tragicocomœdia.

Certè enim dixerat ſuprà:

Faciam, commiſta ſit Tragicocomœdia.

Sic legendum puto, & illud, *Vt*, quod in pleriſque, & Germanicis quoque Editionibus eſt, interpretis naſum ſapere ſcio. Cur enim non & dixit?

Faciam,

Faciam, vt ſit, proinde vt dixi, Tragicocomœdia.

Sed hæc quæ nobis adijcere placet, & deſideramus, his omnibus Antiquitas preſſa & eloquens tamen aduti, vel abuti noluit ſæpenumerò. Ecce verò quod volo, & dico:

Nunc hoc me orare à vobis iuſsit Iuppiter,
Vt conquiſitores ſinguli in ſubſellia
Eant per totam caueam ſpectatoribus.

Velim hîc Comici menſores hunc modulum verſus vnius mihi deſcribant, & dimetiantur. Sanè credo in ipſo modulo modulum requirerit, nec inuenient tamen. atque illud eſt quod dico, ſæpe particulam illam inculcatam alienis locis, quæ ſi tollatur; puriorem rationem antiquitatis dabit, & verſum non peruertet. Quare vident omnes legendum:

Nunc hoc me orare à vobis iuſsit Iuppiter,
Conquiſitores ſinguli in ſubſellia
Eant per totam caueam ſpectatoribus.

Et *Conquæſitores hiſtrionibus*, ſimile eſt illi, quod mox ſequitur, quanquam Græca eſſe locutio poſſet, prò *Spectatorum*. adſcribatur tamen & aliud remedij:

Hoc quoque etiam mihi in mandatis dedit,
Conquiſitores fierent Hiſtrionibus.

Sed & hîc, *Vt conquiſitores*, legebatur, malè. Prius verò Carmen aliquam pedum diminutionem patitur; ſi quid his deſperatè morboſis remedij adhibendum eſt, hoc adhiberem ſanandis:

Atque hoc quoque etiam in mandatis mihi dedit.

Sic & ſuprà elocutus fuerat:

Atque ego quoque etiam qui Iouis ſum filius.

Credo ego illud doctis & bonis placere poſſe; & Plautinæ ſimplicitati conuenire poſſe etiam credo. ſed quid agimus exemplaribus chirographis deſtituti? multis credo ſurdis canimus, nos tamen intereà delectamus beatuli. Totum locum reſcribam de nouo. nam & quæ ſequuntur malè habent; & indicari poſſunt vulnera,& remedia præſentanea.

Atque hoc quoque etiam mî ille in mandatis dedit,
Conquiſitores fierent Hiſtrionibus;
Qui ſibi mandaſſent,delegati vt plauderent,
Quiue quo placeret alter feciſſet minus,
Eius ornamentum & corium vti conciderent.

Multa hîc quoque monſtra ſub perſonis latent, quæ vt ſplenio reducto mox in oculos incurrent omnium. Rideo mecum ſubinde, dum cogito iſtos verſificatores nihil hîc offendiſſe, quod offenderet eos, cùm tamen illud extremum grauiter offendere debeat. Sed illi S. elidi putabant ſcio; ſed profectò non ita ſtultè prodiga fuit Antiquitas,vt locis illis, vbi nihil opus eſt, hac neceſſitate ea vterentur, præſertim verò in Prologis, qui puriſſimi eſſe conſueṙunt, & propè dicam Trimetri meri & ſimplices. Sed potius eſt, ne lis lite reſoluatur,vt quomodò legendum eſſe totum locũ putem cum Aurato meo, quẽ omnibus Andabatis

facilè

facilè oppono, commonſtrem. Sic itaque lego:

Qui ſibi mandaſſent delegati vt plauderent,
Qui quo placeret alter feciſſent minus,
Eis ornamenta & corium vti conciderent.

Nihil hîc eſt noſtrum, niſi illud extremum, *Eis*. quod omninò noſtrum eſſe non volumus: Plauti tamen vt ſit, & volumus, & optamus. Secundus verſus ità legitur in olim-impreſſis, vt deſcripſi, & multò ante conieceram ſic legendum. & miror ſanè, quid Ioachimo placuerit, eum mouere ſuo loco; vt ſcilicet ſeruiret illi ſequenti ſententiæ: *Eius ornamenta & corium vti conciderent.* Alij certè ſimplicius omninò & rectius, quamuis non cum ſenſu Plauti, retinuerunt, quod ad ſententiam luculenter duceret eum, qui animum intenderet vel tantillum. Nec enim nouum eſt doctis, *Concidere alicui corium*, prò *Alicuius*, more Græcorum. Sæpe his, & talibus Plautus noſter vtitur, ne longè abeamus. Adimus reliqua monſtra, ſed vereor ne Hydræ ritu in nos excreſcant plura, quàm domare poſſimus. ſed audendum eſt cupidè. Literata hæc ſunt monſtra. Ah, quid mihi volui, quid dixi?

His monſtris minor Herculis labos ſit. Subijcit Mercurius:

Quid admirati eſtis? quaſi verò nouum
Nunc proferatur, Iouem facere Hiſtrioniam.

Hîc denuò artifices verſuum aliquam literulam ſubtrahent, vt dimetiantur legitimè, quod eſt in verſu. Ego his figmentis nihil omninò

opus eſſe puto. Sic enim conijcere libet ſcripſiſſe Plautum: *Quaſi verò nouum*

Nunc proferam, Iouem facere Hiſtrioniam?

Ecce audax & horridum facinus meum. ſed & illud addam, quoniam hoc Capite deliciari libet,& argutiari licet. addam, inquam, mihi non placere illud:

Quaſi verò nouum Nunc proferam, &c. & prò illo reponendum cenſere: *Quaſi verò nouum*

Hoc proferam, Iouem facere Hiſtrioniam.

Iſtud quidem vident omnes docti multis partibus eſſe venuſtius. & tamen vt alicui placeat, vel diſpliceat, ſuſque deque habeo. Nihil hîc Plautum lædi volo. ad me redeant mea ludicra, Lector. Ità multa ſunt in hoc Prologo, quæ me offendunt, vt patientia Lectoris mihi captanda ſit, qui credo ex tam multis vel in veternum incidere poſſit. Ecce nunc duos tréſue verſiculos proferam, ſuſpectos quidem mihi,ſed de quibus tamen certum aliquid ſtatuere non poſſum; præſertim verò manuſcriptis libris deſtitutus. Et ſanè deberent eſſe huiuſmodi, ſi quid iuuare vellent, vt aliam lectionem à vulgatis noſtratibus afferrent. Prior locus eſt:

Etiam Hiſtriones anno cum in proſcenio hic

Iouem inuocarunt, venit, auxilio eis fuit.

In priori verſu, *Anno cum in proſcenio*, nihili eſt, & contemnendum. Latet tamen aliquid,quod difficulter eruas, & in lucem proferas. Aliquis, *Annuo in proſcenio*, ſibi legeret credo; alius verò, *Horno*

Horno cum in proſcenio, quod eſſet etiam, *Hoc anno*. Sed dicam quod ſentio, ad *βιβλιοτάφους* pronocamus. Sequitur poſt deinde:

Is priuſquam hinc abijt ipſemet in exercitum,
Grauidam Alcumenam vxorem fecit ſuam.

Illud in principe verſu perſtringit aures, non terget meas: *Is ipſemet*. non tamen quòd offendar crebra compoſitione, idemque ſignificante; quàm quòd eo loco eſt in Plauto, vbi cernitur. Sed totum ſanè, ne argutemur, ineptum eſt, & puris auribus ſordes parit. Secundus verſus neque ſatis ſimplex videtur, neque ita à Plauto credo eſt ſcriptus. fortaſſe ità rectius:

Grauidam Alcumenam fecit vxorem ſuam.

Vt infrà: *Et grauidam fecit is eam compreſſu ſuo.*

Ecce verò aliquid inopinati, præterque ſpem tuam, Lector. Mercurius argumentum orditur Fabulæ, & ſtatim ſubijcit:

Nam ego vos nouiſſe credo iam vt ſit pater meus,
Quam liber harum rerum multarum ſiet;
Quantusq́ amator ſiet quod complacitam eſt ſemel.
Is amare occœpit Alcumenam clam virum,
Vſuramq́ eius corporis cepit ſibi
Et grauidam fecit is eam compreſſu ſuo.

Primum hoc ago, illud *Nam*, inſolenter planè huc inferri, & verſum ipſum non conſtare ſuis legibus, vt in Ioachimicis eſt libris. Nam quod ſuprà eſt:

(Nam vos quidem id iam ſcitis conceſſum & datum

Mî eſſe ab Dijs alijs nuntijs præſim & lucro).
Aliam habet rationem, & bene interijcitur, & commodè parentheſi includitur. Hîc verò alterum caput narrationis initium capit. Itaque leuiſſima mutatione, imò nulla, *Iam*, quod ſupereſt in alijs Editionibus nimirum, iam ego mihi ſumam,& ità conſtituam verſum:

Iamq́ ego vos noſſe credo vt ſit pater meus.
Secundus ille ſuperior verſus nihil magni ſecum affert: & vereor ſanè, vt bene habeat. nec enim intelligo quid illa ſibi velint:

Quàm liber harum rerum multarum ſiet,
Quin potius vt ego conieci olim, & probauit Auratus meus, reponimus? *Quam liberarum rerum multarum ſiet.* At verò illud pænè omiſeram in priore illo verſu aliquid obſcurum eſſe, quod ego ſtudioſis patere per me cuperem. Namque illud, *Vt ſit pater meus*, non habet vulgarem ſenſum, ſed ad ingenium & mores laſciuos Iouis referri debet. Sic dicimus: *Vt homo eſt, ità morem geras.* Locutio in Plauto numerò hæc eſt obuiam. Tertium nunc addam. ſuprà dixerat Mercurius de Patris adulterio:

Et grauidam fecit is eam compreſſu ſuo.
Hîc illud, *Fecit is*, non ſatis facit mihi, imò indignum eſt Plautina Venere. ſic mecum iudicat Auratus meus. Ego reponerem ludibundus:

Et grauidam fecit eampſe compreſſu ſuo.
Vel ſi eſt maius audendum aliquid:

Eamq́ grauidam fecit compreſſu ſuo.

Per-

Pergimus: *Et meus pater nunc intus hic cum illa cubat.*

Et hac ob eam rem nox eſt facta longior,
Dum ille quacum vult voluptatem capit.

In Dauentrienſi Editione legebatur:

Meus eſt pater nunc intus, cum illa cubat.

Dicam & hoc loco quod videtur animo meo. Prior verſus non arridet œconomiâ ſuâ: & illud *Intus hic*, ſatis languidum eſt. Si liceret inſanire, ſed tamen licet, ità reponerem:

Et nunc pater meus intus cum illa cubat.

Credo ex illa nimia neceſſitate numerorum Grammaticorum irrepſiſſe errorẽ iſtum. Quod autem ſequitur:

Dum ille quacum vult voluptatem capit.

Æquè diſplicet mihi,& ſatisfacit parum. Quin potius:

Dum illâ quacum volt voluptatem capit.

Sic ego conieci anteà legendum, idem pòſt omnibus ijſdem literis reperi editum in Plautino quodam exemplari, quod ante annos ſexaginta impreſſum Dauentriæ eſt. Nunc tandem corollarium addam, & vnicum emendabo mendum, quod credo placebit doctis, vt aliquibus fortaſſe ad ſtomachum non faciat. id eſt huiuſmodi:

Nunc hodie Amphitruo veniet huc ab exercitu,
Et Soſia ſeruos, cuius ego hanc fero imaginem.
Nunc internoſſe vt vos poſsitis facilius.

Libenter in extremo verſu legam:

Hunc internoſſe vt vos poſsitis facilius.

H 5 Nam

Nam procul dubio Amphitruonis Soſiam deſignat Mercurius. & ſequentia quæ ſubſcribam mecum faciunt credo:

Hunc internoſſe vt vos poßitis facilius,
Ego has habebo hic vſque in petaſo pinnulas.
Tum meo patri autem torulus inerit aureus
Sub petaſo, id ſignum Amphitruoni non erit.

Ecce quod volo. Hæc nos multa quidem ex Plauto excudimus,ſed vereor ne ad pauca redigantur olim vel meo, vel doctiorum iudicio; cuius me ſuffragijs ſtare ſanè fateor: & cupio, ne quis ingenioſior in meo eſſe libello velit; & mihi relinquat ſi quid eſt quod calumniari velit. Ego enim his artibus & contrà me vtor, & aliorum auxilio opus omninò nihil habeo. Si quid eſt quod coniecturæ tribui poteſt, id cupio à bonis & eruditis viris. reliquorum iudicium non curat Hippoclides.

Capvt xxi.

Fragmentum in M. Catonis librum de re Ruſtica.

R*Vſtarias faculas* Victorius in Catone, numero vndecimo legit & reſtituit, prò *Ruſticarijs*, quæ à ruſticis & rudibus Socijs Latinorum inculcatæ fuerant. Certè Feſtus,*Ruſtum à rubis* ait fieri. & apud eundem *Suri ſunt Ruſtes*, & ὑποκοριστικῶς Surculi. vbi ineptè ad marginem legitur *Sunt fuſtes*. Atque hoc illud eſt, quod

quod vult Cato, neſcio tamẽ, an omninò conuenientius ſit, *Falculas*, legere. Nec enim ſatis, *Facularum* iſtiuſmodi antiquitatem ſapio; & eius nouitatem, id eſt, emendationem ac mutationem quodammodo amplector. Quod verò dubitat capite XIII. Catonis, an *Corrigito*, ad Plinij regulam ſit redigendum, qui *Porrigito* habet, an Plinij ad Catonem, ſanè quod dubitet nihil eſt. nam Cato ſeipſum interpretatur, cùm ait: *Vti rectè ſpectent*. Itaque *Corrigere*, eſt *Rectum facere*. Sic & Plinius alibi de Milone: *Manum nemo illi corrigebat*, nimirum vult dicere, Milonem tanta vi fuiſſe, vt quum manum clauſiſſet, nemo illi eam aperire poſſet. Hinc & *Rigores in agris*, & *Rigor iuris*, & *Rigidus Deus* in Priapeis. Quare in Plinio locum Catonis reſtituendum exiſtimo. Cap. XXXVII. in Catone ſic legi ait in libris ſuis Victorius:

Ex ſegeti vellito ebulum, cicutam, & circum ſalicta herbam mactam vluámque.

Apud Plinium verò, cùm de eadem re ſcribit ex Catonis ſententia, *Herbam auctam eſſe.* Victorius autem, *Altam*, retinuit ex vulgari Lectione. Et tamen *Macta herba*, eadem cum Plinij, *Aucta*, poteſt eſſe. nec enim aliud ſignificat antiquis, *Macta*. adeoque puto Plinium Catonis multa, vt ſæpe quoque oſtendit Victorius, ſuis quibuſdam verbis referre, vt ſæculo ſuo ſeruiat, & nimiam hanc vetuſtatem emolliat; quæ tamen à Catonis ſenſu ſemper faciunt, eandemq́ue omninò ſignificationem habeant.

beant. Sic apud Seruium eſt: *Mactus vino taurus, vel thure in ſacris, nimirum cumulatus & auctus, quoties aut vinum, aut thus ſuper victimam fundebatur.* Et illud vulgò iactatum: *Macte animo*, & *Macte virtute*, non quidem Aduerbialiter accipiendum, vt vulgus Grammaticorum ſentit, ſed prò *Macti* & *Macta*. Sed apud Plautum quoque illud ex hoc eſt numero: *Mactari infortunio*, quod aliâs, *Augeri malo*, ſic &, *Multare*, prò *Augere & voti compotem facere*, interpretatur Nonius. Itaque *Herbas Mactas* ex Catonis mei rure vellendas, vel eruncandas non exiſtimo. Ad cætera gradum faciamus.

Cap. LXIIX. Catonis in manuſcriptis ſemper, vt etiam alio ſuperiore loco, *Melipontos* ait eſſe Victorius. nimirum ea ratione accipi poſſunt hi, qua *Melica Gallina*, prò *Medicis* apud Feſtum, & *Dacrymæ* apud eundem, prò *Lacrymis*. Quod verò nũc ponam, erit maioris operæ, niſi fallor. Cap. CLVII. Victorius noſter ſcribi fatetur in libris ſuis locum vnum his verbis: *Et primum ſcito, de omnibus braßicis nulla eſt illiuſmodi medicamento.* Loquitur autem Cato de *Tertia quadam Braſsica, quæ Lenis vocatur, minutis caulibus, tenera, & acerrima omnium iſtarum.* Ego hanc lectionem antiquam eſſe, & genuinam Catonis credo. & fecit ingenuè Victorius, vt eſt homo omninò bonus & popularis Literarum noſtrarum, quod hanc lectionem, etſi eam non probaret ſibi, tamen aſſcripſit in Commentarijs ſuis. Vult enim Cato dicere, *Lenem hanc Braſ-*

ſicam

ſicam maximo eſſe & ſingulari medicamento, cùm ait ſuis verbis & proprijs: *Nulla eſt illiuſmodi medicamento.* quod nos ſimplicius

Reliqua deſiderantur.

FRAGMENTVM CAPITIS XXII.

In M. Terentij Varronis Libros de re Ruſtica.

Deeſt principium.

ATqui *Geſum* illud Feſti, etiam *Geſſum* dictum fuit. εἶδος ἀκοντίου interpretatur Soſipater; & *Seruius Geſa haſtas viriles accipit*; *atque apud Gallos, Geſos viros fortes appellari ſcribit.* Sed credo ſanè homo hāc nobis antiquitatē periiſſe.

Ait Varro.cap.xxxv. libri I. *Violaria in fundo facere non eſt vtile, ideò quòd neceſſe eſt terra adruenda puluinos fieri, quos irrigationes, & pluuiæ tempeſtates abluunt, & agrum faciunt macriorem.*

Hanc Lectionem nos à Victorij Commentarijs mutuati ſumus, quam ille tamen in Varronis contextum non contulit, nimis anxia ſanè religione. nec enim durior, vel infeſtiuior eſt illâ, quæ legitur in libris vulgaribus huiuſmodi: *Ideò quòd neceſſe eſt è terra ad ea obruenda puluinos fieri.* nam paria dicit quanquam imparibus verbis Varro. niſi quis malit, quod ego nolo, ſibi legere: *Terra aggrumanda*, à *Grumis* iam vulgatis. Sed certè idem omnino filum orationis erit. quare niſ muto. Illud porrò quod ait

ait Varro: *Pluuiæ tempeſtatem abluunt.* ego *Diſſoluunt* interpretor, ſubtilius fortaſſe, & tamen verius, niſi fallor, à veteri *Luo*, quod eſt apud Feſtum.

Cap. xxxi. Victorius, quod ad Orthographiam pertinet, duo admonere ſe poſſe dicit, nimirum in eo Capite, & alibi: *Reſicari & Sicari*: & *Subſicuerunt* eodem libro diſertè legi; quæ tamen ille vt Varroni plura reddiderit vocabula, (& quidem omnia hæc doctè & liberaliter) quàm nunc vel in vſu ſint, vel intelligi poſſint à rudibus, illa tamen in eius contextum referenda non putauit. Quæ certè ego ab Antiquitate recepta & vſitata non ignoro, quorum ſexcenta reperias in Feſto. * Nam *Proſicium* eſt apud illum, *quod proſecatum proijcitur.* Ego exiſtimarem, *Porricitur*, & *Proſicare.* quod de *Extis* accipiendum, vt etiam quod præceſſit. Huc quoque faciunt *Sicilices Ennij*, *prò Haſtarum ſpiculis latis.* *Sic Ennius apud Feſtum: Incedit veles vulgò ſicilibus latis.* In quo verſu illud animaduertendum, an rectè *Sicilibus* ſit in Carmine, prò *Sicilicibus.* alioqui *Siciles* reponi deberent. quod non exiſtimo. nam vetuſtiſſimi, *Secidi* in præterito, & *Sicidi* dicebant, vnde apud Gellium, *Seciderat*, & *Sicilices* * à quo *Sicilire prata*, id eſt, Falcibus conſectari, vt Varro interpretatur.

Fragmen-

FRAGMENTVM EPISTOLÆ AD DIONYSIVM LAMBINVM MISSÆ; *in quo Catulli, ac Tibulli loca aliquammulta vel corriguntur, vel explicantur.*

Initium deeſt.

DOctrina tua, quæ mihi ſemper viſa eſt ſumma, mores ſuauiſſimi, affabilitas non affectata te mihi tam carum faciunt, Vir Clariſſime; denique illud ſtudium, quod in Lucretij reſtitutione præſtitiſti, & etiam nunc præſtas. quod vt accuratè matures, etiam atq. etiam rogo. Interim vide, mi Lãbine, ne nimis matures. quæ res & tibi, & Lucretio ipſi damnoſa eſſet. Cupio vehementer, vt liceat mihi vnam rem à te petere, & etiam auferre; nimirum vt quæ vetuſti codicis ſit lectio ſemper admoneas in Commẽtarijs tuis, ſiue ea ſit ſana, ſiue inſana, (vt Plauti verbo vtar) ſiue etiam obſcura & incognita. Sic fiet, vt de fide tua nulli non ſis gratus futurus: tum occaſionem dabis ſtudioſis, vt ex corrupta illa lectione tua integram & ſinceram conentur educere. quod, vir omninò Maximus, Victorius ſua fide facit, idque rectiſſimè. Hæc non eò ſcribo, vir doctiſſime, quòd putem tibi non eadem venire in mentem, aut iam eſſe: ſed, quia famæ tuæ non aliter, quàm meæ faueo; & partim quia de quo, qui tibi nec malè volebat, maximè ſiniſtrè es ſuſpicatus, nunc de illius in te obſeruantia & ſolicitudine reddaris certiſſimus.

Et

Et hæc ad Protaſin Fabulæ,nunc ad Epitaſin veniamus. Soleo,mi Lambine,nō vt quidam Epiſtolas nullius rei, ſed tamen verboſas ſcribunt, ſcribere; ſed appingere literis meis aliquid ingenioſæ commentationis.Itaque & nunc, quia tibi id gratum fore ſcio, & quia iudicio magnorum virorum libentiſſimè vtor,vt audacius iſta ab ijs comprobata vulgo proponam; proponam & ego tibi quædam hoc tempore,quo à vobis abfui, ex multis paucula effecta. Ac primum à Poëtis quibus, vt debeo, eximiè delector, ſed à præcipuis exordiar. Itaque Catullus opera Mureti noſtri melior factus, & tamen non ità factus, vt non etiam optimus aliquandò fieri poſſit, videtur mihi ſtudio meo iuuari poſſe, aut etiam adiutus eſſe. primum in Carmine quod eſt ad Nepotem ait porrò:

Quare habe tibi quicquid eſt libelli,
*Qualecunque quidem * * **
Plus vno maneat perenne ſeclo.

In Catullo meo ad marginem eſt aliâs: *Patrona virgo*. quod ego bene excuſſum & euentilatum in tale triticum eduxi,vt poſthac non ſolùm Puteolanis granarijs,ſed omninò omnibus condi & depromi ad omnium vtilitatem poſſe confidam. Et tu,mi Lambine,de noſtro tritico vtere.ego legendum puto:

Qualecunque quidem per ora vulgi
Plus vno maneat perenne ſeclo.

Sic loquitur infrà in Rauidum:

Anne vt peruenias in ora vulgi,&c.

Infrà

Infrà ad ſeipſum: *Fulſere quondã candidi tibi ſoles,*
Cum ventitabas, quò puella ducebat,
Amata nobis quantum amabitur nulla.

Legendum credo: *Amata vobis, quantum amabitur nulla.* Sic Ouidius de Iaſone in Medeæ Epiſtola:

Tibiaq́; effudit ſocialia carmina vobis,
At mihi funeſta flebiliora tuba.

Nec id quidem inſolens tibi viſum iri ſuſpicor, cùm te ſciam plurimum ſtudij & diligentiæ in antiquis & bonis auctoribus ſemper poſuiſſe. Idem in Aurelium:

Pædicare cupis meos amores:
Nec clam; nam ſimul & iocaris vnà.

Hoc loco ſcribendum exiſtimo: *Nam ſimul es, iocaris vnà.* Elegantiſſimo loquendi modo, & etiã vſitato ab eodem ad Caluum: *Vt tecum loquerer, ſimulq́; vt eſſem.* Vides, mi Lambine, quàm plena omnia, quàm compoſità futura, ſi legatur, vt ego cupio & volo. Iam tibi adſcribam locum eiuſdem facilitatis, ſed fortaſſe non ſatisfaciam ijs, qui malunt omnia corruptiſſima relinquere, & ſibi ignota facere, quàm aliquando conari, etiam maxima ratione vel apicem demere, vel adijcere. Horum ego religioſum iudicium peſſimè odi. Sed ad rem, ad Varum de Suffeno:

Tantum abhorret, ac nutat. Hæc omnia, ſi leuiter aſpicias, præclara; ſi propius ſpectes, languida, & rei non magnę videbuntur. Quid enim aliud, *Abhorrere*, quàm *Nutare*? Ego ſanè incuriam omnem à maximo Poeta procul fuiſſe credo, putoq́ue ſcripſiſſe illum ità vt ſubſcribam:

Tantum abhorret, ac mutat. Natus mihi error videtur à librariis infeliciſſimè doctis, qui vocis inſolentia offenſi eam loco ſuo mouerũt;&, quod ipſi intelligebant, ſuppoſuerunt. Gellius libro IIX. ex Varronis libris de Lingua Latina hæc citat: *In priore verbo proſodiæ quæ fuerunt remanent, reliquæ mutant*. Idem II. Rei Ruſticæ: *Sus ad fœturam quæ ſit fœcunda animaduertunt ferè ex primo partu, quòd non multum in reliquis mutat*. Sed quid ego hæc tibi tam approbo, cùm tu hæc omnia melius noris, quàm nomen tuum? Idem de morte Fratris elegantiſſimo carmine ait:

Alloquar, audieróne vnquam tua verba loquẽtem? Neſcio, an hîc reponere poſſim: *Tria verba loquẽtem?* ſed tamẽ poſſum, quià ad te ſcribo, qui omnia hæc eo interpretaberis animo, quo ego Horatium contrà te * * ſi aliquid æqui & boni in locutione illa. quod tamen nequeo perſpicere ſatis, ſed fortaſſe aliquando multa lectione conſequar. Tu, ſi quid me iuuare potes, ne deſis. certè magna ſolicitudine liberaris. Non poſſum tibi exprimere, quàm vehementer optarim omnes bonos Auctores doctorum hominum labore ſaniores effici; vel certè mihi aliquando Theſaurũ aliquem veterum librorum obuenire. non Aulã Euclionis reperiſſe me mallem. Sed certè nugor. nam Plautus Euclionem Aulam ſuam exarapagaſſe ſcribit, & ſibi aſſeruaſſe. Sed nimirũ & noſtra ætas Eucliones Veterũ non deſiderat. Verùm extrà iocum. Nunc ad Tibullũ venio, cuius ipſo initio offenſus ſum. Quid enim? an cohærẽt iſta?

Et quodcunque mihi pomum nouus educat annus,
Libatum agricolæ ponitur ante Deo.
Flaua Ceres tibi ſit noſtro de rure corona
Spicea, quæ templi pendeat ante fores.
Pomoſisq́; ruber cuſtos ponatur in hortis,
Terreat vt ſæua falce Priapus aues.

Vide, quod facinus faciam. ex *f.f.* facio: è *p.d.* inuerſum ſcilicet, hoc modo:

Flaua Ceres, tibi ſit noſtro de rure corona
Spicea, quæ templi pendeat ante fores:
Pomoſisq́; ruber cuſtos donatur in hortis, &c.

Statim ſequitur:

Iam modò non poſſum contentus viuere paruo,
Nec ſemper longæ deditus eſſe viæ;
Sed canis æſtiuos ortus vitare ſub vmbra
Arboris, ad riuos prætereuntis aquæ.
Nec tamen interdum pudeat tenuiſſe bidentem,
Aut ſtimulo tardos increpuiſſe boues, &c.

Robertellus magnum videtur in Tibullo operę pretium feciſſe, cùm docet illum obſcuriſſimè expreſſiſſe clariſſimi Græcorum vocabulum μονονεχή, vt ſit: *Iam non poſſum non contentus viuere paruo.* quod ipſum ex ſuperioribus nec ſatis commodè conſequi videtur. Ego puto Tibullum dicere: Quum fortunas ſuas Fortuna alijs tradiderit, aut * * *, non licere ſibi otioſè viuere, & deliciari; vel remotas terras viſere, aut bellum ſequi: ſed tamen licere ſibi in paruulo rure ſuo honeſtè agere, & ſomnum captare ſub arboribus ſuis. id enim ſuadere illi rei familiaris inopiam. *Contentũ paruo* accipio, preſſum egeſtate. Ait verò: *Non* **Conſulendus Robertellus.**

poſſum viuere contentus paruo; ſed poſſum vitare æſtiuos ortus ſub vmbra arboris meæ.&c, ne videatur inhoneſtè otiari, ſubijcit:

Nec tamen interdum pudeat tenuiſſe bidentem,
Aut ſtimulo tardos increpuiſſe boues, &c.

Sed quia de Robertello incidit ſermo, videtur mihi vir ille febriculoſæ eruditionis oſtẽtator inſignis; & nullum ferre, ne ſe ipſum quidem, cùm tanto abdomine diſtentus ſit, vt intelligam nunquam ſupinum cubare, ſed in ſigmate aſſidere * * * Ille namque Tibulli locum quendam, quem non intelligit ſanum eſſe, inſaniſſimè, non deprauat, ſed leuiſſimè tollit. Ait verò ſibi codicem vetuſtum eſſe, in quo ſcriptum ſit:

Neu quiſquam multo percuſſum tempora Baccho
Excitet, infelix dum requieſcit amans.

Vt Tibullus οἰνοπλῆγα Græcorum expreſſerit. Sed non obſeruarat ille, cùm hæc ſcriberet, Tibullum ità quoque Elegia vij. loqui:

— -- *Geniumq́; choreis*
Concelebra, & multo tempora funde mero.

Ecce eadem ſunt verba. Certè illud ſubtilitatis ſuæ prudentius Ouidio elargitus fuiſſet, qui dicit in amoribus:

— *Et multo tempora quaſſa mero.*

LV-

LVCÆ
FRVTERII
BRVGENSIS
CARMINVM
RELIQVIÆ.

HADRIANI IVNII AD LVCAM FRVTERIVM, IN *Pontani nomen, quo is ſe Brugis natum ſignificare volebat, Alluſio.*

PONTANI Manes in te tranſiſſe putarim,
Vox niſi Natalem proderet iſta locum.
Tam doctè aſtrictos pangis, numerosq. ſolutos,
Ille in te vt Samia lege renatus eat.
Theſauro ex Orci reducem gratemur vt vmbram
Illius, an quiſquam, tu niſi, præſtet idem?

LVCIVS FRVTERIVS BRVGENSIS AD IANVM DOVSAM.

DOVSI, *ſacrarum gloria Virginũ,*
Doûſi, vetuſta nobilis ab domo,
Qui patrios cenſus auita
Ingenij bonitate tranſis:
Quid eſſe cauſſæ ſuſpicer, aut rei,
Quòd me ſub ipſis auſpicijs tua
Nuper voluntatis, meaq́,
Tam facili exciperes fauore?
An eſſe quicquam credulus ingenî,
Frontisq́, doctæ credideras mihi,
Cùm Ponticos inter cachinnos
Nil tibi vendiderim Catonis?
Hæc hæc ſub ipſos Aethiopes eant,
Inſana mentis iudicia ebriæ;
Nilq́, à tuo exſpecta Frutêro
Præter amicum animi fauorem.
Tu verò, qui me vix bene cognitum,
Tàm mente amaſti mî bene cognita,
Vt perpeti vincla obligatum
Sic age ſub tua iura amicum.

Ad eundem.

Scilicet tantis tuus indigebat
Plauſibus Lucas, cui ruſticanæ
Doûſium Muſæ facili alligarunt
Nuper amore?

Scilicet laſsis Elegia membris,
Sapphica ducente chorum puella,
Debuit notos reuocare docti
Pectoris ignes?
Et tamen iuſtos animi calores,
Doûſiosq́; aſtus meritis adornans
Laudibus, linguæ inuideo atque rerum
Copiam amico.
Macte Nympharum ſapientum amator,
Qui, peragratis Heliconis aruis,
Vertice intactam quatiente myrtum
Iure Poëta es.
Scande per Famæ titulos, & olim
Debitos ſacro capiti triumphos
Occupa, & nunquam peritura chartis
Nomina trade.
Sic meo nullus tibi amore amor ſit
Gratior Doûſi, nec amore veſtro
Carior nobis alius: perire
Sic iuuat olim.

Ad eundem.

Ecquid ineſt magicæ noſtris in verſibus artis?
Ecquid in obſequium Saga maligna meum eſt?
Quòd tibi carminibus noſtris medicina parari
Creditur, & morbis antidotum eſſe tuis.
Diſperéam, ſi quod magica ſit in arte laboris,
Sit Genij poſitum, iudiciive mihi.
Tu tamen affectos laſſati corporis artus
Me tibi vis Lyricis reſtituiſſe meis.

Hoc tibi ſi credam Douſi, non ſaxa, nec amnes
Credam olim Orphæis obſtupuiſſe modis.
Viue, vale, & nullo moriturum tempore nomen
Tranſmitte in Famæ poſthuma Regna tuæ.

Ad eundem Dialogiſmus.

FRVTERIVS.

Donec carus ero tibi,
Nec quiſquam Genij munera Douſici
Maiori obſequio colet,
Viuam Cæſarea ſorte beatior.

DOVSA.

Donec Fruterius mihi
Det notas animi delicias ſui,
Me non alterius trahet
Ignotusq́; nouusq́; in ſua iura amor.

FRVTERIVS.

Me multorum animi fauor
Aſtrictum vigili præſidio tenet,
Prò queîs vltima perpeti
Sit deſiderij certa fides mei.

DOVSA.

Et me multus amor ſibi
Addictum valida compede detinet,
Pro quo bis peream libens
Aeternisq́; animam deuoueam ignibus.

FRVTERIVS.

Quid ſi nil animo tui
Dulce eſt Fruterij, præter amabilem
Douſæi capitis fidem,
Mentisq́; ingenijq́; ingenuas opes?

DOVSA.

Quanquam multus amor mihi
Inſtat, perfidiæ neſcius improba,
Tecum dulce tamen mori,
Tecum viuere ſit, candide Fruteri.

Ad eundem Elegia.

PErtulit ad veſtrum, Doûſi, mala fama Fruterum
Te petere Hectoriæ Francica regna plagæ.
Et potuit tam mentem non diſcere amici
LVCIVS, ingenij cura laborq́; tui?
LVCIVS extremos tecum ire paratus ad Indos,
Tertiaq́; obſcuri regna videre Dei?
LVCIVS officio tibi coniunctiſſimus omni,
Et prætextato cultus amore tibi?
Scilicet ingenij pudibundum ſidus honeſti
Vmbra verecundum Fruteriana facit.
Quicquid id eſt, ſeu te mentis petulantia noſtra,
Siue (quod eſt durum) me mala fata premunt:
Neſcio quò taciti tanta obſeruatio voti;
An'ne times ſacri prodigia vlla tui,
Ne bene conceptum vitient mala lumina votum,
Inuidaq́; innocuum lingua moretur opus?
Non (ita, Doûſa, tibi placeam) cui dedita ſeruit
Mens mea, culpa tui conſilij vlla mea eſt.
Nam nec ego antiqui nodos effringere amoris,
Nec didici in notum perfidus eſſe caput.
Adde, quòd hoc tali potius quàm carperer igni,
Malim adeò inſanis ludibrium eſſe fretis.
Res alia eſt, alium quæ te mihi reddit; at hæc res
Quæ nihili eſt, magnum dat mihi parua malum.

Dat

Dat graue cauſſa malum, dulcem quæ tollit amicum:
Dat graue & illa bonum, quæ citò reddit eum.
Ride ridiculos Pontani, Doüſa, Leones:
Et mecum incœptam perge tenere viam.
Ibis in expertum mea per veſtigia callem,
Ibit & in ſulcos pes meus vſque tuos.
Sic bene concordi properantes tramite fratres
Siſtet in optatis mutua cura locis.
Sed tamen vt cœptum fuſos voluamus in orbem,
Accipe quæ noſtro fabula nata ſolo eſt.
Mercurius, doctæ cui magna induſtria mentis,
Multus & in culto pectore viuit honos:
Nuper (& hoc mecum doctæ meminere Sorores)
Eſt equidem noſtro viſus adeſſe thoro:
Atque ità: Ne dubita, Vates cariſſime, dixit,
(Hæc ea diuini conſilia oris erant)
Ille nouenarum felix tutela Dearum,
Cuius amant Muſæ nomina docta tuæ,
Me tibi Caſtalijs Legatum miſit ab oris,
Et dedit hæc animi conſcia verba ſui.
Curre ſub oppoſitas Iuuenis dulciſsime terras,
Mœniaq́; optato ſcande Duaca loco.
Hic vbi leniſluus puro fluit agmine Scarpa,
Aruaq́; ſecuris Gallica pulſat aquis.
Illic ſunt animi bona præſtantiſsima noſtri,
Hac hac Fruterici ſunt & in vrbe Lares.
Inuenies illum dulci modulaminis arte
Cogere in aſtrictos libera verba pedes.
Aut ſi forte domi (quod ſæpe) negabitur, illum
Inuenies teretem fundere in aſtra globum:

Reti-

Reticuloq́; leui, tenſis ex ordine chordis,
Fune tenus iactas ſollicitare pilas.
Quacunque arte ſuis tandem dabit otia Muſis,
Ne dubita hæc illi verba diſerta loqui:
Ille tuus nulli Pylades ceſſurus Oreſti
Douſius, Hectorei pergit in arua ſoli.
Et potis es notas animo æquo linquere Muſas,
Et potes à ſocij corpore abeſſe tui?
Cuius inaudito mentem deperditus œſtro
Ludis in alternis ſtultulus officijs?
Quin age rumpe moras, laticesq́; exquire latentes,
E quibus hic pigra ſtat lacus altus aqua.
Non etenim non eſſe poteſt res maxima, cuius
Nomine celarit conſilia iſta tibi.
Hic ego, qui ſacras Diuorum temnere voces
Eſſe puto infauſta conditionis opus.
Quiq́; adeò pluris facio viſi omina Phœbi,
Quàm vana obſcuri phaſmata Neunuſij:
Hæc tibi, quæ certam faciant mihi carmina mentem,
Ingenio mitto munera grata tuo.
Quæ, rogo, conſuetis animi complectere votis,
Et reſponſuræ percute fila Lyræ.

VIRO MAXIMO D. GEORGIO BVCCHANANO.

QVid? niſi crudeli flagraret Scotia motu,
Angliaq́; hoſtili ſumeret arma manu;
Diuideretq́; ſui furiales coniugis iras
Nereïne terris, Nereïne pelago;

Ille,

Ille, Buchanani felix cognomine, vates,
Se eriperet noſtris perpetuum ex oculis?
Ille, cui gemina diues facundia lingua
Ponit honoratis æmula ſerta comis,
Quemq́; adeo Muſæ (ſic ſint mea gloria Muſæ)
Et docuere ſacros & didicere modos.
Sic adeò magnum eſt, Muſas habuiſſe magiſtras:
Qui didicit docuit, qui docuit didicit.
Dicite Pierides Latiæ, vos dicite Graiæ,
Quale bonum terris attulit è patrijs?
Sic ego: ſic contrà natæ Phœbeides orſæ
(Sit mihi cœleſtum carmine fata ſequi)
Venit, Iō, tempus (Graiæ hæc audite Camœnæ)
Quo ſtet iners veſtris gloria Homeridibus.
Venit, Iō, tempus (Latij hæc audite Poetæ)
Quo minor è veſtro carmine ſurgat honos.
Ille ſacer Vates, noſtrarum Buccina laudum,
Venit ab extremis in ſua regna locis:
Doctaq́; viuaci permittet carmina famæ,
Carmina cum lingua, tum ſale Pierio,
Vatis Ieſſæi ſacras referentia curas,
Pòſt Eratûs luſus, Vranienq́; ſuam.
O tantum liceat, Muſa, mihi ferre Poetam,
Tunc ego ſim famâ maior Homere tuâ.
Dicam ego, quod de ſe iactare modeſtia neſcit:
Nil mihi cum Muſis magne Poeta tuis.
Dicam animum facilem ſacrisq́; caloribus aptum,
Et priſca imbutum relligione caput.
Hei quantum de ſe licet inſanire Poetis!
Hoc, precor, indulge laudibus omne tuis.

Vt-

Vtq; nihil veſtræ condonent carmina famæ,
Carmina ſub titulis vitam habitura tuis;
At mihi ſunt animi faciles & amoribus apti:
Nec minor in noſtro ſpirat amore fides.
Viue, vale: & faciles Elegos ne deſpice Vates.
Alcinoo & multos poma dediſſe puta.

AD CL. V. GERMANVM VALENTEM GVELLIVM PIMPONTIVM, cùm legendos illi mitteret Veriſimilium libros.

PErlege, nec dubita ſubitas euoluere nugas,
O decus, ô ſæcli gloria rara tui.
Forſitan & magno Culicem ſic mittere Caro
Auſus eras Latij prime Poeta chori.
Atque erit hîc aliquid, ſi nos bene nouimus ipſi,
Quod tibi ſubtiles afferat auriculas.
Atque erit hîc aliquid, quod te mihi reddat amicum:
Tu modò ne dubita perlegere iſta mea.
Si quid & offendet, ſcribe offendiſſe fateri,
Acribus in limis ſtat mihi ſtricta manus.
Plura quidem potui, ſed nolim plura poteſſe,
Ne quid in his nugis ponderis eſſe putes.

IOSEPHO SCALIGERO IVL. CÆSARIS F.

NOmine te, Ioſephe, tuo doctiſsime noui,
Et noui patrio nomine Scaligerum.
Scaligerum noui, nulli virtute ſecundum,
Teq; ſcio Patri compoſitum Andabatam.

Me

Me tamen (ignoſcas faſſo) nec ſtemmata ducunt
Verona antiquis orta ſub imperijs:
Doctus at ille animi candor, moresq́; benigni,
Et genius Patrij nobilis ingenij
Meq́; tibi iungent & te mihi: ſic tua nobis
ICADIVM eſt certis pollicita ominibus:
Hocq́; mihi dixit; Si te vel nomine noſſet
Scaliger, ille nouem gloria Pieridum,
Quod facis, ille tuo faceret ſub nomine doctos
Tanta iuuat gemini cognitio ingenij.
Accipe quæ luſi iuuenis doctiſſime, ſic &
Seria noſtra olim ſcilicet accipies.

In Triſtium libros Ouidij.

HAec ea Barbaricis poſito ſub partibus orbis
Carmina, vaſticiem non malè docta loci,
Dura quidem, & duris Naſo tibi condita rebus;
Preſſa quoque à gemini ſunt grauitate mali.
Et tamen auctoris nomen referentia & artem
Neſcio quid gratæ ſerittatis habent.

ADRIANO BVRCHIO.
Amicorum eius Albo inſcriptum.

INgratum, gratumq́; mihi proponis amorem.
Qua fieri hoc Burchi conditione poteſt?
Gratus amoris amor, gratus quoque Burchius; ille
Ingratus mihi amor, quem tibi charta facit.
Non id amicitiæ Pylades orauit Oreſtem,
Ne dubiam facerent ille, vel ille fidem.
Tu facis hoc, Burchi, dubio non motus amore,
Sed quia mos fieri prò ratione iubet.

Atqui

Atqui ego more vtor, gratoq́ in amore relinquo
*Me tibi, tu * inſcripto me fac amore colas.*

* In, priuatiuæ particulæ vim obtinet hoc loco. pro Non ſcripto.

Lamberto Burchio.

SCilicet in ſcriptis amor incorruptus amicis
Delitet, atq. animi eſt chirographũ ipſa manus.
Tu tamen hoc, Burchi, dici cupis atque videri;
Depugnasq́ iſtis rebus ineſſe fidem.
Atqui ego non pugno tibi: tu qui vincere noſti
Fruterios, vinci turpe in amore puta.

Gulielmo Dominikel.

QVale nouem ſacris Parnaſſi in vertice Muſis
Cynthius argutis temperat articulis:
Quale Cupidineæ cantabat Naſo Corinnæ,
Furtiui referens gaudia coniugij:
Tale tuum nobis carmen Dominicule, talis
Venit ab articulis charta notata tuis.
O bene, quòd doctis captus bona pectora Muſis,
Illarum penitis dona tenes animis:
Secretumq́ ſuis cohibes penetralibus ignem,
Pontifici ſcapulas nunc & Amata negat.
Veſtalem illa tuis reparabit ab ignibus ignem,
Cum deerunt ſacro viua elementa foco.
Nos colimus vanum linguaq́ & pectore amorem,
Votáque noſtra vago diuidimus populo.
Parcite, ſacrarum qui multi in amore ſororum
Sæpius optatas curritis ad Dominas.
Nos illæ proprijs & ſæpe à montibus arcent,
Ac prohibent ſacris nos Heliconis aquis:

Seq́

Seq; negant vano faciem committere amanti;
Qui ſua dona omni vendit,emitq; foro.
Tu bene,qui fallis,nec fallis teq; tuosq;.
Ipſe ego ſi fallam,meq; meosq; iuuem.
Viue,vale,Gulielme,ſacri pars optima cœtus:
Viue, vale; & quod agis,fac bene ſemper agas.

IOANNI ILINGIO.

ILingi, ſi quicquam à te pote ſuauius eſſe,
Hoc erit & ſuâui ſuâue magis Venere.
Sed Veneris Venere vt nihil eſt pote ſuauius eſſe,
Sic Veneri,& nobis alter Adonis eris.
At Veneri,& nobis ſemper victure, nefandi
Dente fero non es occubiturus apri.
Tanta tui à Venere & nobis cura ibit,vt illum
Hanc ſemel,heu, noxam ſit nocuiſſe ſatis.
Excole formoſas, Muſasq;,& Cyprida,Nymphas;
Cura laborq; hominum,cura laborq; Deûm.
Cura tamen tibi ſis vni, vt ſis pluribus.omnis
Quæ venit ex ſeſe,cura probanda venit.
Ipſe ego ſi poſſum quicquam: volo poſſe videri.
Vtq; nihil poſſum, ſic voluiſſe velim.
Tu potes, vtq; potes inamora hominesq; deosq;.
Non fieri id verbis, rebus, Ilinge,poteſt.
Ergo age, res ipſas Muſarum dilige: ſtabunt
A votis faciles Muſa,Venusq; tuis.
Sic tibi, ſic aliis pulchræ Virtutis amore
Gratus eris: gratus ſis tibi, ſisq; aliis.

FRANCISCO DILPHO,
Albo eiuſdem Amicorum inſcriptum.

SI quiſquam cupidæ diſceſſu mœret amicæ,
Cuius amore olim vixit,& interiit:

Ille quidem inſidam rectè Cythereida nouit,
Et bene de dominæ ſentit amore ſuæ.
Nos aliјs doctum coniuncti rebus amorem
Scimus in alternis viuere pectoribus.
Tu ſi quid dubitas de me, hunc tibi deme furorem.
Nil opus eſt verbis, eſt vbi rebus opus.
Attamen & verbis, rebusq́ ago, Dilphe, quod optas:
Tu fac, vt à rebus littera nil faciat.

Quintinæ Dixmudis Epitaphium.

DVLCIS CONIVX, DVLCES NATI, DVLCIS PATRIA SALVEAT.

VIxi, quod potui, vobisq́, mihiq́ ſuperſtes.
Mente fui caſta, quod iuuat oſſa mea.
Lactaui, peperiq́, & manſi fida marito,
Seruauiq́, meam lanitioſa domum.
Quintia dicta fui, Quintinam habuere parentes;
Edita quinta fui, Quintia dicta fui.
Si pia, ſi locuples Parcarum ſtamina ſiſtant,
Viuerem; at, heu, nulli ſunt bona tanta bono.
Ergo vale coniux, natiq́, valete paterni:
Hoſpitium vobis ipſa parare abij.
Vos ubi lethali ſuſcepta lampade cernet
Elyſium, optatis accipiam hoſpitijs.
Vosq́, frui nobis coniux natiq́, iuuabit;
Meq́, frui vobis. ite, valete, abeo.

SALVETE CONIVX, ET NATI SVPERSTITES, MORTALITATIS SEMPER MEMORES.

Sibran-

Sibrando Occoni.

IPſa quidem virtus merces ſibi, ſolaq́; longis
Cenſibus annorum non peritura perit.
Nec peritura vllis omnes perit illa diebus.
Tam nihil à ſortis mobilitate capit.
Hæc ea me veſtros, Sibrande, perire labores:
Hæc etiam ignotum fecit amare caput.
Me niſi de veſtra certum virtute Secundi
Feciſſet doctis Calliopæa notis;
Qui tibi conſtanti iampridem cognitus vſu
Impleuit grata munus amicitiæ:
Tot poteram populis, tot ciuibus ire ſequeſter,
Inq́; tuam vera rumpere laude domum?
Scilicet à magno venit vltima Vate ſenectus,
Vt tibi ſtent viridi fata ſuprema die.
Viue tuo felix, felix Sibrande Secundo.
Vera adeo à tumulo fama venire ſolet.
Nec tamen ô propera, viuo tibi fama parata eſt:
Nilq́; tibi à veſtra creſcere morte poteſt.
Creſcere morte potes, ni ſis tibi patruus; atqui
Vt tibi ſis patruus, creſcere morte potes.
Muſa quidem Iani tantum valet vna Secundi,
Cuius in æterna luce vigebit honos,
Vt tibi grata magis tanti pia Muſa Poetæ
Atque anima atque oculis debeat eſſe tuis.
Noſtra quidem affectu non cedit Muſa Secundo,
Attamen effectu cedit vtrinque ſibi.
Viue, vale, noſtroq́; in carmine quære pudorem;
Inuentoq́; minus plaude mihi, atque tibi.

In Martialis editionem Pernæ ab Hadriano Iunio commiſſam. Luſus.

Ille tuus Vates, auricrea Bilbilis; ille
Cui ſtat cum magnis MARTIALIS *vitijs;*
Ante annos potuit ſex vna in luſtra venire,
Doctorumq́ hominum mentibus eſſe labor:
Traditus aſt illi, cui talipedare lucroſum,
De ſuppernato Talipedator erit.
Suppernatus erat, Pernæ quia creditus; idem
Talipedat, pigro quòd pede Callipedat.
Perna, faue ſtudijs, felix & nomine & arte:
Atque idem infelix nomine & arte faue:
Felix, cui Pœnus pernas nón ſuccidit; idem
Infelix, ſoli quòd tibi Perna ſapit:
Mitte precor nobis Typicas pulchro ordine chartas,
Si tibi opus Pernis eſt, bone Perna, tuis.

IN CHÆRILLVM.

ATHENEOS *ſcripſi: reſcripſit iratus*
Ignobilisq́ nobilisq́ Chærillus,
Parùm videri ſcriptitaſſe me Græcè:
ATHENEOS *penultima eſſe producta.*
Promptè quidem ille; cæterùm aio, Romanè,
Scripſiſſe me, non Græculè meos verſus.
Et hîc videndum, quæ argumenta firmarint
Sententiamq́ mentulamq́ Chærilli.
Ille ille, ATHENEOS, *duo* ETHA *iurabat*
In ſeſe habere: quod mihi quidem ſanctè
Tum deieranti perlubenter adieci.

Sed

Sed hoc ineptum ſi iuolumq́ commentum eſt.
Nam nos de ATHENIENSIBVS *peractamus,*
Hic hic de Athenis: & tamen DIONAEAM
MATREM *vocamus: at* CATVLLVS *è contra*
DIONEVM *dixit* COLVMBVLVM *rectè:*
ATHENEOSq́ *nos vt arbitror, rectè.*
Sed & breuem Diphthongon efficit Graius
Sequente vocali. Quid, ô, quid exſpectas?
Vt præmium ponam hinc tibi triumphato?
Pono lubens, nouem decemq́ diſcendis
Annis Pelaſgûm literis, vt exiſtas
Breuis Pelaſgus, longulus nimis Græcus.

Nobili & docto viro Dn.
THOMAE DEL BENE,
alieno nomine inſcriptum.

QVantum Delbenij Virtus me nobilis ardet,
Delbenio tantum grata ſit Aönie.
Ille meis (vos hæc totum mihi ferte per orbem
Pierides) ſtudijs otia dia facit.
Qualia Mæcenas Romano fecit Homero,
Qualia Coruinus culte Tibulle tibi.
Nobilis eſt Virtus; & tu, DELBENA *propago,*
Clara per innumeros ſtemmata ducis auos.
Nobilis eſt virtus proprios celebrare Triumphos,
Virtutemq́ ataui nolle putare ſuam.
Hæc ea qui præſtas, & præſtas DELBENE *cuncta,*
Res mira eſt, Muſis ni tua cura placet.
Mira mage at res eſt, medioq́ incognita Iano,
ALPHIVS *vſuram ſi capit ære pari.*

Vna ſed vſura eſt omni mage commoda ſorte:
Muſa tibi gaude; laus tua vincit opes.
Felix, qui ingratas hoc vitat more Chiragras;
Cuique graui facilis regnat in ære manus.
Hæc ea qui præſtas, & præſtas DEL BENE *cuncta,*
Dic mihi quid meream, ſi tibi non meream?
Hoc meream, vt qui me feciſti, DEL BENE, *nuper*
Bellerophonta equitem, nunc facias peditem.
Sin ea quæ facio, facio tibi DEL BENE *grata,*
Fac equitis meream præmia, fac peditis.

IN SOPHILLVM.

PHiloſophum nobis omni in ſermone Sophillus
Seſe ait, & Phyſicæ res bene noſſe rei.
Sed nihil, vt nobis illud perſuadeat, adfert,
Quàm Logicos nexu deficiente logos:
Atque Argumentum A MAIORI *ſcilicet vnum*
AD MINVS, *& vacuas à ratione ſtrophas:*
Maceriáſque leui cæmento, & puluere ſtructas,
(Parce RVBE*) heu, volui dicere* MATERIAS.
Si tandem in maius libuit deſcendere, præſto
Sunt ibi, CELARENT, BARBARA *cum* DARIO.
Quantáque ſint verbis & qualia pondera, narrat.
Cúmq; ita bacchatus eſt mihi, verba dedit.
Nolo tibi Diras, ô magne Sophille, precari:
Sis mihi Philoſophus, ſis tibi Philoſophus.

Ad Adrianum Iunium in calce epiſtolæ ad eundem miſſæ.

SIc te Neſtoreos comitetur vita ſub annos,
Maior & à fatis ſtet tibi fama tuis;
O Iuni,

O Iuni, æterni felix ſucceſſor Eraſmi,
Si ſucceſſorem dant tua fata tibi.

In quoſdam auditores.

Adeſte crebri, adeſte, adeſte, qui vultis
Tam pulpamenti cognitores, quàm pultis.

In Flaccum.

Filiolam vxorē Flaccus vocat: hac puto cauſſa eſt;
Filia patriſſat, filiolatq́; pater.
Vnus vterque, & auarus vterque, malignus vterque,
Atque adeò inuidia preſſus vterque ſua.
O Genium Flacci vrbanum, cui ſuccuba nata eſt,
Vxorq́; ex vno filiaq́; apta thoro.
Dîi facite, bis ſpurijs Sporus adnaſcatur, vt olim
Nil pariant ſimili conditione ſibi.

In Ludium.

Ludius Auſoniis dabat omen triſte theatris,
Si quo fallebat, conſtiteratq́; modo.
Hoc bene perdoctus noſter quoque Ludius, omni
Cauit ope, vt nunquam pes ſibi ſtaret iners.
Sed modò ſub læuam, in dextram modò totus abibat:
Ne bene conſtaret vel ſibi, vel populo.
O dignum genio, dignum grauiore theatro,
Staret vbi ſtabilis, diceret aut melius.

Ad Ianum Doûſam, Albo Amicorum inſcriptum.

Deſipit, in ſcriptis animum qui quærit amicis,
Aſt animum ex anima qui trahit, ille ſapit.
Ille ſapit, proprio qui pectore geſtat amicum,
Nec foris inquirit, Doûſa, quod intus habet.

Ad eundem.

Terminus eſt rebus, nec terminus omnibus. arctan
Peſſima non poſſit mors violare fidem;
Non animi doctas irrumpere terminus arces,
Firmaq; amicitiæ ſoluere vincla queat.
Quare non fragili buxo, fluxáve papyro
Inſcribenda fides, aut amor vnanimis:
Namque amor vnanimis ſi animos vna eſſe fatetur
Noſter amor, Doüſi, veſtro animo vnus erit.
Nec teneris illum chartis, aut marmore duro
Vnquam adeò includet mens mea, ſiue tua.
Mutua ſed parili concordia corde ſedebit,
Vnumq; è gemino pectore pectus erit.

AD D. IOANNEM CASTELIVM.

Vnica Caſtelium ſacris dat littera Muſis,
Cui genus & nomen Caſtalis vnda dedit.
Vnica Caſtalio Pontanum littera iurgat:
Cedat vt occultum nomen in augurium.

NICOCHLO, GRVMAEO, CRVCIO, FLAVIO, HELICONIO S. P.

Deſcribi cupis inſolente verſu,
Deſcribi cupis indecente verſu?
Scribaris tibi. Nam quid eſt neceſſe
Grumæos, Cruciosq;, Flauiosq;
Vno in corpore carpere inſolenter,
Vno in corpore carpere indecenter?
Quid neceſſe quod eſſe, vel deeſſe
In noſtro pote Flauio eſt, id eſſe,
Non deeſſe fateri, & impudica

Vani

Vani Carminis approbatione,
Aſpirare malis bonisq́ ventis
Ad famæ leuidenſioris arcem?
O mentem, an magè mentulam Grumæi!
Et mentem malè mentientem Amici.
Si bene hunc deceat Rumæon eſſe,
Rimæon malè nec decebit eſſe,
Rumæ Matris adhuc ineſſe dignum,
Rimæ matris adhuc ineſſe dignum?
Nam quid Balbulus, Albulus quid iſte,
Quod nunquam benè cogitaui, id à me
Addictum ſibi profitetur eſſe?
Fratris ſcilicet ad ſui vocatum
Nuptias Fruterum, ſed eſſe multa
Quæ iturum remorentur, vnicum illud
Ad cauſſam facere vnicè, quod vnquam
Nupturum minus eſſe Fratrem haberet.
O nunquam geniti ingenî facetum,
Aut prauè geniti ingenî calorem?
Qui Fratris potui mei vocare
Nuptias, vocitare nec ſororis,
Qui Frater mihi nondum erat, futurus
Effectis modò nuptijs ſororis.
Verùm quod malè ſcis, vt illud à me
Scias optimè; habe ſciáſque, quòd te
Cùm primùm accipiet thoro iugali
Stultum Laodamia Concubinum,
Vocabo Pathicum nouúmque nuptum,
Verborum Latiorum atrox nouator.
Vt tamen tibi non ità inſolenter
Inſultem, vocitémque vanum, & omni

Mendacem exagitem foro, & theatris;
Florales age ſentiamus actus,
Clodiúmque ſuis relinque ſacris,
Liberalibus inſolens Pathiſci.
In Symplegmata quinque copulatos
Diſſolue, atque iterum obliga ſolutos.
Sic nubens Pathicósque Spintriasq́;
Nuberis Pathicisq́; Spintrijsq́;:
Et ritè has mihi nuptias vocabis.
Si fratri hæ quoque nuptiæ placerent,
Te nolente, volente, nuberillet.

Aliud in eundem.

O Barbatule Barbarille, felix
Dodones genus, ò Sophiſta ouiſta!
Ignoſces mihi, ſi quid à Latini
Sermonis vagus alueis, Pelaſgas
Aſſundam Latijs aquas fluentis.
Nimirum faciam, quod inſolentes
Dudum poſcimus impotente voto.
Ego Barbara, quantum erit neceſſe,
Alliñam rudibus ſubinde chartis;
Ne tibi lubeat meas meorum
Merdas Barbaricas Pelaſgulorum
Latina grauiter fricare lingua;
Atque oſtendere, quàm boni palati,
Quamq́; odoris acuti es. ô, quid aio?
Noſter Barbarus ex Athæneorum
Guſtauit quoque fonte Barbarorum.
Hoc ipſum bene: ſic & ille noſſet,
An loquar ſibi Barbarè, an Latinè.

Sed nimirum erit impeditum,& acri
Penſandum ſtudio Problema vtroque.
Latini vocitant id omne mundi
Barbarum,quod eorum abeſt ab orbe:
Et Græci vocitant id omne contrà
Barbarum,quod abeſt ab ore eorum.
Sic,quacunque tibi inſonem loquela,
Nil agam temerè. hanc enim eſſe dices
Barbaram ſcio, Barde Barbarille;
Si non,quod Latijs eat fluentis,
Si non,quod Danais eat fluentis;
Hoc ſàltem,quod acerbius ſecabit,
Hoc ſaltem,quod acerbius notabit.
Vnum me facis eſſe Flandriarum
Barbariſsima, Barbariſsimorum
Qui norim omnia,Flauios,Grumæos,
Crucios,Heliconios, Nicochlos.
Mî ſanè graue id eſt,nimiſq; gratum.
Nam ſi omnes ego noſco Barbariſmos,
Nimirum ſcio & omnium loquelas.
Nam ſi quæ mala ſunt, ab optimarum
Segregem cumulo locutionum,
Nimirum egregiè pereruditum,
Et dicis benè Barbarum Fruterum.
Quod Græcis malè Barbarum eſſe viſum eſt.
Barbaris bene GRÆCVM ID *eſſe viſum eſt.*
Sic placent ſua cuique: ſic Poëtis
Perplacent ſua carmina,& Grumæo
Placent omnia,carmine atque prorſa
Quæcunque euomuit locutione.
Nec curat quibus auctibus repleti

Turgeſcant Epigrammatω̃n libelli:
Quos tanto ſtudio efficit facitq́;,
Vt mendacia nulla, non amicos
Excludat lepidis ſuis libellis.
O mentem ingenioſulam Grumai:
O quàm te fieri Grumae vellem
Amicum magis, aut minus diſertum!

Vale & ſalue, ſi potes.

EIVSDEM FRVTERII VERSIONES ALIQVOT EX VII. Ανθολογίας libro.

Meleagri.

M*E malè perdat Amor, ni cantibus Heliodoræ*
Poſthabeam dulces Latoïdæ citharas.

Incerti.

Igne, geluq́; in me nequicquam & fulmine ſæuis,
Et fruſtrà in ſcopulos, ac maria alta rapis.
Cùm deſiderijs victumq́; & amore peruſtum,
Non Iouis irati flamma domare queat.

Meleagri.

Zenophilæ forma eſt ab Amore, at Philtra marito
A Venere, à Diuis gratia rara tribus.

Agatiae.

Cum citharam, mea lux, plectro percurris eburno
Terpſichoræ citharis æmula plectra facis.

Cum-

Cumq́ ea ſe Tragicæ permittit in orgia Muſæ,
Melpomenæ Tragicos aſſequitur numeros.
Denique vel Veneri cedat Venus aurea noſtræ,
Iudiceq́ euictas det Paride illa manus.
Tu tamen his Ariadna mane contenta, verenur
Bacchi iterùm rapidas in tua colla manus.

PAVLI SILENTIARII.

Et mea Tantaleos vincunt incommoda caſus,
Et minor illius pœna dolore meo eſt.
Relligio nec enim te illi aſpectare fuiſſet,
Oſcula vel labris figere pauca tuis.
Ille quidem capiti timet impendentia ſuprà
Saxa, at obire iterum, ſi velit, haud potis eſt.
Aſt ego tabifico mentem deperditus œſtro
Langueo, & ex omni mors mihi parte venit.

EIVSDEM.

Tu licet vlterius Meröen veſtigia ducas,
Me celer huc penna præpete vectet Amor.
Et licet occaſus nitidum te ponat in ortum
Tantum iter inuictis exſequerer pedibus.
Hoc leue Nympha tamen pelagi ne deſpice munus,
Quod prognata mari dat Venus ipſa tibi.
Illa quidem dulci veſtra ſub imagine victa
Imperium formæ dat tibi Dori ſuæ.

MACEDONII.

Ore ſedent Charites, reſident in fronte corollæ,
Cypride ſtant oculi, ſtant citharaq́ manus.
Sic oculos oculis, auditu aureſq́ fatigas,
Et iuuenes omni callida parte trahis.

EIVS-

EIVSDEM.

Parmenis haud facto eſt: nomẽ mihi dulce putabam,
Sed grauior fato Parmenis ipſa mihi eſt.
Namque ab amante fugit, ſequiturq́ ea me malè amantem,
Vt bene amaturum carpat & effugiat.

ERATOSTHENIS.

Mas alijs ſit Amor. didici placuiſſe puellis,
Quæ bene ſub canas ſtant in honore comas.
Mas inhoneſtus amor. illos ego ſperno capillos,
Qui cito proueniunt, & cito deficiunt.

PHILODEMONIS.

Sexaginta explet Charite pulcherrima meſſes,
Surgit & in cinnos crinis, vt ante, ſuos.
Nec rugat cutis, ambroſios ſed ſpirat odores,
Eq́ labris ſtillant innumeræ Charites.

EIVSDEM.

Sectatus Venerem es diues Soſicrate, pauper
Deſeris. ô quantum resq́, famesq́ poteſt?
Illa cui vnguentum fueras, cui ſuauis Adonis
Zenophile, quo nunc nomine ſis, rogitat.
Qui ſis? vnde domo? ſi quid de Cypride, ſermo
Hic ei, habe facilem me tibi, ſi quid habes.

EIVSDEM.

Dilexi Paphiam Damen. quid mirum in amore hoc?
Et Samiam Damen diligo: & hoc nihil eſt.
Rurſus amo ex Aſia Damen: puerilia non ſunt
Hæc ioca. iam Dame quarta mihi Argolica eſt.
Hinc adeò fato Philodamus nominor, hinc eſt
Quod Dame fuerit ſemper amata mihi.

ME-

MELEAGRI.

Sæuus amor, ſæuus: quid id eſt, ſi terq́ quaterq́
Ingeminem ſæuus, ſæuus & aſper amor?
Hos ille illudit, multoq́ nocentius angit.
Ad probra ſi aſſurgam, nil ago: & his alitur.
Hoc tamen admiror, cum ſis de gurgite ponti
Edita, flamma tibi, dic Venus, vnde Amor eſt.

EIVSDEM.

Quod ſi forma perit, dato quod perit: hæc eadem ſi
Permanet, hoc ipſum quod manet ergo dato.

EIVSDEM.

Vrere quæ totas vrbes Stenelai ſolebas,
Diuitijsq́ auidos exonerare viros:
Nudam adeo nuper mihi te nox attulit, inq́
Auroram grata compede iunxit Hymen.
Quid mihi nunc tecum eſt ô barbara? non ego ſupplex
Plus tibi, dum hæc redeant ſomnia ſæpe mihi.

ASCLEPIADAE.

In foribus dominæ affixæ remanete corollæ,
Nec temerè afflatis ite leues folijs.
Vtq́ ego vos lachrymis perfudi (qui imber amantum
eſt)
Sic vbi recluſis prodierit foribus,
In flauos dominæ hunc imbrem diffundite crines,
Vndet vt infuſis, quas damus, à lachrymis.

RVFINI.

Pulchra Venus formam, Pitho os, corpusq́ decorum
Dant tibi vernæ Horæ, Calliope eloquium.
Compoſitam mentem Themis, articulosq́ Minerua:
Addita & es Diuis gratia quarta tribus.

EIVSDEM.

Floribus implexam mitto tibi Nympha corollam,
Compoſui manibus quam Rodoclæa meis.
Liliaq́;, & roſei calices, anemonaq́; florent,
Narciſſusq́; piger, cæruleæ & violæ.
His tibi frontem ornans, elatæ frontis honores
Sperne: viretq́;, peritq́; hæc roſa, tuq́; ſimul.

EIVSDEM.

Vri ſe negat ipſa Meliſſi.us. vritur. huius
Hoc facies pharetris pluribus icta docet.
Hoc gradus inconſtans, nec certus anhelitus oris,
Atque abſtruſa cauis lumina ſub ciliјs.
Vos tamen hanc cupidi formoſæ Cypridis ignes
Vrite, vt hoc tandem dicat, amo, vror; amo.

EIVSDEM.

Non amor eſt, ſi quis viſæ bona lumina Nymphæ
Appetit, atque ipſis quærit amorem oculis.
Sed quicunque malam forma atque ætate puellam
Deperit, inuiſis conficiturq́; modis.
Hic amor eſt, ignisq́;: etenim bona forma peræquè
Decipit inſipidos, decipit & ſapidos.

EIVSDEM.

Lumina ſtant Melitæ Iunonia, dextra Mineruæ,
Mammiculæ Veneris, ſura maris dominæ.
Felix hanc ſpectat, felicior audit, amatq́;
Semideus, deus eſt hanc qui habet, & fruitur.

EIVSDEM.

Quod ſi amor æqua æquis figis præcordia telis,
Es deus: in partem ſi iacis, haud deus es.

EIVSDEM.

Nunc vbi Praxitele es, Polycleti & dextera felix,
Dextra potens viuis ſigna animare modis.
Quis crines Melitæ bene olentes pinxerit? ecquis
Flammeolos oculos, collaq́; lacteola?
Huc pictor, ſculptorq́; operas conferte, decebat
Hanc faciem magnis inſeruiſſe Deis.

EIVSDEM.

Nos ire in ſenium dixin' tibi lux mea? dixi:
Iamq́; tuas mutat cana ſenecta comas.
Et rugæ ſubeunt frontem, corpusq́; reſoluunt,
Non eadem eſt labris Suada medulla tuis.
Nemo adit, & precibus duram vel munere palpat,
Teq́; adeo ut mutum prætereunt tumulum.

DIONYSII SOPHISTAE.

O vtinam in ventum muter, tuq́; ardua in auras
Pectore nuda meas excipias animas.
Aut roſa ſim, quò me manibus releuansq́;, terensq́;
Aſſocies niueis, lux mea; pectoribus.
Denique vel totum commutem in lilia vultum,
Corpore quo ſaturem lumina noſtra tuo.

INCERTI.

Nunc ſaluere iubes, tua cum te forma reliquit,
Marmoreum Lygdi quæ ſuperabat ebur.
Nunc quoque me alludis, cum tecto crine vagaris,
Errabat collo qui vagus antè tuo.
Parce igitur poſthac mihi adeſſe, aut obuius ire,
Nam mutare roſas, inuide, nolo rubis.

INCERTI.

Salue virgo. Et tu. Quæ quæ aduenit? Ecquid id ad te?
Non temerè id quæro. Sum famula huius ego.

An ſperare licet? Quid tandem? Noctem. at habes quid?
Argentum. Gaude. quantulum habes? nequeo.

EX LIBRO PRIMO ANTHOLOGIAE.

Quatuor exercet certamina ſacra Pelaſgus,
Quorum hominum duo ſunt, cœlicolumq́ue duo.
Nempe Iouis, Phœbiq́ue, Palæmonis, Archemoriq́ue:
Merces poma illis, pinus, oliua, apium.

EX LIBRO SECVNDO ANTHOLOGIAE.

Soluens membra Venus, ſoluens & membra Lyæus,
Membra reſoluentem progenerant podagram.

EX LIBRO TERTIO.

Moribus exſuperans, & mentis acumine cunctos,
Hoc iacet in tumulo diuus Ariſtoclees.
Si cui inexhauſtam tribuit Sapientia laudem
Huic tribuit ſumma libero ab inuidia.

AGATHIAE SCHOLASTICI.

Latoius, Paulusq́ue, ambo par nobile fratrum,
Quos tulit æquali partus & hora die.
Aequa quoque à Parcis ſortiti licia, & æquos
Boſphorium iuxtà littus habent cineres.
Vtq́ue æquam duxere æquo ſub ſtamine vitam,
Sic adiere æquis Perſephonen pedibus.

Saluete

Saluete ô dulces, genus inſociabile, fratres,
Araq́ concordis vos decoret Genij.

EIVSDEM.

Vnus habet geminos fratres lapis, vnaq́ vt illis
Naſcendi hora fuit, ſic fuit interitus.

LEONIDAE.

Quæ, cuiusq́, vxor Pario hoc ſub marmore dormis?
Phryxo, Callitelis filia. at vnde? Samo.
Quis fecit tibi iuſta? Theocritus, antè parentes
Cui me crediderant. Qui morere? è puero.
Anni quot tibi erant? duo vigintiq́. Sed abſque
Prole? erras: nam ex me trimula Callitele eſt.
At tu longinquos vitæ decurre per annos,
Hoſpes, & optatis perfruere vſque bonis.

MNESALII.

Suauiter haud poſthac penna crepitante loqueris
Pinguibus inſidens vſque cicada locis:
Nec me ſub patula captantem ſomnia fronde
Pennarum argutò decipies ſtrepitu.

SAPPHVS.

Oſſa quidem & mutum Sapphus habet vrnula nomẽ,
Illius at viuax carmina nomen habent.

EX LIBRO QVARTO ANTHOLOGIAE.

SIMONIDAE.

Quænam iſta? Bacchis. quiſnam eam ſculpſit? Scopas.
Quis efferauit, Bacchus, an Scopas? Scopas.

PHILIPPI.

Quis Cypri te in riſum facilem, thalamiq́; potentem
Mellitámque Deam bellorum inſigniit armis?
Olim, Diua, tibi Paan, Hymenęque placebat
Auricomus, dulciq́; ſonans caua tibia cantu,
At nunc arma viris infeſta quid induis? an'ne
Vinctum agitas Martem? Veneri certe omnia parent.

EIVSDEM.

Dic mihi quid commune tibi cum Palladis armis
Bacche, cui eſt epulis nil prope dulce bonis?
Ne precor, ô hoſpes, Diuos hac voce laceſſas:
Quámque probe inter nos conueniamus, habe.
Et mihi bellorum gratum eſt decus. Indus id olim
Senſit ab Occiduo ſegregus Oceano.
Nos quoque naturas hominum producimus, illa
Flore olei: ipſe vuis dulcibus, atque mero.
Sed neque maternis olim dolor oſsibus hæſi:
Namq́; femur ſolui patrium, vt illa caput.

IN EIVSDEM OBITVM POEMATA ALIQVOT AB AMICIS CONSCRIPTA.

GERMANI VALENTIS PIMPONTII ad IANVM DOVSAM in Elegiam ſequentem Epigramma.

FRuterius, (nec vana fides) vt carmina, Doûſa,
Audijt, & luctus trans Acheronta tuos:
Vſq́; ſuas cœpit meditando euoluere laudes,
Atque tua in numerum verba præire choris.

Quin

Quin ſua tàm docti careat ne carminis arte
Vrna, ſuum nollet non obiiſſe diem.
Illo adeò exemplo mors immatura venire
Nulla poteſt, ſuperet dum tua Muſa, mihi:
Præcipitemq́, foras fati exturbabo timorem,
Incolumi atque tua ſoſpite, Doûſa; Lyra.

IANI DOVSÆ NORDOVICIS IN OBITVM LVCAE FRVTERII BRVGENSIS ELEGIA.

Douſa diu fœlix, LVCI, *te viſus amico,*
Iam ſibi dimidium luget abeſſe ſui.
Et mea iam memorem ſcalpit tibi Muſa querelam,
Voce bona Manes ter venerata tuos.
Tecum animæ certè periјt pars optima noſtræ:
Tecum mens animi ſemiſepulta mei eſt.
Sed quis tàm violens in te fuit ille Deorum,
Qui tua Lethæis ora popoſcit aquis?
Credibile eſt, illum doctos odiſſe Poëtas:
Et bene Palladio non voluiſſe gregi.
Mentior, humana dum metior omnia lege:
Liuor in æternos non cadit ille Deos.
Credibile eſt, vitæ, potius, melioris auarum,
Te deſiderium ſic habuiſſe mori.
Fallor? an inſtantis metuenti fata ruinæ
Dulce fuit noſtras anticipare vias?
Et bene. ſed fallor: non hæc tibi cauſſa perire,
Quamuis hæc etiam cauſſa perire fuit:
At magis vt priſcis poſſes comes ire poetis,
De quibus ingenio Lis erat orta tuo.

Scilicet illorum loca deſperata notaras:
Reſtabantq́ etiam plura notanda tibi.
Ergò ne dubia ſemper traherere litura,
Iuiſti Elyſiæ regna beata plagæ.
Hic latus antiquis Heroibus includentem
Suſpicit & Varro, ſuſpicit & Cicero:
Illorum viuus admirabare labores:
Quàm benè nunc fato functus vtrumq́ tenes!
Stant circùm Latij cultu meliore Poetæ,
Experti fidas auxiliantis opes.
Certatimq́ tui ſancto rapiuntur amore,
Et meritò gratum ſe tibi quiſq́ facit.
Quid tibi nunc animi credam, quæ gaudia naſci,
Plaudere cùm Genio cogeris ipſe tuo?
Plaude tamen: ſic docte pij meruere labores,
Ingenij teſtes quos decet eſſe tui.
Hoc dabit, ô, docti non irrita cura Rogertis:
Nec labor hic nobis inuidioſus erit.
Atque vtinam quantum cupio, poſſem quoque Luci:
Non potior cordi cura ſit vlla meo.
Quod poſſum, te nocte canam, te luce; nec vnquam
Laſſus erit nomen Doûſa vocare tuum.
Donec & ipſe, ſibi quod te putat iſſe paratum,
Communi tecum ſit ſimul hoſpitio.
Nunc tamen interea confuſa pignora mentis,
Quæ tibi dat tremula noſtra Thalia manu,
Accipe, ſed ſolito prò me mea carmina vultu:
Noſq́ ſub iugis opperiare iugis.

EIVS-

EIVSDEM LVCII FRVTERII EPITAPHIVM AVTORE VICTORE GISELINO.

Viator adſta, & , ſi vacat, lege paucula,
Multa vt reſciſcas. Tumulus iſte Gratijs
Nouem & ſororibus ſacratus Fruterium
Tegit, illum amorem Gratiarum amabilem,
Nouem & ſororum. Brugis ipſum nobili
Beauit ortu. Ganda facilem vim ingenî
Dedit artibus madere liberalibus.
Louanium & Lutetia vſque in vltimæ
Antiquitatis intima penetralia
Subire, & inde, quæ viri doctiſſimi
Quique adprobarent, arte ſumma expromere.
His tam auſpicatis initijs fata impia,
Fata impia inquam inuiderunt. illa iuueni
Quintum ante luſtrum fila ſecuere aurea.
Quid obſtupeſcis? an nouum aut mirum id tibi?
Fuit Poeta. ſic ſuis lumina oculis
Reliquit olim Valerius, ſic memoria
Noſtra Secundus. taceo cæteros. abi.

IANI DOVSÆ AD VICTOREM GISELINVM ELEGIA, ARGVMENTO ſuperiori ſubſeruiens.

Ne viuam Giſeline, tuo ſi dulcius vſu,
Si genio quicquam ſuauius eſſe poteſt.
Teſtis ego, & quotquot ſancti tibi nomen amoris,
Aut tenor alterna iunxit amicitiæ.

Sed quid opus verſu longo deducere, quantum
Debeat officijs ille, vel ille tuis?
Mi ſatis eſt, totum tibi me debere, fateri,
Et meritis grates ore referre tuis.
Cre inquam, non re: quid enim tibi ſoluere noſtra
Prò tam ſincero fœdere bulga queat?
Seu ſubit vnanimo natum bene pectus amori,
Siue voluntatis millia multa tuæ.
Eſt aliquid ſociaſſe operam; totiésque relictas,
Præ quod ego volui, res habuiſſe tuas.
At quota virtutum pars eſt tamen iſta tuarum?
Maius opus Fannî non tacuiſſe dolos;
Verbáque Frutericæ prima ingeſſiſſe fauillæ,
Nec dubiam factis exhibuiſſe fidem.
Non mihi Fruterium reddendo plura dediſſes:
Hoc quoque Fruterium reddere pœnè fuit.
Quis ſcit, an & tanti non immemor ille patroni,
Audierit queſtus trans Acheronta tuos?
Audiuiſſe reor certè, numerósque piorum
Et docuiſſe ſacros, & didiciſſe modos.
Macti ambo, macti eſte pari vos inter honore,
Fruteri apud Manes, Victor apud ſuperos.
Iam vos Elyſiæ diſcunt reſonare cupreſſi:
Scripta quoque hic Myrtis nomina veſtra volant.
Quid tamen hæc Giſeline iuuant, ſi Fannius hæres
Se premere æterna tot bona nocte cupit?
Ille cupit: ſed tu Genio communis amici
Aſſertor venias, inijciáſque manus.
Tunc ego, damnatus voti, de more ſacrabo
Prima quidem Nemeſi Dona, ſecunda tibi.

Scis etenim, quàm me mendaci læſerit ore,
Dum pia prò caris Manibus arma gero.
Atque vtinam tantum ſcires mea vulnera, nec te
Luſiſſet plagijs improbus ille ſuis.
Illa dies nocuit, qua te ſibi credere primùm
Nobile Prudenti nomine ſuaſit opus.
Te quoque tunc animos vafra ſub vulpe latentes
Suſpicor, & Geldram perdidiciſſe fidem.
Redde vicem, & læſos vlciſcere Victor amores,
Et prò te, & ſociûm nomine bella gere.
Fors erit, vt tecum veritus committere pugnam,
Perſonam capiti detrahat ipſe ſuo.
Hoc melius certè, quàm me temerarius olim
Te duce tyronem trudat in arma furor.
Parce precor, veteri nec nos include palæſtra.
Ah ſatis eſt, famæ te dare vela tuæ.
Sed tamen & me aliquem quondam Giſeline fuiſſe,
Poſtgenitis facient carmina noſtra fidem.
Nil quererer, præſto ſi tu mihi, Victor, adeſſes;
Nec mihi te patriæ præripuiſſet amor.
Qui nempe & nobis ſtudium quoque carminis omne
Abſtulit. hei miſero, Victor, ademte mihi.
Tecum vnà noſtro fugêre à limine Muſæ:
Totáque iam ſine te eſt noſtra profana domus.
Nec tamen iſta mei pars eſt mihi ſola doloris:
Nam modò tutorum de leuitate queror;
Nunc, qua ſarciri poſſit ratione, requiro,
Quæ voto peius res mihi ſtructa domi eſt.
Sæpe etiam cauſſis agor, & ſine ſanguine bellum
Hoſtibus indico Mercuriale meis.

Scilicet, vt longo ductus ſufflamine litis,
Cauſidicæ fiam teſtis auaritiæ.
Heu referam curas, fomentáque mille laborum,
Omnia quæ ſecum vita iugalis habet:
Intereà quantum eſt, ſpumantes inter Iacchos,
Et Phœbum & Phœbi numina poſſe ſequi?
Et ſequor illa tamen: quamuis contemtus ab illis.
Iuppiter, vt peſſum mos furioſus eat.
Quis furor in lucem vigiles perferrę lucernas,
Et madidum nardo ſemper habere caput?
Quídue iuuat crudo mentem vincire Lyæo,
Verbáque non vnquam ſobria poſſe loqui?
Sed tamen vt tecum liceat certare bibendo,
Ipſe ego ſeruata pocula lege trahaṁ.
Et dabit interdum numerum tua littera noſtris,
Interdum cyathis litera noſtra tuis.
Ipſe ego ter ternos calycès ex ordine poſcam:
Gratior & pauſa forſan amyſtis erit.
Tunc mihi, tunc placeant menſæ denſiq́; trientes:
Tunc ſit luxuriæ cauſſa probanda meæ.
Tunc mihi nec greſſus ſit non bene ferre pudori:
Et iuuet in nullo pondere verba loqui.
At tu ſpem reditus nobis incidere nolens,
Quamprimum noſtros ipſe reuiſe lares.
Nec, quòd ſera tibi veniat mea Muſa, queraris.
Si neſcis, vno claudicat illa pede.

Eiuſdem Parodia Catulliana. In Felles literarias.

TAgax Lauerna, voſq́, Flamines, quantum eſt,
Deæ tagacis, literariæ Felles:
Solis putatis eſſe literas vobis?
Solis licere, quicquid eſt vetuſtatis,
Interpolare, & ire perditum ex veſtra
Lubidine, ac putare cæteros blennos?
An, mutuas quod tradere inuicem inter vos
Iurati opellas, clamq́, habere furtiuas,
Silicernij in morem à ſilentibus cretas,
Hæreditates; non putatis auſurum
Flagitia me nudare ſcilicet veſtra?
Pellemq́, qua graſſamini Leonina,
Introrſum aſelli, voce proditis ipſa
Detrahere vobis, Mimicamq́ perſonam?
Atqui putate. nam quid? Hipponactæo
Præconio omnes, quotquot eſtis, addictos
Plagij agam, in ipſa noxiaq́ deprenſos
Manifeſtò FVRES ME TENERE, *clamabo.*
Hinc nomina apud Triumuiros fient, faxo,
Veſtra, Capitales dico, non Monetales.
Vel eò vſque donec furta ab vnguibus veſtris
Reglutinata viderim manus lauæ.
Pomona namque, quam nouiſsimis cæris
Pater ipſe, Piſonum ille floſculus, Frugi
Moriens, iugandam liberalibus tedis,
Nobis reliquit, virginem, atque ſignatam:
Velut hoſtica vi capta, ſeruitutemq́
Duellico iure, heu, coacta ſeruire

Inge-

LIBRI PRIMI.

CAPVT I. Feſti Pompeij locus emendatus.

CAP. II. Ouidij, & Tibulli loca aliquot emendata & aſſerta: & alter Virgilij locus vindicatus.

CAP. III. Plautus emendatus.

CAP. IV. Ennij verſus repurgati apud Noniū.

CAP. V. Tibulli loca aliquot emendata.

CAP. VI. De Tibulli quibuſdam locis ſuſpicionis iuſtæ.

CAP. VII. Locus Lucillij apud Nonium reſtitutus.

CAP. IIX. Locus Feſti explicatus ex iudicio V. D. I O. Aurati.

CAP. IX. Martialis Epigramma retractatum.

CAP. X. Ciceronis loca aliquot retractata, & aſſerta aliorum.

CAP. XI. Locus Feſti emendatus, & alter explicatus.

CAP. XII. Ouidij verſus vnus altérue interpolatus.

CAP. XIII. Locus Tibulli diſertè emendatus & cōiectura, & Veteribus libris.

CAP. XIV. Propertius coniectura emendatus.

CAP. XV. C. Calphurnij Poëtæ locus interpolatus.

CAP. XVI. Feſti Pompeij loca duo.

CAP. XVII. L. Apulei locus vnus correctus, & alter illuſtratus.

CAP. XIIX. Locus Feſti ſincerè emendatus ex auctoritate Quinctiliani Rhetoris.

CAP. XIX. Agellij aliquot loca.

LIBRI SECVNDI.

CAP. I. Locus Plauti ex ipſo auctore emendatus.

CAP. II. Marci Varronis locus apud Nonium reſtitutus.

CAP. III. Accij Plauti locus ex Feſto emendatus, qui nullis libris manuſcriptis adiuuari potuit, niſi ipſius Plauti Chirographis.

CAP. IV. M. TER. Varronis loca duo apud Nonium emendata.

CAP. V. Ex Fragmentis veterum Poetarum loci plures reſtituti.

CAP. VI. Albij Tibulli carmen emendatum atque expoſitum.

CAP.

CAP. VII. M.Catonis locus apud Gellium explicitus, vtque legi debeat indicatum.

CAP. IIX. Ennij verſus apud Gellium integritati ſuæ reſtituti.

CAP. IX. Feſti locus ex Neſtoris ſententia verè emendatus.

CAP. X. Loca duo Propertij correcta ex Soſipatri & Diomedis ſententia.

CAP. XI. Næuij Carmen apud Gellium antiquitati ſuæ reſtitutum.

CAP. XII. Feſti Pompeij locus.

CAP. XIII. Laberij verſus peruerſi, in Trimetros ſuos reſtituti apud Gellium.

CAP. XIV. Catulli locus examinatus.

CAP. XV. Pompeij Feſti locus expenſus & emendatus.

CAP. XVII. Apulei locus vnus & alter interpolatus.

CAP. XIIX. Propertij Locus emaculatus & expoſitus.

CAP. XIX. Ex Columellæ hortulo flores aliquot.

CAP. XX. Amphitruonis Prologus cum cura diſcuſſus & fide.

CAP. XXI. Fragmentum in M. Catonis librum de re Ruſtica.

CAP. XXII. In M. Terentij Varronis Libros de re Ruſtica.

FINIS.

PRIVI-

MAXIMILIANI II. Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti, publico edicto cautum & ſancitum eſt, ne quis cuiuſcunque ſtatus, gradus, ordinis, aut conditionis fuerit, quacunque ſacri Romani Imperij, & ditionis eius fines patent, quæcunque probatorum auctorum opera, quotquot vel hactenus nondum impreſſa, vel ab aliis quidem impreſſa, nouis autem deinceps ſcholiis, annotationibus aut commentariis aucta & illuſtrata, Chriſtophorus Plantinus ciuis & typographus Antuerpienſis primus typis procuderit, intra proximum ſexènnium à prima cuiuſque operis aut voluminis editione, vllo pacto eiuſdem vel diuerſi characteris forma excudat, aut excuſa ab aliis, intra eiuſdem Maximiliani & Imperij fines vendenda importet, ſeu quouis modo diſtrahat manifeſtè vel occultè, ſub pœna decem Marcharum auri puri, quarum dimidia fiſco Imperiali fraudis vindici, reſidua verò pars prænominato Plantino cedat, præter librorum ad imitationem impreſſorum amiſſionem, quos idem Plantinus vbicunque locorum nactus fuerit, per ſe, vel ſuos, adiumento Magiſtratus loci, vel citra, propria auctoritate ſibi vindicare, inq. ſuam poteſtatem redigere poterit. In cuius rei fidem ipſi Edicto manu ſubſcripſit, & ſigillum apponi iuſſit Cæſarea Maieſtas. Datum in ciuitate Viennæ Auſtriæ, die vigeſima prima menſis Februarij, Anno Domini M. D. LXV.

Subſig.

Maximilianus.

Ad mandatum ſacræ
Cæſ. M. proprium

Haller.

CAVTVM HENRICI III. Galliarum Regis Priuilegio, ne quis in omni eius regno libros totos, aut in parte, quoſcunque Chriſtophorus Plantinus aut nouos excuderit, aut veteres, ſed correctos ſiue illuſtratos, aut adnotatos, eoſce iterum excudat, excudi faciat, aut excuſos vendat. idq́ue intra ſexennium à cuiuſque libri editione. Id autem hoc fine, vt ne idem Plantinus, laborum ſuorum, ſumptuumq́ue meritiſſimo fructu priuetur, cogaturq́ue tandem intermittere aut omittere laudabile ſuum munus, cum detrimento reipub. litterariæ, & doctorum. Qui contrà fecerit, ſciat paratam librorum confiſcationem, aliasq́ue pœnas ſiue mulctas, quæ Regijs Edictis continentur. Cum lege tamen, ne ijdem libri quicquam contineant, quod vel Religioni Catholicæ Apoſtolicæ Romanæ, vel huius Regni Statui aduerſetur. Atque huius Edicti exemplar cum fronti aut calci cuiuſque operis apponetur, nullus typographorum ſiue bibliopolarum vllam ignorantiæ cauſſam prætexat. Datum Fontibellaquæ, quinta Auguſti. M. D. LXXXII.

Signat.

Per Regem

De *Neufuille.*

IVLII SEVERIANI SYNTOMATA RHETORICES:

Nunc primùm diligentia & ſtudio
LVCAE FRVTERII
Brugenſis in lucem edita.

ANTVERPIÆ,
Apud Chriſtophorum Plantinum.
M. D. LXXXIV.

Scilicet illorum loca deſperata notaras:
Reſtabantq́ etiam plura notanda tibi.
Ergò ne dubia ſemper traherere litura,
Iuiſti Elyſiæ regna beata plagæ.
Hîc latus antiquis Heroibus includentem
Suſpicit & Varro, ſuſpicit & Cicero:
Illorum viuus admirabare labores:
Quàm benè nunc fato functus vtrumq́ tenes!
Stant circùm Latij cultu meliore Poetæ,
Experti fidas auxiliantis opes.
Certatimq́ tui ſancto rapiuntur amore,
Et meritò gratum ſe tibi quiſq́ facit.
Quid tibi nunc animi credam, quæ gaudia naſci,
Plaudere cùm Genio cogeris ipſe tuo?
Plaude tamen: ſic docte pij meruere labores,
Ingenij teſtes quos decet eſſe tui.
Hoc dabit, ô, docti non irrita cura Rogertis:
Nec labor hic nobis inuidioſus erit.
Atque vtinam quantum cupio, poſſem quoque Luci:
Non potior cordi cura ſit vlla meo.
Quod poſſum, te nocte canam, te luce, nec vnquam
Laſſus erit nomen Doûſa vocare tuum.
Donec & ipſe, ſibi quod te putat iſſe paratum,
Communi tecum ſit ſimul hoſpitio.
Nunc tamen interea confuſæ pignora mentis,
Quæ tibi dat tremula noſtra Thalia manu,
Accipe, ſed ſolito prò me mea carmina vultu:
Noſq́ ſub iugis oppeңriare iugis.

EIVSDEM LVCII FRVTERII EPITAPHIVM AVTORE VICTORE GISELINO.

Viator adſta, & , ſi vacat, lege paucula,
Multa vt reſciſcas. Tumulus iſte Gratijs
Nouem & ſororibus ſacratus Fruterium
Tegit, illum amorem Gratiarum amabilem,
Nouem & ſororum. Brugis ipſum nobili
Beauit ortu. Ganda facilem vim ingenî
Dedit artibus madere liberalibus.
Louanium & Lutetia vſque in vltimæ
Antiquitatis intima penetralia
Subire, & inde, quæ viri doctiſſimi
Quique adprobarent, arte ſumma expromere.
His tam auſpicatis initijs fata impia,
Fata impia inquam inuiderunt. illa iuueni
Quintum ante luſtrum fila ſecuere aurea.
Quid obſtupeſcis? an nouum aut mirum id tibi?
Fuit Poeta. ſic ſuis lumina oculis
Reliquit olim Valerius, ſic memoria
Noſtra Secundus. taceo cæteros. abi.

IANI DOVSÆ AD VICTOREM GISELINVM ELEGIA, ARGVMENTO ſuperiori ſubſeruiens.

Ne viuam Giſeline, tuo ſi dulcius vſu,
Si genio quicquam ſuauius eſſe poteſt.
Teſtis ego, & quotquot ſancti tibi nomen amoris,
Aut tenor alternæ iunxit amicitiæ.

Sed quid opus verſu longo deducere, quantum
Debeat officijs ille, vel ille tuis?
Mi ſatis eſt, totum tibi me debere, fateri,
Et meritis grates ore referre tuis.
Ore inquam, non re: quid enim tibi ſoluere noſtra
Prò tam ſincero fœdere bulga queat?
Seu ſubit vnanimo natum bene pectus amori,
Siue voluntatis millia multa tuæ.
Eſt aliquid ſociaſſe operam; totiésque relictas,
Præ quod ego volui, res habuiſſe tuas.
At quota virtutum pars eſt tamen iſta tuarum?
Maius opus Fanni non tacuiſſe dolos;
Verbáque Fruterica prima ingeſſiſſe fauillæ,
Nec dubiam factis exhibuiſſe fidem.
Non mihi Fruterium reddendo plura dediſſes:
Hoc quoque Fruterium reddere pœnè fuit.
Quis ſcit, an & tanti non immemor ille patroni,
Audierit queſtus trans Acheronta tuos?
Audiuiſſe reor certè, numerósque piorum
Et docuiſſe ſacros, & didiciſſe modos.
Macti ambo, macti eſte pari vos inter honore,
Fruteri apud Manes, Victor apud ſuperos.
Iam vos Elyſiæ diſcunt reſonare cupreſſi:
Scripta quoque hic Myrtis nomina veſtra volant.
Quid tamen hæc Giſeline iuuant, ſi Fannius hæres
Se premere æterna tot bona nocte cupit?
Ille cupit: ſed tu Genio communis amici
Aſſertor venias, inijciáſque manus.
Tunc ego, damnatus voti, de more ſacrabo
Prima quidem Nemeſi Dona, ſecunda tibi.

Scis etenim, quàm me mendaci læſerit ore,
Dum pia prò caris Manibus arma gero.
Atque vtinam tantum ſcires mea vulnera, nec te
Luſiſſet plagijs improbus ille ſuis.
Illa dies nocuit; qua te ſibi credere primùm
Nobile Prudenti nomine ſuaſit opus.
Te quoque tunc animos vafra ſub vulpe latentes
Suſpicor, & Geldram perdidiciſſe fidem.
Redde vicem, & læſos vlciſcere Victor amores,
Et prò te, & ſociûm nomine bella gere.
Fòrs erit, vt tecum veritus committere pugnam,
Perſonam capiti detrahat ipſe ſuo.
Hoc melius certè, quàm me temerarius olim
Te duce tyronem trudat in arma furor.
Parce precor, veteri nec nos include palæſtra.
Ah ſatis eſt, famæ te dare vela tuæ.
Sed tamen & me aliquem quondam Giſeline fuiſſe,
Poſtgenitis facient carmina noſtra fidem.
Nil quererer, præſto ſi tu mihi, Victor, adeſſes;
Nec mihi te patriæ præripuiſſet amor.
Qui nempe & nobis ſtudium quoque carminis omne
Abſtulit. hei miſero, Victor, ademte mihi.
Tecum vnà noſtro fugêre à limine Muſæ:
Totáque iam ſine te eſt noſtra profana domus.
Nec tamen iſta mei pars eſt mihi ſola doloris:
Nam modò tutorum de leuitate queror;
Nunc, qua ſarciri poſſit ratione, requiro,
Quæ voto peius res mihi ſtructa domi eſt.
Sæpe etiam cauſſis agor, & ſine ſanguine bellum
Hoſtibus indico Mercuriale meis.

Scilicet, vt longo ductus ſufflamine litis,
Cauſidicæ fiam teſtis auaritiæ.
Heu referam curas, fomentáque mille laborum,
Omnia quæ ſecum vita iugalis habet:
Intereà quantum eſt, ſpumantes inter Iacchos,
Et Phœbum & Phœbi numina poſſe ſequi?
Et ſequor illa tamen: quamuis contemtus ab illis.
Iuppiter, vt peſſum mos furioſus eat.
Quis furor in lucem vigiles perferre lucernas,
Et madidum nardo ſemper habere caput?
Quidue iuuat crudo mentem vincire Lyæo,
Verbáque non vnquam ſobria poſſe loqui?
Sed tamen vt tecum liceat certare bibendo,
Ipſe ego ſeruata pocula lege traham.
Et dabit interdum numerum tua littera noſtris,
Interdum cyathis litera noſtra tuis.
Ipſe ego ter ternos calyces ex ordine poſcam:
Gratior & pauſa forſan amyſtis erit.
Tunc mihi, tunc placeant menſæ denſiq; trientes:
Tunc ſit luxuriæ cauſſa probanda meæ.
Tunc mihi nec greſſus ſit non bene ferre pudori:
Et iuuet in nullo pondere verba loqui.
At tu ſpem reditus nobis incidere nolens,
Quamprimum noſtros ipſe reuiſe lares.
Nec, quòd ſera tibi veniat mea Muſa, queraris.
Si neſcis, vno claudicat illa pede.

Eiuſ-

Eiuſdem Parodia Catulliana. In Felles literarias.

TAgax Lauerna, voſq́; Flamines, quantum eſt,
Deæ tagacis, literariæ Felles:
Solis putatis eſſe literas vobis?
Solis licere, quicquid eſt vetuſtatis,
Interpolare, & ire perditum ex veſtra
Lubidine, ac putare cæteros blennos?
An, mutuas quod tradere inuicem inter vos
Iurati opellas, clamq́; habere furtiuas,
Silicernij in morem à ſilentibus cretas,
Hæreditates; non putatis auſurum
Flagitia me nudare ſcilicet veſtra?
Pellemq́;, qua graſſamini Leonina,
Introrſum aſelli, voce proditis ipſa
Detrahere vobis, Mimicamq́; perſonam?
Atqui putate. nam quid? Hipponactæo
Præconio omnes, quotquot eſtis, addictos
Plagij agam, in ipſa noxiaq́; deprenſos
Manifeſtò FVRES ME TENERE, *clamabo.*
Hinc nomina apud Triumuiros fient, faxo,
Veſtra, Capitales dico, non Monetales.
Vel eò vſque donec furta ab vnguibus veſtris
Reglutinata viderim manus lauæ.
Pomona namque, quam nouiſsimis cæris
Pater ipſe, Piſonum ille floſculus, Frugi
Moriens, iugandam liberalibus tedis,
Nobis reliquit, virginem, atque ſignatam:
Velut hoſtica vi capta, ſeruitutemq́;
Duellico iure, heu, coacta ſeruire

INDEX CAPITVM.

LIBRI PRIMI.

CAPVT I. Feſti Pompeij locus emendatus.

CAP. II. Ouidij, & Tibulli loca aliquot emendata & aſſerta: & alter Virgilij locus vindicatus.

CAP. III. Plautus emendatus.

CAP. IV. Ennij verſus repurgati apud Noniũ.

CAP. V. Tibulli loca aliquot emendata.

CAP. VI. De Tibulli quibuſdam locis ſuſpicionis iuſtæ.

CAP. VII. Locus Lucillij apud Nonium reſtitutus.

CAP. IIX. Locus Feſti explicatus ex iudicio V. D. I O. Aurati.

CAP. IX. Martialis Epigramma retractatum.

CAP. X. Ciceronis loca aliquot retractata, & aſſerta aliorum.

CAP. XI. Locus Feſti emendatus, & alter explicatus.

CAP. XII. Ouidij verſus vnus altérue interpolatus.

CAP. XIII. Locus Tibulli diſertè emendatus & cõiectura, & Veteribus libris.

CAP. XIV. Propertius coniectura emendatus.

CAP. XV. C. Calphurnij Poëtæ locus interpolatus.

CAP. XVI. Feſti Pompeij loca duo.

CAP. XVII. L. Apulei locus vnus correctus, & alter illuſtratus.

CAP. XIIX. Locus Feſti ſincerè emendatus ex auctoritate Quinctiliani Rhetoris.

CAP. XIX. Agellij aliquot loca.

LIBRI SECVNDI.

CAP. I. Locus Plauti ex ipſo auctore emendatus.

CAP. II. Marci Varronis locus apud Nonium reſtitutus.

CAP. III. Accij Plauti locus ex Feſto emendatus, qui nullis libris manuſcriptis adiuuari potuit, niſi ipſius Plauti Chirographis.

CAP. IV. M. TER. Varronis loca duo apud Nonium emendata.

CAP. V. Ex Fragmentis veterum Poetarum loci plures reſtituti.

CAP. VI. Albij Tibulli carmen emendatum atque expoſitum.

CAP.

CAP. VII. M.Catonis locus apud Gellium explicitus, vtque legi debeat indicatum.

CAP. IIX. Ennij verſus apud Gellium integritati ſuæ reſtituti.

CAP. IX. Feſti locus ex Neſtoris ſententia verè emendatus.

CAP. X. Loca duo Propertij correcta ex Soſipatri & Diomedis ſententia.

CAP. XI. Næuij Carmen apud Gellium antiquitati ſuæ reſtitutum.

CAP. XII. Feſti Pompeij locus.

CAP. XIII. Laberij verſus peruerſi, in Trimetros ſuos reſtituti apud Gellium.

CAP. XIV. Catulli locus examinatus.

CAP. XV. Pompeij Feſti locus expenſus & emendatus.

CAP. XVII. Apulei locus vnus & alter interpolatus.

CAP. XIIX. Propertij Locus emaculatus & expoſitus.

CAP. XIX. Ex Columellæ hortulo flores aliquot.

CAP. XX. Amphitruonis Prologus cum cura diſcuſſus & fide.

CAP. XXI. Fragmentum in M. Catonis librum de re Ruſtica.

CAP. XXII. In M. Terentij Varronis Libros de re Ruſtica.

FINIS.

PRIVI-

MAXIMILIANI II. Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti, publico edicto cautum & ſancitum eſt, ne quis cuiuſcunque ſtatus, gradus, ordinis, aut conditionis fuerit, quacunque ſacri Romani Imperij, & ditionis eius fines patent, quæcunque probatorum auctorum opera, quotquot vel hactenus nondum impreſſa, vel ab aliis quidem impreſſa, nouis autem deinceps ſcholiis, annotationibus aut commentariis aucta & illuſtrata, Chriſtophorus Plantinus ciuis & typographus Antuerpienſis primus typis procuderit, intra proximum ſexennium à prima cuiuſque operis aut voluminis editione, vllo pacto eiuſdem vel diuerſi characteris forma excudat, aut excuſa ab aliis, intra eiuſdem Maximiliani & Imperij fines vendenda importet, ſeu quouis modo diſtrahat manifeſtè vel occultè, ſub pœna decem Marcharum auri puri, quarum dimidia fiſco Imperiali fraudis vindici, reſidua verò pars prænominato Plantino cedat, præter librorum ad imitationem impreſſorum amiſſionem, quos idem Plantinus vbicunque locorum nactus fuerit, per ſe, vel ſuos, adiumento Magiſtratus loci, vel citra, propria auctoritate ſibi vindicare, inq. ſuam poteſtatem redigere poterit. In cuius rei fidem ipſi Edicto manu ſubſcripſit, & ſigillum apponi iuſſit Cæſarea Maieſtas. Datum in ciuitate Viennæ Auſtriæ, die vigeſima prima menſis Februarij, Anno Domini M. D. LXV.

Subſig.

Maximilianus.

Ad mandatum ſacræ
Cæſ. M. proprium

Haller.

CAVTVM HENRICI III. Galliarum Regis Priuilegio, ne quis in omni eius regno libros totos, aut in parte, quoſcunque Chriſtophorus Plantinus aut nouos excuderit, aut veteres, ſed correctos ſiue illuſtratos, aut adnotatos, eoſce iterum excudat, excudi faciat, aut excuſos vendat. idque intra ſexennium à cuiuſque libri editione. Id autem hoc fine, vt ne idem Plantinus, laborum ſuorum, ſumptuumque meritiſſimo fructu priuetur, cogaturque tandem intermittere aut omittere laudabile ſuum munus, cum detrimento reipub. litterariæ, & doctorum. Qui contrà fecerit, ſciat paratam librorum confiſcationem, aliasque pœnas ſiue mulctas, quæ Regijs Edictis continentur. Cum lege tamen, ne ijdem libri quicquam contineant, quod vel Religioni Catholicæ Apoſtolicæ Romanæ, vel huius Regni Statui aduerſetur. Atque huius Edicti exemplar cum fronti aut calci cuiuſque operis apponetur, nullus typographorum ſiue bibliopolarum vllam ignorantiæ cauſſam prætexat. Datum Fontibellaquæ, quinta Auguſti. M. D. LXXXII.

Signat.

Per Regem

De Neufuille.

IVLII

SEVERIANI

SYNTOMATA

RHETORICES:

Nunc primùm diligentia & ſtudio
LVCAE FRVTERII
Brugenſis in lucem edita.

ANTVERPIÆ,
Apud Chriſtophorum Plantinum.
M. D. LXXXIV.

GENEROSISSIMO SPECTATISSIMOQVE VIRO MARCO LAVRINO, DOMINO de Waterulieт Waterlant, &c.

LVCAS FRVTERIVS. S. D.

EA eſt doctorum quorumdam hominum doctiſſima opinio Marce Laurine, multum & operæ, & laboris inſumendũ, vt illa quæ improbo quodam vetuſtatis ludibrio communem theatri huius lucem aſpicere nequiuerint, honeſto partim deſiderio, partim diligenti ſtudio conſequamur. Hoc mihi ſemper vt plurimum placuit; ita nũc quidem eò me prouexit, vt in hanc ſententiam deuenerim, poſſe nimirum & noſtra, & aliorum induſtria fieri, quo ea omnia quæ variis in locis ocioſa premeret cuſtodia, publico tãdem aſſueſcere diſcerent; neque id ſanè fefellit augurium: nuper enim dum Ræuardo meo, Gentioq́; in quandam de more Bibliothecam ituris comes adſum, ecce tibi, benigno quodã fato in manus noſtras codex quidam inſigniter antiquus incidit. hic cum eſſet

pulchro admodum charactere depictus, inter cætera quæ continebat opuſcula, hunc nobis Iulium Seuerianum nihil quidem tale ſuſpicantibus, immò etiam, vt verè dicam, inuitis obtruſit. quo authore cum propter ſtudioſam breuitatem, tum adeò propter felix illud, & Romanum planè ingenij acumen mirum, quàm delectabar! cœpi itaque cupidè quod animus ſuaſerat aggredi, mecumq́ diligentius cogitare, è re literaria vel imprimis futurum, ſi Libellus hic compendioſa vtilitate commendabilis, ſub nominis tui felicibus auſpiciis apud vulgus appareat. Cùm enim eum eſſe te ſciam, qui antiquitatem omnem probè & calleas, & admireris, iuſtis admodum de cauſsis hoc tibi quicquid eſt inſcripturus videbar: quin immò volui oſtendere quãta religione quantoq́ ſtudio affinitatem nobis à poſteris datam tueri conueniat. Facies itaque & te, & Iulio noſtro quàm maximè dignum, ſi hoc muneris ea qua datur mente accipies, (quod omnino facturũ te confido) magnum certè mihi ad maiora tentanda calcar addideris, omnéſq̃ue humaniorum hominum ordines ad neceſsitudinem tuã adiunxeris. De authore quidem qua ætate floruerit obſcurius

ſcurius eſt quàm vt affirmari poßit, quantum tamen ex ſtylo eiuſdem colligere licet, Romanũ mehercule vel deierare auſim. nã præterquam quòd Ciceronis pro M. Scauro, L. Vareno, & C. Oppio orationes aliquibus in locis citat, Licinÿ quoq. Calui vnam atque alterã, aliud nihilominus eſt quod firmius probet. Cùm enim genus potißimum Iudiciale tractet, quod primis illis temporibus propè ſolum in vſu fuit, nemini, puto, iam dubium eſt, quin Iulius hic noſter in antiquis Romanæ dexteritatis hominibus ſit ponendus. & huc vſque quoad authorem noſtrum. nunc ad te redeo Laurine doctißime, tibíque hoc mei erga te amoris quaſi μνημόσυνον eo eſſe loco velim quod curæ tibi eſt maximè. Vale. Brugis Flandrorum.

Tuus ſi pateris Lucas
Fruterius.

IVLII SEVERIANI SYNTOMATA SIVE PRÆCEPTA ARTIS RHETORICÆ.

Julius Seuerianus Deſiderio ſuo S.

FOrsitan me vſurpatorem ardui operis atque irriti laboris Deſideri fateare, quòd hunc Libellũ ad te De arte dicendi ſcriptum miſerim, cùm poſſis aduertere, nihil me Rhetorũ præceptis adiunxiſſe, ſed quæ in ipſis ſparſim legeram, in quaſdam ſermonis anguſtias coartaſſe. Denique ſi hæc quiſquam digna æſtimet, quæ in manus ſumat, reperiet ea me de veteribus perſtrinxiſſe, quibus cottidie ad forenſem campum Adoleſcentia imbuta proludit. Quorum ſi nota vis eſt ſilueſcentium videlicet præceptorum, videri certè poſſum plurã his ademiſſe, quàm addidiſſe: namque veteres ita nobis dicendi præcepta reliquerunt, vt etiam ſui nominis ſempiternam memoriam † propagarent. Ergo non vllius famę cupidus, ſed immenſi laboris moleſtiã conſi-

† F. propagarint

conſiderans, certos tibi ad compẽdium Gymnaſij forenſis tramites cõſtitui, quos ad memoriam reparandam facili lectione percurreres. Aduerti præterea, (videro quid ceteri ſentiant) obeſſe * dicẽtibus Rhetoricę artis nimiam diſciplinam. Memento tamen non hæc ante tibi eſſe Compendia relegenda, quàm ingenium tuum multa, ac Tulliana arte ſubegeris.

* *Dicẽtes pro Oratoribus capi videtur. Niſi forte cauſſarũ patronos malimus intelligere.*

Oratoris artibus nemo inſtrui poteſt, niſi cui ingenium, & frequens ſtudium eſt. Primùm animi ſit oportet quædam naturalis ad videndas, ediſcendasque res potentia. Tum vox, latus, decor, valetudo, frugalitas, laboris patientia. Neceſſaria deinde orationum frequens lectio eſt, quæ nos exemplo cõformet, neque earum modò, ſed & Hiſtoriarum, & Carminum, ex quibus tamen compoſitio dicendi non in totum trahenda eſt. Namque pręlectiones Sapientium præcepta noſcuntur, ſine quibus nihil ſubtile, neque magnificum cogitari poteſt. Iuris verò Ciuilis neque omittendum eſt ſtudium, nec penitus appetendum. Nam nec rudis eſſe debet Orator, & ſi ſe multum Iuris ſcientię dederit, plurimum de cultu orationis atque impetu amittet. † Hinc & veteres Oratores legendi ſunt, & pręſentes audiendi. Super hæc frequenter ſcribẽdum, agendum, & declamandum eſt. his enim rebus Auditorum fiducia ſimul cum facundia comparatur. In ceteris ferè ſtudiis verum quæritur, finis autem Oratoriæ virtutis eſt veriſimilia dixiſſe, vel tan-

† F. Huic.

tum contendiſſe quantum res paſſa ſit ad victoriam. Proximè quærendum eſt quo genere orationis vti debeat Orator, Atticorúmne nobis ſequenda ſit actio, qui breues aſtrictique ſunt & acres, purè inter res ipſas, aculeosque verſantes, quique affectum ex occulto petunt. An imitanda nobis ſit Aſianorum licentia, qui vagi, ac fuſi rapere potius, affectibus, quàm diſputationibus perſuadere didicerunt. Sit tamẽ Romanus Orator Aſiatico preſſior, Attico copioſior. Ego verò ipſum Oratorem eligere arbitror, & probare genus orationis, quò magis capi Iudicem ſuũ ſenſerit. Aliter apud eum quem latior delectabit oratio, aliter apud eum quẽ aſtrictior, aliter apud ſuperiorem, aliter apud vacuum, aliter apud diſtrictum. Nec ſic in priuatis cauſſis vbi ſemper Iudices feſtinant, quemadmodum in publicis, nec ſic in accuſationibus vt in patrociniis. Maxima itaque ars erit ſemper circumſpicere, quid perſonæ, quid loco, quid tempori conueniat.

DE DISPONENDIS CRIMINIBVS.

QVidam à maximis criminibus ad leuiſſima gradum faciunt, aut à leuiſſimis ad maxima. Nos primùm æſtimamus actorẽ quaſi membra quædam facere debere, vt ſeparet quæ ad Libidinem, quæ ad Auaritiam, quæ ad Crudelitatem, aliúdve, quod ad noxæ genus pertinet, vt ſi non genera criminum, tempora tamen

diſcernat prima, vt puta quæ ante malitiam geſta ſunt, quæ in malitia, quæ poſt malitiam. Aut ſeiungat ea quæ ad priuatas cauſſas, deinde ea quæ ad publicas pertinebunt, aliúdve ſimile: vt Cicero qui crimina Verris & in tempora, & in genera diuiſit. Nam primus liber continet, quæ ante Siciliẽnſem pręturam commiſſa ſunt. Quatuor inſequentes ea quæ in Prætura Sicilienſi. Tum in his ipſis, Secundus ad priuatorum furta pertinet, Tertius frumentariam rationem, Quartus ſacrilegia, Quintus maieſtatis crimina comprehendit, deinde per ipſa vnius generis crimina imprimis magna ponit. Quæ minima ſunt in medium congerantur, quæ maxima vltimis partibus reſeruabis, vt de graui crimine quod à Cicerone in vltimam partem dilatum eſt, ita Iudicis animus & occupabitur, & validiſſima maximè memoriæ mandabit. Hinc eſt quod Cicero pro Scauro reprehẽdit aduerſarij confuſam criminationem. Ait enim, Et quoniam congeſta fuit accuſatio magis aceruo quodam criminum, non diſtinctione aliqua generum, & varietate.

Pulchra οἰκονομία Actionum in Verrem M. T. C.

DE PRINCIPIIS.

DE Principiis nihil putaui dicendum, quãdoquidem ad ea quæ arte ſeruanda ſunt, Natura duce ſæpius peruenitur.

DE NARRATIONIBVS.

NArrationis certum eſt tres eſſe virtutes; vt dilucida ſit, vt breuis, vt veriſimilis. Dilu-

cida fit ſi apud neſcientem narres, in qua intueberis initium, medium,& finem,ita vt ipſa Narratio ordinem ſuum habeat. Facilè enim percipitur vbi quod ſequitur ex priori pendet. Interdum aliqua ſuo loco memoriæ noſtræ non occurriſſe fingemus. Breuis fit ſi circumciſis quibuſdam ſuperfluis ſola quæ neceſſaria ſunt poſueris. Quæcunque enim tibi mediocriter proſunt, argumentis vel diſputationibus perſeuerabis. Veriſimilis ideo vt credatur, veluti corporis robuſtiſſimi fuiſſe eum à quo duos vel tres occiſos videri volueris. *Adiicere etiam occaſionem quæ perficiendæ rei fuerit, vt dicas dormientes oppreſſit. Perſonas verò nomine quibus notiſſimæ ſunt nuncupabis. Si hoc † paruum eſt etiam aliquas notas adiicies: vt Scipio Africanus, Hannibal Pœnus & ſimilia. Nunquam Narrationem niſi perfectam reliqueris. Sed vbi Iudicem minus intellexiſſe perſpexeris, nunquam ei tarditatem ingenij obieceris, ſed ante culpam retorque quod parum dixeris. Vbi longior Narratio eſt quo ſit dilucida magis admonere debes Iudicem quid expoſueris, vel quid expoſiturus ſis, vt, Dicam de aduerſario, dixi de me. Neque alienum eſt vbi longior fuerit expoſitio vel Narratio, extrema ita finire, vt admoneas quæcunque dixeris. Verba autem Narrationis ex media conſuetudine eſſe debent, ſimplex ſermo & ſibi vicina compoſitio. In expoſitionibus plus mora nocet. nec loquẽtis perſonã narrationi inſeras. Minuit præterea offenſam longioris Orationis, ſi te præ-

* *Vetus exemplar habet* adicere, *quod apud antiquos in vſu fuiſſe* Feſtus Pompeius *oſtendit.*
† F. parum

.termittere

termittere aliqua ſimulaueris. In aliquibus poſt quæſtioné ponenda Narratio eſt, in aliquibus in vltimo. nam pro Natura cauſſarum Narratio variatur, nec ſemper debet Orator veterum ſe præceptis addicere, ſed ſcire debet incidere nouam materiam, quę noui aliquid poſtulet. Narrari pro eo non expedit, qui omnia quæ ab accuſatore dicuntur, † tamé modo negat nec ibi ſe fuiſſe. Talis cauſſa Syllæ fuit negantis ſibi quicquam cum Catilina conueniſſe contra Rempublicam. Talis ferè ſunt ambitus cauſſarum repetundarum, in quibus vnum Rei patrocinium eſt, nullas ſe dediſſe vel accepiſſe pecunias. Superuacua Narratio eſt vbi nota eſt res de qua ambigitur: vt nihil ſit ſtultius, quam ſi apud ſciétes parres. Alterum genus eſt in quo vtique, æquè ſuperuacua Narratio eſt, vbi qui facit quæſtionem, abundè propoſitionem indagare poteſt, etiamſi ignotum eſt. Nec aliquam Narrationem à Cicerone omiſſam putemus, niſi pro Natura cauſſarum. edebat enim non ſolùm patrocinia cauſſarum, ſed exempla dicendi. Euenit vt ante ſit reſpondendum, quàm ſit ponenda Narratio: vt pro Milone. Incidunt cauſſæ quod ſummam habet quæſtionis magna vt ex parte tractandum ſit, & ſic ſit ponenda Narratio: vt, Prouocare non vis, pro Habito. In Narrationibus auté exponimus, probamus argumentatione. Narratio inſinuatio eſt totius cauſſæ quem ad modum facta eſt. Expoſitio verò quæ non de cauſſa naſcitur: vt eſt honeſto genere natus, ſplendidè magis geſſit, non poteſt vi-

† F. tantummodo. i. ſimpliciter.

teſt videri narratio,ſed expoſitio alicuius rei,quæ cauſſam adiuuat, nec dat quæſtioni materiã, ſed pro argumento pohitur,aut inter argumenta.

DE DISPONENDIS ARGVMENTIS.

Aſconius Padianus in primam Verrinam. Qui defendit alterum in iudicio, aut Patronus dicitur,ſi Orator eſt, aut Aduocatus,ſi aut ius ſuggerit, aut præſentiam ſuam cõmodat amico.

LItigatores quidem inſtituunt argumẽtis Aduocatos,artis Patronorum eſt,vt hæc diſponant, figurent, ordinent, augeant,vt his affectus intermiſceant. Imprimis videto quæ ex his ſunt valentia,vel quæ infirmiora argumẽta.Nam quę erunt valẽtia longiori oratione nõ perſequemur, ne aut dubitare de his videamur,aut plura dicẽdo ponamus aliquid aduerſus quod putari poſſit. Namque in argumentis infirmioribus verſatur orationis labor: qualia ſunt, Occidiſti hominem,cruentam enim veſtem habuiſti. Hæc veri ſimilia tractu fiunt potentia.Præterea in poteſtate habere debet Orator,vt ne cauſſam maximam breuiter peroret, & paruulam diu extendat, ſed cum breuiter dicendum erit,argumenta tantùm ponet ſine vllis ornamentis, cum autem diu dicere volet, omne argumentum ornatius exequetur. cum plura erunt argumenta à validis incipies,in validiora deſines, medium imbecillioribus replebis, vt puta validius argumentum eſt Inimicus, mediocre Ebrius, validiſſimum eſt in rixa,Hominem occidit. Si vnum validum argumẽtum eſt,& vnum friuolum,à valido incipies, friuolum perſequeris, rurſum validum repetes. Argumentatio illa melior & fidelior videri poteſt

teſt quæ obſeruatur. Cum aliquibus partibus cauſſa laborat, vtilius ordinem quęſtionum confundimus, quas ex toto tractare nõ expedit. Scias nunquam confitenda eſſe, quę nocent, interdum non neganda. quod Cicero pro Milone ſecutus videri poteſt, nam interfectum ab eo Clodium neque negauit neque faſſus eſt. nõ negauit, quia ſic confeſſus eſt tanquam occidiſſet, faſſus non eſt, quia inſcio illo dixit à ſeruis occiſum, cum hi dominum peremptum arbitrarentur. Præterea vtilius exiſtimo diſputationem in ſpeciem paucarum rerum & firmarum conuertere, easque aſtruere & exaggerare: potiusque eſt plures res ad vnum cogere, quàm vnam in plures diuidere. In omni materia quęrendum puto, quid ſit quod maximè nos foueat, aut vrgeat. illuc enim vires ſuas conferre debet Orator, vt quod maximum nouit, premat, frangat. Sed vt omne genus cauſſę quiddam contra nos recipit valentiſſimum, ſic pro nobis omnis cauſſa aliquid valentius habere debet.

DE PROPOSITIONE ADVERSARII.

REſponſurus autem aduerſario, primùm id quod ille poſuerit verbis infirmioribus pronuntiato. Quæ verò incredibilia viſa fuerint, aut imbecillia ita vniuerſa ponãtur, ſicut ab Aduerſario dicta ſunt: vt eſt illud, Boſtarem igitur quẽdam Norenſem fugientem è Sardinia Scauri aduentum, & infra addit etiam augendi criminis cauſſa prius illũ ſepultũ, quàm huic cœnam

ſublatam.

ſublatam. Euenit vt propoſitionem aduerſarij verbis noſtris vltra fidem extollentes incredibilem faciamus, itē propoſitioni aduerſarij, ſi Natura ſui incredibilis fuerit, cum quodam impetu animi ac ridiculi admiratione reſpōdebimus: vt illud eſt, Septingenta milia paſſuum biduo curſa ſunt: & reſpondet, ô rem incredibilem! ô cupiditatem inconſideratam! ô nuntium volucrem! & infra, Romam trans alpes biduo veniunt. ô hominem fortunatum, qui huiuſmodi nuntios ſeu potius Pegaſos habeat! Propoſito eo quod aduerſarius dixerit, reſpōdebimus duobus modis, aut enim eſſe id, aut non ideo nos vinci debere. Propoſitis quibus reſponſuri ſumus, quęrendum nobis erit an inter ſe comparata repugnātia ſint, vt ſuis armis corruant, vt Cicero de Antonio Auunculum ſceleratum eſſe fatebatur, pœna affectum querebatur. item pro Cælio, Cur aut familiaris fuiſti, vt aurum commodares, aut tam inimicus vt venenū timeres? Similiter pro Gallio ubi accuſator in ſe pœnas obiecit. ibi enim dum ſingula inter ſe comparat, alterum altero Tullius deluit. Item validiſſimum erit docere quod aduerſarius dixerit etiam pro nobis eſſe: vt pro Milone Cicero, quod Lex promulgata de quæſtione fuiſſet, quam ipſe eſſe contendit. Argumentis verò omnibus aduerſarij reſpondere non eſt neceſſarium, finem enim non habebit oratio, & ſatis erit propoſitioni repugnaſſe. His ſanè argumētis reſpondendum erit, quibus erunt Iudices commoti: ſi verò Aduerſarium ſuis argumentis

Cic. pro Cælio.

pro Gallio.

gumentis confutare nequiueris, aliis rationibus quod poſuerit conuellito. De vitiis argumentorum, quę aduerſarij malè poſuerint, petere à Tullio inſinuatum eſt.

DE STATIBVS.

STatus tres ſunt, vbi quod ante factum obiicitur negas. Coniectura eſt vbi quid ante factum fateris, & negas eam vim nominis habere, quam aduerſarius criminatur fuiſſe. Finis eſt aut ſi neque de facto, neque de nomine ambigitur, ſed iure factum contendis. Qualitas nominatur.

DE CONIECTVRALI.

IN Coniecturalibus cauſſis hinc argumenta ſumuntur, à perſonis, cauſſis, facultatibus, veriſimilibus, ſignis. Signum cauſſam aut antecedit, aut in eadem eſt, aut ſequitur. Item proferũtur auditiones, ſuſpiciones, ſpolia, quæſtiones, indices, fama vel opiniones & multa ſimilia, quę rerum varietas ſubminiſtrat. A perſona: vt Cicero pro Cluentio, Cùm eſſet (inquit) egens, ſumptuoſus, audax, callidus, perfidioſus, & cum domi ſuæ miſerrimus & inaniſſimus tantum nummorum poſitum videret, in omnem malitiam & fraudem verſare mentem ſuam cœpit. Cauſſa, Satíſne igitur cernitis quibus ille mercedibus, quibus emolumentis, quibus præmiis incitatus &c. Facultatibus: vt Tullius, Seruos agreſtis & barbaros, quibus ſiluas publicas depopulatus erat, ex Apennino deduxerat, & reliqua. A veriſimilibus.

milibus. Quid quód caput eſt audaciæ Iudices, quis ignorat maximam illecebram eſſe peccandi impunitatis ſpem? & reliqua. A ſignis quæ cauſſam antecedunt, inſtrumentum item & ſimilia. Simul ſunt pugna & clamor & ſimilia. Sequuntur vt in veneficio liuor & timor, in cæde vulnus & ſanguis. Auditiones: vt Tullius, Vos ex M. Fannio audiſtis Clodium ſibi dixiſſe & auditis viuo Clodio periturum Milonem, poſt diem tertium geſta res eſt quam dixerat, cùm ille non dubitarit aperire quid cogitarit, vos poteſtis dubitare quid fecerit? Suſpiciones: vt pro Scauro, Quæ quidem ſuſpicio valuit etiam ob hanc cauſſam quod cum agerent parentalia Norenſes & reliqua. Spolia: vt eſt illud, Ille Deos deorum ſpoliis ornare voluit, hic ornamenta Mineruæ Virginis in meretriciam domum tranſtulit, & reliqua. Quæſtiones: vt eſt, Cùm igitur de furto quæreretur, & de furto quod ille ſine controuerſia fecerat, cùm ille de eo quod neque rebatur verbum vllum fecit de veneno ſtatim dixit, & reliqua. † Indices cũ indici offe.... vel certè, vt eſt, Venit index ad Dineam matrem neque obſcurus, neque incertus, qui nuntiaret ei filiũ eius M. Aurium viuere, & in agro Gallico eſſe in ſeruitute. Fama vel opinio: vt Cicero, Opinio fuit duplex, vna non abhorrẽs ab ſtatu, naturaque rerum & rei argumẽtorum omnium enumerationibus, aduertite ſtudioſam videri, quandoquidem in his plus ingenij ius dominetur, arsque ipſa magis ab Natura profecta dicatur.

Ve Co. & Fannio & Fauonio agnoſcit.

† F. cum indicij offerimus certitudinem.

Cic. pro Aulo Cluentio.

tur. Sed nec quiſquam æſtimet argumentis numerum præfinitum; ſiquidem tanta eſſe poſſunt, quanta Orator intento acriter ingenio reperire valuerit. Non tamen omne genus cauſſarum omnia argumenta habet; nam quid opus eſt illic de cauſſa diſputare, vbi non apparet: aut de perſona aduerſarij aliquid dicere, cum integra ſit?

DE FINE.

IN finitiuo ſtatu quęritur an ſit imminuta maieſtas puta, nam primus locus accuſatoris eſt cum de vi nominis quæritur, vt ſit generalis eius diffinitio, breuis & aperta, & ex opinione hominum ducta: hoc modo, Maieſtatem imminuere eſt de dignitate aut poteſtate P.R. aliquid derogare. Quæ diffinitio vt vera probetur, multis argumentis aut rebus, aut exemplis ſimilibus confirmabitur: pòſt ſpeciatim factum eius qui accuſabitur deſcribendo ſubiunge, vt id quod Reum feciſſe arguis, ſimile ſit ad id quod ſupra diffinieris. Ergo generalis diffinitio erit: maieſtatem imminuere eſt de dignitate & poteſtate P. R. aliquid derogare. Species criminis erit †probare quid aduerſarius ſpecialiter fecerit vel dixerit, vt probetur maieſtas imminuta: pòſt loco cõmũni confirmare, per quem facti atrocitas cum indignatione augetur. Defenſoris autem locus eſt aduerſarij diffinitionem prius infirmare: ſi falſa, Ex opinione hominum aut inutilis monſtrabi-

† *Aliàs* oſtendere.

tur poſt ſuam diffinitionem; aut ſi vera, ponere quæ multa argumentatione & exemplis ſimilibus confirmabuntur. deinde ſuſcepti factum ab ipſa diffinitione diſſimile eſſe oſtendere; pòſt locum communem ſubiicere, per quem indignabimur accuſatorem non res ſolùm, ſed & verba in perniciem innocentis conuertere. Sic Cicero pro Quintio aduerſarij definitionem ex opinione hominum reprehendit. Si qui vnum aliquem fundum quauis ratione poſſideat, ipſum autem dominum patiatur cetera prædia tenere, is, vt opinor, inquit, prædium non bona alterius videatur poſſidere. Exponit definitionem ſuam, Quid eſt, inquit, poſſidere? nimirum in poſſeſſione eſſe earum rerum, quæ poſſunt eo tempore poſſideri. Probat Neuium non bona ſed prædiũ poſſediſſe, Cùm domus erat, inquit, Romæ, ſerui in ipſa Gallia, priuata P. Quintij prædia quæ nunquam auſus es poſſidere: & colligit. Quod ſi bona P. Quintij poſſideres, poſſidere omnes eo iure debere. At ſi factum aduerſarij tutò definire nequiueris, & verborum tuorum laqueos infirmari poſſe conſpexeris, rem ipſam tanquam indignam Iudici demonſtrabis.

DE QVALITATE.

IN qualitate per Coniecturam quæritur quale ſit, hoc eſt vtrum iure factum ſit, an iniuria.

DE AFFECTIBVS.

RAro affectus Narrationibus interponũtur: quia non niſi grauium cauſſarum ſunt; ſed vbi inſeri poſſunt, magnum pondus rebus accommodant. vbi verò aliquem affectum, hoc eſt aut inuidiam, aut miſericordiam, vel quid ſimile commouemus, formam vel ſpeciem Narrationis excedere non debemus; ſed affectus qui in Narratione latebit, eadem explicata reddendus erit atq. exſequẽdus. Euenit vt ſit narratio, quæ inter ſe locos cõmunes partiatur, quos affectus vocamus, qui non erunt in vltimum, hoc eſt poſt narrationem differendi: ſed hæc narratio grauiſſimi criminis erit, in qua cum ſe primum affectus obtulerint, ſtatim interponendi ſunt. Neq. enim poſſunt ſimul omnes poſt narrationem reddi: vt eſt, Prædonum Dux Heracleo repentè præter ſpem claſſem pulcherrimam P. R. cum primùm inueſperaſceret, inflammari incendique iuſſit. Ac mox interponit affectum, O tempus miſerum atque acerbum prouinciæ Siciliæ! ô caſum illum multis innocẽtibus calamitoſum! ad narrationem redit, Affertur, inquit, noctu intempeſta cladis huiuſce nuntius Syracuſas. rurſum dum narrat excedit, Quò neque Athenienſium, inquit, glorioſiſſimæ claſſes, cũ mari plurimum poterant, &c. rurſum ad Narrationem redit, Eò, inquit, pirata penetrauit, quò ſimulatque adiſſet, non modò à latere, ſed & à tergo magnam

partem vrbis relinquebat. rurſum excedit, Siculóſne milites aratorúmve liberos, quorum patres tantùm labore ſuo frumenti exararant, vt P. R. totique Italiæ ſufficeret. & item aliter excedit, ô ſpectaculum miſerum, atque acerbum! ludibrio eſſe vrbis gloriam? ad narrationem redit, Poſteaquam è portu, inquit, piratæ non metu aliquo affecti, ſed ſatietate exiêrunt, &c. Plerique nuda argumenta poſuerunt, affectus autem perorationibus, hoc eſt, Epilogis reſeruarunt. Scire autem nos debemus, affectus qui ex quæſtionibus naſcuntur ſtatim, vt propoſitioni reſpõſuri ſumus, eſſe reddendos: alibi enim quàm vbi nati ſunt, interponi vel augeri non poſſunt: vt eſt, In vadimonium non venit Quintius. & ſtatim interponit affectum antequam quæſtioni reſpondeat, Si res, inquit, iſta grauiſſima ſui ſponte videretur, tamen neceſſitudinis nomine leuaretur. & reliqua talia ſunt. Affectus verò qui de omni cauſſa naſcuntur perorationibus reſeruabuntur. Omnis penè argumentatio moralem diſputationem recipit, ſed omnino omnis affectum. Moralis argumentatio de natura hominum vel morum conſuetudine ducitur: vt Cicero, Hic ego dubitem in eam diſputationem ingredi, quæ ducatur ex natura hominum atque omnium ſenſibus? & omnia quę ſequuntur. Ergo ſicut argumentatio illa melior erit, quæ moralis fuerit; ſic perorationes affectu fiunt meliores. Cicero ſanè per omnem orationem affectum inſerit.

nam

nam odio Clodij Iudices turbat, euerſam fuiſſe R.P. ſed prius Milone occiſo qui obſtabat. Affectus namque hi ſunt, Ira, odium, miſericordia, liuor, metus, ſpes. Odium ſiue ira ex anteactæ vitæ facinoribus colligitur, quorum commemoratio ad hoc fit iudicio, non vt exinde naſci videatur, ſed vt odioſa vita hominis comprobetur: vt Cicero, qui flagitia Clodij ſuperioris vitæ retexuit. Cuius nefandum, inquit, adulterium, in puluinaribus ſanctiſſimæ feminæ comprehenderunt eum, cuius ſupplicio Senatus ſolennes religiones expiandas ſæpè cenſuit, eumque cum ſorore germana nefandum ſtuprum feciſſe. & quæ ſequuntur. Ira cum odio, cum multa crimina congerimus: vt Cicero, non furem ſed ereptorem, non adulterum ſed expugnatorem pudicitiæ, &c. Quod in principiis ſæpius irritatur, miſericordiam mouemus, ſi ab his nos impugnari dicimus, quorum auxilio tuti eſſe deberemus: vt Cicero pro Oppio, vel cùm alicuius calamitates commemoramus, cum magnitudinem periculi oſtendimus: ſicuti pro Cornelio Cicero. Liuorem autē ſimul cum odio: vt Caluus in Vatinium, cùm dicit, Hominem noſtræ ciuitatis audaciſſimè de factione diuitem, ſordidum, maledicum, accuſatorem. nam & de factione diuitiæ quæſitæ interpoſitæ ſunt, vt his Iudices inuiderent. Metum facere Cicero tentat in Verrem, cùm ait, Quis hæc non perſpicit, præclarè nobiſcum actum iri, ſi P. R. iſtius

Cicero pro Oppio.
Cic. pro Cornel. Balbo.
Licinius Caluus in Vatinium.

vnius ſupplicio contentus fuerit? & quę ſequuntur. Non eſt in hoc, inquit, peccandi locus, Iudices. confirmat enim aliis iudicibus damnari Verrem, & Senatum iudicãdi poteſtatem amiſſurum. ad ſpem redit in eodem loco, Adduxi eum hominem, in quo reconciliare exiſtimationem iudiciorum amiſſam, redire in gratiam cùm P.R. ſatisfacere exteris nationibus poſſetis, de quo ſi ſeuerè ac religiosè iudicaueritis, authoritas quę in vobis manere debet, hærebit. Contrà dicenda erunt, ne ſpecie miſerationis, ne ira deducamur à fide, aut de odio: vt Cicero pro Cælio, cùm dicit, In quoddam odium ſit iniuſtum vocatus. vel de liuore agere, tanquam apud maliuolos; de timore loqui, tanquam apud timidos; de ſpe, cum vana ſpe ſollicitare Iudices voluit. Affectus ſibi aliquotiens vicini ſunt: vt cum miſericordia mouetur, ſtatim & odium concitetur; aut vbi vtrumque non eſt, alterum tamen commouetur; aut liuor excitatur, ſi tamen appareat; aut ſpe animus Iudicis ſollicitabitur. Hi tamen affectus certam ſedem non habent: nam per totam orationem ſpargendi ſunt. Cicero miſericordiam mouet, cùm dicit, Patres hi quos videtis, iacebant in limine, matresque miſerè prouocabant ad oſtium carceris. ad iram redit dum ſubiicit, Aderat ianitor carceris, carnifex P.R. mors terrorque ſociorum. item ad miſericordiam redit, Non vitam liberûm, ſed mortis celeritatem pretio redimere cogebantur parentes. rurſum

curſum odium mouet, Lætaris tu in omnium gemitu & triumphas. miſcet quoque metum, Quo confugiunt ſocij? Affectus tunc maiorem gratiã habent, ſi ex his† moueant quæ iam probata ſunt. Affectus ex his trahitur: A re, à perſona, à cauſſa, à loco, à tempore, à ſignis, à facultatibus, à toto ad partes, à parte ad totum, à contrario, à minori ad maius, à maiori ad minus, à ſimili, & á barbaris gentibus, & à beſtiis, & inanimalibus. ducitur & de ceteris locis, vnde argumenta ſumuntur: nec te moueat, quod hinc & argumenta duci ſupra retulerim, ſiquidem illa omnia circumſtantia, vnde ad conuincendum reum argumenta ſumuntur. Inde etiam poſtquam crimen probaueris, affectus commouentur. Ante omnia illud conſiderandum eſt, vt cùm aliqua res natura ſui grauis fuerit, ipſa tantùm ſola inuidiam moueamus; ne aliquas rationes alias afferendo, res quæ per ſe grauis eſt, dubia videatur, quæ nunquam ſola repetitione augetur: vt eſt illud, Matrem tuam cecidiſti. repeto affectum, cùm iraſcendum dico illi qui hominem occidit. A perſona, dum queror magis etiam iugulatum. à cauſſa dum officio in R. P. iungitur. à loco, cùm dico in foro. à tempore, cùm dico luce, palam. à ſignis: vt Cicero, Te prætore Siculi milites palmarum ſtirpibus, piratæ Siculo frumento alebantur. A toto ad partes, Inuidia facta eſt in R. P. vniuerſa. Partis ad partes, Templa Deorum immortalium, tecta

† F. moueantur.

 vrbium

vrbium, vitam omnium ciuium, Italiam totam ad exitium & vaſtitatem, vocas. A parte ad totum, vbi vnus puta ciuis læſus, tota Reſpub. læſa dicatur: vt eſt, Non tu hoc loco Granium, non vnum hominem neſcio quem, ſed communem libertatem in crucem egiſti, A facultatibus; Cleomedes huius libidini nec aduerſari poterat nec audebat. erat enim Prætor qui maximam habebat poteſtatē. inde Tullius traxit inuidiam. A contrario Cicero miſericordiam mouet, cùm dicit, Forteis & animoſos & ſe acriter ipſos morti offerentes ſeruare cupimus, eorumque nos miſeret qui miſericordiam noſtram non requirunt. Item à contrario: Si qui Deos colant laudantur, ſacrilegi puniendi ſunt. A pari, Qui parentes contemnit & Deos neglegit. A conſequenti, Qui ſemel deliquit ſemper maiora conatur. A repugnanti; vt Cicero de Antonio, Auunculum ſuum ſceleratū eſſe fatebatur, pœna affectum querebatur. A minori ad maius. Serui, Herculè, mei ſi me iſto pacto metuerent, quo te metuunt omneis ciues tui, domum meam relinquendam putarem, tu vel vrbem non arbitraris? A maiori ad minus. Quò neque Athenienſium glorioſiſſimæ claſſes, cum mari plurimum poterāt, bellis ſæpè conatæ nunquam aſpirare potuerunt; eóne tandem P. R. pirata penetrauit? A ſimili, Eryphilam accepimus in fabulis ea cupiditate, vt cum vidiſſet munile (vt opinor) ex auro & gemmis, pulcritudine eius incenſa

Munile habebat αὐτόγραφον &

incenſa, ſalutem viri perderet: ſimilis eſt (inquit) iſtius cupiditas. A barbaris gentibus, Si tu apud Perſas aut extrema India deprehenſus ad ſupplicium ducerêris, quid aliud clamares niſi te ciuem eſſe Romanum? Item à beſtiis & inanimatis: vt Cicero, Denique ſi non ad homines, verùm ad beſtias aut etiam vt longius progrediar, ſi in aliqua deſertiſſima ſolitudine ad ſaxa & ſcopulos, hoc conqueri ac deplorare vellem: tamen omnia muta atque inânimata tanta tamque indigna rerum acerbitate mouerentur. Affectus hactenus creſcunt, vt cum eum qui ſit læſus occiſum, qui ſit improbus latronem nominemus. Si extollendum aliquid fuerit, ampliora verba ponenda ſunt cùm ipſis nominibus: vt Cicero, Non furem, ſed ereptorem; non adulterum, ſed oppugnatorem pudicitię; non ſacrilegum, ſed hoſtem ſacrorum religionumque; non ſicarium, ſed carnificem crudeliſſimum ciuium, ſociorumque, in veſtrum iudicium adduximus. Item creſcit affectus, vt cum vnum crimen ſit, ſententiæ ac verba vnum ſignificantia aceruo quodam congeruntur: vt eſt, Quid enim tuus ille, Tubero, diſtrictus acie Pharſalica gladius agebat? cuius latus mucro ille petebat? qui ſenſus erat armorum tuorum? quę tua mens, oculi, manus, ardor animi? quid cupiebas? quid optabas? Ergo alibi congeries multorum criminum Enumeratio eſt, hic vnius verbi facta multiplicatio. Similiter, Aderat ianitor carceris,

fortaſsis rectè, vt quæ dilucidior ſit ἐτυμολογία, nam videtur exinde munile dici, quòd collū muniat: monile verò quod hodie in vſu eſt non ita illuſtrem habet originem, ſed in rebus dubiis audacia non nunquā fraudi eſt. nil itaque affirmamus, hoc tantum agimus, vt oſtēdamus quam non ſincerè faciāt hi, qui fortè in authoribus aliquibus illiberalius aliquod verbū vbi offendūt, illud potius vel deprauāt vel certe mutilum edunt.

carnifex Prætoris, mors, terror ſociorum & ciuium Romanorum lictor, Sextius. Affectus tantò plus valet, quantò verbis infirmioribus extollitur, in argumentis enim enucleata diligentia, in affectibus autem grandiloquium quæritur. Sunt etiam alij loci communes, qui magis ad cauſſam ex periculi magnitudine, non ex cauſſa incidunt, citò tamen principiis aptantur, vt miſericordiam captent, cùm aut aduerſariorum calumnias, factiones, ſolitudinem ſuſcepti vel cetera eius infortunia memoramus: *vt pro Vareno, Amici deſunt, cognati deſerunt, &c. aut cum accuſatorum calumnias prodimus: vt in eodem loco, In inimiciſſima ciuitate vrgent, inſtant, inſequuntur, ſtudio, multitudine, pecunia pugnant. Contra ſpecies inueniendi hæc eſt, vt eum qui pulſauit attigiſſe, qui vulnerauit læſiſſe dicamus: vt Cicero. Quod † acu punctum inflictum videretur. Item, vxores ſuas à cœna redeuntes attractatas eſſe. Namque affectus † niſi vim animi habeat, nullus eſt, nec proderit inuentus: vt Cicero de eodem, vt dolere, vt flere, vt ardere videamur.

Sextius

Suſceptus hoc in loco Clientem ſignificare videtur, quem Patronus in iudicio defendēdum ſuſcepit.

* Cic. *pro Vareno.*

† Forſ. acu, punctim

† Forſ. affectus qui.

DE EPILOGIS.

EPilogos de omni cauſſa capies, & maximè quam miſericordiam mouere poſſe perſpexeris: qui tamen erunt breues, nec diu perſequendi:

ſequendi: nam lacrymis comparati ſunt, quibus nil citius areſcit. Scire autem debes in omnibus ferè officiis caput eſſe artis, docere quod facias. Horum præterea natura præceptorum eſt, vt etiam obeſſe videantur † ſi mediocriter nota ſint, quæ tunc infinitum proderunt, ſi animo frequenti vſu inſculpta permanſerint.

† Forſ. etſi

Τέλος.

A01 1466892

XL
CS